

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EKONOMİSİ VE BESLENME EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

BİREYLERİN SERBEST ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME
FAALİYETLERİNİN AİLE EKONOMİSİNE KATKISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mehmet Saltuk ERYAŞAR

Danışman
Yrd.Doç.Dr.Nedime ŞANLI

ANKARA-2007

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

'ın

başlıklı tezitarihinde, jürimiz
tarafından

Anabilim / Anasanat Dalında Yüksek
Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yrd.Doç.Dr.Nedime ŞANLI

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

(İmza)
Unvan,
Adı-Soyadı
Enstitü Müdür

ÖNSÖZ

Toplumları oluşturan en küçük birim olan aileyi meydana getiren bireyler, yaşamlarını sağlıklı, başarılı ve huzurlu bir biçimde sürdürebilmek için beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra, eğlenme, kitap okuma, kendini yetiştirme vb. ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir serbest zamana ihtiyaç duyarlar.

Sürekli artmakta olan nüfusun beraberinde getirdiği yaşam koşullarının zorluğu, enflasyon, işsizlik gibi faktörler; bireylerin ekonomik getirisi olan uğraşlara yönelmesini; bunu da sahip olduğu serbest zamanında yapmasını zorunlu hale getirmektedir.

Bu araştırma da, bireylerin serbest zamanlarında, aile ekonomilerine katkı sağlayıp sağlamadıklarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

Hazırlamış olduğum bu araştırmanın meydana gelmesinde değerli yardımlarını esirgemeyen danışmanım Yrd.Doç.Dr. Sayın Nedime ŞANLI'ya; araştırmanın oluşumu için gerekli olan verilerin elde edilmesinde katkıları bulunan Kalecik İlçesi'nde yaşayan 286 katılımcıya; her konuda desteklerini ve fedakarlıklarını üzerimde hissettiğim sevgili aileme ve daima yanımda olarak destek veren sevgili eşime çok teşekkür ederim.

Mehmet Saltuk ERYAŞAR

ÖZET

BİREYLERİN SERBEST ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİNİN AİLE EKONOMİSİNE KATKISI

Eryaşar, Mehmet Saltuk

Yüksek Lisans, Aile Ekonomisi Ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nedime ŞANLI

Mart - 2007

Bu araştırma, bireylerin serbest zaman etkinliklerini ve serbest zamanlarını değerlendirirken aile ekonomilerine katkı sağlayıp sağlamadıklarını saptamak ve bu konuda önerilerde bulunmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Ankara'nın Kalecik İlçesinde yaşayan 18 yaş ve üzerindeki 286 birey oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında; örnekleme oluşturan bireyler için hazırlanan anket formları uygulanmıştır; anket formlarından elde edilen veriler doğrultusunda bireylerin demografik bilgileri ve aile ekonomilerine katkı sağlayıp sağlamadıkları ile ilgili bulgular yüzde-frekans olarak belirtilmiştir; bireylerin serbest zamanlarında yaptığı etkinlikler, bu etkinlikleri seçme ve etkinliklere katılamama nedenleri, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri konusunda; yaşları, cinsiyetleri ve gelir durumları arasında fark olup olmadığı χ^2 analizi; eğitim durumlarına göre fark olup olmadığı ise varyans analizi ile kontrol edilmiştir. Anket formunun güvenilirliği için cronbach analizi yapılmış ve %77.36 oranında analizin güvenilir olduğu saptanmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.5 olarak kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda;

1. Örneklemdaki bireylerin %61.2'sinin 40 yaş altında, %38.8'inin 40 yaş ve üstünde; %61.5'inin erkek, %38.5'inin kadın; %94.8'inin evli, %6.2'sinin bekar; %12.2'sinin okuryazar değil ve okur yazar, %33.9'unun ilkökul, %25.5'inin ortaokul, %28.4'ünün lise ve üstü mezunu olduğu; %17.1'inin serbest meslekle uğraştığı, %17.5'inin işçi, %26.9'unun memur, %4.6'sının emekli olduğu ve %33.9'unun çalışmadığı; %88.1'inin asgari ücret altında, %11.9'unun ise asgari ücret ve üstünde bir gelirin olduğu saptanmıştır.
2. Katılımcıların %53.1'i sahip olduğu serbest zamanın yetersiz olduğunu, çoğunluğu da serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri tesislerin olmadığını, serbest zaman etkinlikleri için %65.4'ü ayda 50 yıl'den az bir miktar ayırabildiğini belirtmiştir.

3. Serbest zaman etkinliklerini, kişisel gelir elde etmek ve aile ekonomisine katkıda bulunmak için yapan 40 yaş altındaki bireylerin, 40 yaş ve üstündeki bireylerden; erkeklerin, kadınlardan; geliri asgari ücret altında olanların, asgari ücret ve üstünde olanlardan daha fazla olduğu görülmüştür ($p>.05$).
4. Lise ve üstü mezunlarının ilkokul mezunlarına göre, serbest zaman etkinliklerini, aile gelirine katkıda bulunmak için daha fazla yaptığı görülmüştür ($*p>.05$).
5. Aile ekonomisine katkıda bulunabilmeyi, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlardan birisi olarak gören katılımcıların yarısından fazlasının 40 yaş altında, geri kalanların ise 40 ve üstü yaşta oldukları görülmüştür ($*p>.05$).
6. Kadınlar erkeklere göre serbest zaman etkinliklerini, daha çok mutlu edici ve zevk verici bulurken, aile bütçesine katkıda bulunma konusunda yararlı bulduklarını belirtmiştir ($*p>.05$).
7. Lise ve üstü mezunlarının, ilkokul mezunlarına göre serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığının olmama oranının daha fazla olduğu görülmüştür ($*p>.05$).
8. Bireylerin çoğunluğunun, serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla bir etkinlik uğraşmadığı ancak bunu yapabilmek için çeşitli kurslara gitmek ve kurslardan edindiği bilgilerle ürettiklerini bu amaçla satmak istediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Serbest zaman etkinlikleri, aile ekonomisi

ABSTRACT

THE CONTRIBUTION OF THE INDIVIDUALS'S LEISURE TIME ACTIVITIES TO THE HOME ECONOMY

Eryaşar, Mehmet Saltuk

Master Degree, The Dept. Of Home Economy and Nutrition.

Consultant of Thesis: Nedime ŞANLI, Assistant Profesör

March 2007

This study aims; to determine whether the individuals contribute the home economy while exercising leisure time activities and to propose on the subject.

The sample of this research consists of 286 individuals of 18 years old and over living in Kalecik District in Ankara. Within the scope of the research,; the individuals were surveyed , according to the survey results, the demographical information of individuals ,the leisure time activity findings were presented as percentage- frequency. The connection between the ages, genders, incomes of people and the leisure time activities, benefits for persons, reasons for choices, reasons for not participating in leisure time activities were determined by χ^2 analysis, the connection between the educational statuses were controlled by variance analysis. Cronbach α analysis was done for the reliability of the survey form and in conclusion, the survey was 77.36% reliable. The significance level was accepted as 0.5.

As a result;

1. The 61.2 % of the participants of are under the age 40, 38.8% are 40 years old, 61.5% are men, 38.5 % are women, 94.8% are married, 6.2% are single, 12.2% are literate and illiterate, 33.9% are graduates of primary school, 25.5% are graduates of secondary school, 28.4% are high school and university, 17.1% are self-employed, 17.5% are worker, 26.9 are civil servant, 4.6% are retired, 33.9% don't work, 88.1% earn less than minimum wage, 11.9% earn minimum wage and more than the minimum wage.
2. 53.1% of the participants said that the leisure time they had was inadequate and most of them said there were no facilities for leisure time and 65.4% said they had got only a budget of less than 50 New Turkish Liras for leisure time activities.
3. The survey showed that the number of individuals under the age of 40 practicing leisure time activities to contribute home economy is more than the individuals at the age of 40 and over the age of 40, The number of men is more than the women, the number of participants earning under the minimum

wage is more than the participants earning much than the minimum wage($p>.05$).

4. The high graduates participate in the leisure time activities to contribute the home economy are more than the primary school graduates.
5. Fifty percentages of the participants who think the contribution to the home economy is one of the benefits for an individual are under the age of 40. The rest is 40 and over 40 years old.
6. Women think that the leisure time activities are enjoyable and also beneficial for the contribution to the home economy. ($*p>.05$)
7. The percentages of high school graduates who aren't accustomed to assess the leisure times are more than that of primary school graduates. ($*p>.05$)
8. Most of the individual do not participate in an activity for the contribution of home economy but they attend courses and they want to go to some courses and sell the products produced during the course.

Key words: Leisure time activities, home economy.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ	x
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Amacı	5
1.2.Araştırmanın Önemi	5
1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.4.Varsayımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM	
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1.ZAMAN VE SERBEST ZAMAN DEĞERLENDİRME	7
2.1.1.Zaman Kavramı	7
2.1.2.Serbest Zaman Kavramı	8
2.1.3.Serbest Zaman Kavramının Gelişim Süreci	10
2.1.4.Serbest Zaman Değerlendirme (Rekreasyon) Kavramı	11
2.1.5.Serbest Zaman Değerlendirme Aktiviteleri	12
2.2. SERBEST ZAMANI DEĞERLENDİRMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	14
2.2.1.Toplumsal Faktörler	14
2.2.1.1.Kültür Faktörü	15
2.2.1.2.Sosyal Sınıf Faktörü	17
2.2.1.3.Etkileşim Grupları Faktörü	18
2.2.1.4.Aile Veya Bakım Kurumu Faktörü	19
2.2.2.Ekonomik Faktörler	23
2.2.2.1.Meslek Ve Gelir Faktörü	24
2.2.3.Demografik Faktörler	25
2.2.3.1.Yaş Ve Cinsiyet Faktörü	25
2.2.3.2.Yerleşim Birimi Ve Yaşam Ortamı Faktörü	28
2.2.3.3.Eğitim Faktörü	30
2.3. SERBEST ZAMAN DEĞERLENDİRME VE OYUN KURAMLARI	32

2.3.1.Telafi Kuramı	33
2.3.2.Benzerlik Kuramı	33
2.3.3.Çevre Etkileşim Kuramı	33
2.3.4.Fırsat Kuramı	34
2.3.4.Oyun Kuramları	35
 2.4.AİLE KURUMU AÇISINDAN SERBEST ZAMAN	37
2.4.1.Ailenin Tanımı	37
2.4.2.Aile Ekonomisi	38
2.4.3.Ailede Zaman Yönetimi	39
2.4.4.Serbest Zaman Etkinliklerinin Aile Yaşamı İle Bütünleşmesi	39
2.5.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	40
 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. MATERYAL VE YÖNTEM	46
3.1.Araştırmanın Yöntemi	46
3.2.Evren ve Örneklem	46
3.3.Verilerin Hazırlanması Ve Toplanması	47
3.4.Verilerin Analizi	47
 DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
4. BULGULAR ve YORUMLAR	49
4.1.Bireylerin Demografik Bilgileri İle İlgili Bulgular	50
4.2.Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleriyle İlgili Bulgular	52
4.3.Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleriyle İlgili Bulgular	67
4.4.Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedenleriyle İlgili Bulgular	75
4.5.Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleriyle İlgili Bulgular	78
4.6.Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerinde Aile Ekonomisine Katkı Sağlamalarıyla İlgili Bulgular	87
 BEŞİNCİ BÖLÜM	
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	90
5.1.Sonuçlar	90
5.2.Öneriler	97
 KAYNAKÇA	98
EKLER	
Ek 1: Anket Formu	102

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Bireylerin Demografik Bilgileri	50
Tablo 2. Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Çalışma Durumları	51
Tablo 3. Bireylerin Cinsiyetine Göre Çalışma Durumları	51
Tablo 4. Bireylerin 1 Günde Yapmak Zorunda Olduğu Faaliyetlerin Saatlere Göre Dağılımı	52
Tablo 5. Bireylerin Yapmak Zorunda Olduğu Aktivitelerin Dışında Bir Günde Ortalama Sahip Oldukları Serbest Zaman	53
Tablo 6. Bireylerin Sahip Oldukları Serbest Zamanın Kendilerine Yeterli Olup Olmadığına Dair Görüşleri	53
Tablo 7. Bireylerin Bulunduğu Çevrelerde Serbest Zamanlarını Değerlendirebileceği Tesisler	54
Tablo 8. Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleri	55
Tablo 9. Bireylerin Yaşlarına Göre Yaptığı Serbest Zaman Etkinlikleri	56
Tablo 10. Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Yaptığı Serbest Zaman Etkinlikleri	59
Tablo 11. Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Serbest Zamanlarında Yaptığı Etkinlik Puanlarının Anova Sonuçları	61
Tablo 12. Bireylerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Serbest Zaman Etkinlikleri Puanlarının Betimsel İstatistikleri	63
Tablo 13. Bireylerin Gelir Durumuna Göre Yaptığı Serbest Zaman Etkinlikleri	65
Tablo 14. Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleri İçin Ayırdığı Miktarlar	66
Tablo 15. Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleri İçin	

Bir Günde Ayırdığı Zaman	67
Tablo 16. Bireylerin Katıldıkları Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri	67
Tablo 17. Bireylerin Yaşlarına Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri	68
Tablo 18. Bireylerin Cinsiyetine Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri	69
Tablo 19. Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri Puanlarının Anova Sonuçları	71
Tablo 20. Bireylerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri Puanlarının Betimsel İstatistikleri	72
Tablo 21. Bireylerin Gelir Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri	73
Tablo 22. Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedenleri	75
Tablo 23. Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedeni Puanlarının Anova Sonuçları	76
Tablo 24. Bireylerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedeni Puanlarının Betimsel İstatistikleri	77
Tablo 25. Katılımcıların Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleri	78
Tablo 26. Bireylerin Yaşlarına Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleri	79
Tablo 27. Bireylerin Cinsiyetine Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleri	81
Tablo 28. Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünce Puanlarının Anova Sonuçları	83
Tablo 29. Bireylerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünce Puanlarının Betimsel İstatistikleri	84
Tablo 30. Bireylerin Gelir Durumuna Göre Serbest Zaman	

Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleri	85
Tablo 31. Katılımcıların Aile Ekonomilerine Katkı Sağlamak Amacıyla Serbest Zaman Etkinliklerinin Mevcudiyeti	87
Tablo 32. Bireylerin Serbest Zamanlarında Aile Ekonomilerine Katkı Sağlamak İçin Yaptığı Etkinlikler	88
Tablo 33. Bireylerin Aile Ekonomilerine Katkı Sağlamak İçin Katıldığı/ Katılmak İstedığı Kurslar	88
Tablo 34. Bireylerin Katıldığı/ Katılmak İstedığı Kurslardan Elde Ettiği Ürünleri Nasıl Değerlendireceğine İlişkin Düşünceleri	89

ÖZET

BİREYLERİN SERBEST ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİNİN AİLE EKONOMİSİNE KATKISI

Eryaşar, Mehmet Saltuk

Yüksek Lisans, Aile Ekonomisi Ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nedime ŞANLI

Mart - 2007

Bu araştırma, bireylerin serbest zaman etkinliklerini ve serbest zamanlarını değerlendirirken aile ekonomilerine katkı sağlayıp sağlamadıklarını saptamak ve bu konuda önerilerde bulunmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Ankara'nın Kalecik İlçesinde yaşayan 18 yaş ve üzerindeki 286 birey oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında; örnekleme oluşturan bireyler için hazırlanan anket formları uygulanmıştır; anket formlarından elde edilen veriler doğrultusunda bireylerin demografik bilgileri ve aile ekonomilerine katkı sağlayıp sağlamadıkları ile ilgili bulgular yüzde-frekans olarak belirtilmiştir; bireylerin serbest zamanlarında yaptığı etkinlikler, bu etkinlikleri seçme ve etkinliklere katılamama nedenleri, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri konusunda; yaşları, cinsiyetleri ve gelir durumları arasında fark olup olmadığı χ^2 analizi; eğitim durumlarına göre fark olup olmadığı ise varyans analizi ile kontrol edilmiştir. Anket formunun güvenilirliği için cronbach α analizi yapılmış ve %77.36 oranında analizin güvenilir olduğu saptanmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.5 olarak kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda;

1. Örneklemdaki bireylerin %61.2'sinin 40 yaş altında, %38.8'inin 40 yaş ve üstünde; %61.5'inin erkek, %38.5'inin kadın; %94.8'inin evli, %6.2'sinin bekar; %12.2'sinin okuryazar değil ve okur yazar, %33.9'unun ilkokul, %25.5'inin ortaokul, %28.4'ünün lise ve üstü mezunu olduğu; %17.1'inin serbest meslekle uğraştığı, %17.5'inin işçi, %26.9'unun memur, %4.6'sının emekli olduğu ve %33.9'unun çalışmadığı; %88.1'inin asgari ücret altında, %11.9'unun ise asgari ücret ve üstünde bir gelirin olduğu saptanmıştır.
2. Katılımcıların %53.1'i sahip olduğu serbest zamanın yetersiz olduğunu, çoğunluğu da serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri tesislerin olmadığını, serbest zaman etkinlikleri için %65.4'ü ayda 50 ytl'den az bir miktar ayırabildiğini belirtmiştir.
3. Bireylerin çoğunluğunun, serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla bir etkinlik uğraşmadığı ancak bunu yapabilmek için çeşitli kurslara gitmek ve kurslardan edindiği bilgilerle ürettiklerini bu amaçla satmak istediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Serbest zaman etkinlikleri, aile ekonomisi

ABSTRACT

THE CONTRIBUTION OF THE INDIVIDUALS'S LEISURE TIME ACTIVITIES TO THE HOME ECONOMY

Eryaşar, Mehmet Saltuk

Master Degree, The Dept. Of Home Economy and Nutrition.

Consultant of Thesis: Nedime ŞANLI, Assistant Profesör

March 2007

This study aims; to determine whether the individuals contribute the home economy while exercising leisure time activities and to propose on the subject.

The sample of this research consists of 286 individuals of 18 years old and over living in Kalecik District in Ankara. Within the scope of the research,; the individuals were surveyed , according to the survey results, the demographical information of individuals ,the leisure time activity findings were presented as percentage- frequency. The connection between the ages, genders, incomes of people and the leisure time activities, benefits for persons, reasons for choices, reasons for not participating in leisure time activities were determined by χ^2 analysis, the connection between the educational statuses were controlled by variance analysis. Cronbach α analysis was done for the reliability of the survey form and in conclusion, the survey was 77.36% reliable. The significance level was accepted as 0.5.

As a result;

1. The 61.2 % of the participants of are under the age 40, 38.8% are 40 years old, 61.5% are men, 38.5 % are women, 94.8% are married, 6.2% are single, 12.2% are literate and illiterate, 33.9% are graduates of primary school, 25.5% are graduates of secondary school, 28.4% are high school and university, 17.1% are self-employed, 17.5% are worker, 26.9 are civil servant, 4.6% are retired, 33.9% don't work, 88.1% earn less than minimum wage, 11.9% earn minimum wage and more than the minimum wage.
2. 53.1% of the participants said that the leisure time they had was inadequate and most of them said there were no facilities for leisure time and 65.4% said they had got only a budget of less than 50 New Turkish Liras for leisure time activities.
3. Most of the individual do not participate in an activity for the contribution of home economy but they attend courses and they want to go to some courses and sell the products produced during the course.

Key words: Leisure time activities, home economy.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

İnsanlar çeşitli zamanlarda ve farklı büyüklükte ortaya çıkan serbest zamanlarında (leisure), bulunduğu ortamdan uzaklaşmak, dinlenmek, hava değişimi, gezme-görme, sağlık, beraber olma, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi pek çok amaçla, ev dışında veya ev içinde, açık veya kapalı alanlarda ya da aktif-pasif biçimlerde, kent içinde veya kırsal alanlarda etkinliklere katılmaktadırlar (Karaküçük 1999).

Bireyde serbest zaman eğiliminin oluşması ve yönlenmesi bir anlamda toplumsallaşma biçimi ve süreci ile yakından ilgilidir. Bireyin toplumsallaşması sürecinde sahip olduğu normlar ve değerler, onun ait olduğu alt kültürün ve içinde yaşadığı sosyal sınıfın ürünüdür. Gerek çevre etkileşimi, gerekse fırsatların değerlendirilmesi sonucunda bireyin gerçekleştirdiği serbest zaman değerlendirme aktiviteleri, bireyin kendi uzmanlık alanı dışında, çeşitli ortamlarda çeşitli insanlarla karşılaşabileceği yeni ortamlar oluştururken, bu ortamların ve ilişkilerin zenginliği, bireyin kendisini ve yeteneklerini tanıyabilmesinde de önemli bir etkidir (Kelly 1974).

Bir başka anlatımla serbest zaman değerlendirme, bireyin kendini tanıması yetenek ve yeterliliklerinin farkında olması, potansiyellerini tümüyle gerçekleştirebilmesi için göz ardı edilemeyecek bir gerekliliktir. Ancak serbest zaman değerlendirme tutum ve davranışlarının oluşmasında bireyin toplumsallaşma süreci içinde, yaşadığı çevre ile etkileşimi ve kendisine sunulan fırsatların değerlendirilmesi ile doğrudan bir ilişkisi olduğu düşünülmektedir (Aslan 1994).

Serbest zaman, kişinin çalışmadığı yaşam zorluklarının ve biçimsel görevinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayacağı zaman olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle serbest zaman aslında çok önemli bir yaşam dilimini oluşturmaktadır (Özmaden 1997).

Serbest zaman kavramına yüklenen anlamlar, toplumların yaşam ve çalışma koşulları ile değerlendirilmektedir. Serbest zaman, insan yaşamında rastlanan pek çok sınırlı kaynakta olduğu gibi, nüfus içinde eşit olarak dağılmamakta; yaş, cinsiyet, eğitim, gelir, çalışma ve yaşam koşullarına göre farklılık göstermektedir (Aslan 1994).

Bu alanda en sık kullanılan iki sözcük olan serbest zaman ve rekreasyon, bir anlamda örtüşmekle birlikte, aynı anlamı ifade etmemektedir (Özmaden 1997).

Rekreasyon, insanların serbest zamanlarında yaptıkları bu etkinlikleri ifade eden bir kavramdır ve insanların tamamıyla serbest zamanlarında katıldıkları faaliyetlerle ilgilidir (Karaküçük 1999).

Rekreasyon, serbest zamanın çeşitli etkinliklerle değerlendirilmesi olarak kabul edilmektedir. Aristo, serbest zaman etkinliğini, “başka bir amaç olmadan, sadece yapmak için yapılan bir etkinliğin içinde bulunma durumu” olarak ifade etmektedir (Kraus 1990).

İhtiyaçlar hiyerarşinin en üst basamağında yer alan kendini gerçekleştirme ihtiyacı, kişinin kendi potansiyellerinin farkına varması, bir işi yalnız başına yapması, yaratıcı olabilmek için, kendini sürekli bir gelişime tabi tutmasıdır.

Rekreasyon uygulamalarını, ihtiyaç hiyerarşisinin en tepesinde bulunan kendini gerçekleştirme ihtiyacı çerçevesinde değerlendirmek mümkün görünmektedir (Karaküçük 1999).

Günümüzde, gelişmiş endüstri toplumlarının olduğu kadar, gelişmekte olan toplumların da ortak sorunu, “serbest zaman” olarak nitelendirilen bu zamanın; bireyin dinlenme, sevdiği uğraşlarla ilgilenme ve kendini gerçekleştirebilmesi için en verimli şekilde düzenlenebilmesidir. Toplumbilimciler, “serbest zamanları ve değerlendirilmesini”, sağlıklı bireyler yaratılması ve dinlenme, eğlenme gereksinimini karşılaması bakımından günlük yaşamdaki önemini vurgulamaktadır (Aslan 1994).

Çalışma yaşamında zamanın etkin kullanılabilmesi, iş yükünün neden olduğu baskı ve zorlanmaları azaltarak, başarıya katkıda bulunabilir. Zamanın verimli bir şekilde değerlendirilmesi ise, ancak etkili bir zaman yönetimi tekniği ile mümkün olabilir. Bu nedenle, çalışma yaşamına ilişkin kısa ve uzun dönemli amaçların geliştirilmesi ve bu amaçların öncelik sırasının belirlenmesi gerekmektedir. Bunu, amaçlara ulaşma yöntemlerinin ve standartlarının geliştirilmesi, amaca ulaşmayı sağlayacak beceri ve yeteneklerin en yüksek düzeyde kullanılması, uzun vadeli amaçlara ulaşmak için daha ulaşılabilir kısa vadeli amaçların belirlenmesi ve zamanı daha iyi planlayabilmek için yöntemlerin belirlenmesi gibi aşamalar izlemektedir (Özmete 2004).

Zaman yönetimi, çalışanların kendi kendilerine sorumluluk almalarını, karar vermelerini, deneyimlerini değerlendirmelerini ve gerekli düzenlemeleri yapabilmelerini içeren bir süreçtir.

Gelişmiş batılı ülkelerde çağı yakalamak, daha iyi yaşamak, kendini daha iyi geliştirmek için insanlar zamanı çok iyi kullanmaktadır. Zaman her meslekten bireyler üzerinde baskı yapan evrensel bir kaynaktır. Herkes zamanı akıllıca kullanmak zorundadır. Zaman tasarruf edilemeyen, ödünç alınamayan, satın alınamayan, çoğaltılamayan sadece kullanılan ve kaybedilen bir kaynaktır (Ekici 1997).

Sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan toplumların çalışma saatleri giderek azalmakta ve insanların serbest zamanları artmaktadır. Üstelik gelişmekte olan ülkelerin ayrıca çalışmadan, yani işsiz olarak geçirdikleri geniş bir serbest zamanları vardır. Bu açıdan konu, çocuk, genç, yetişkin ve yaşlılar gibi geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir.

Serbest zaman değerlendirme eğiliminin oluşması ve yönlenmesi, bir anlamda çocuğun ve gencin toplumsallaşma biçimi ve süreciyle yakından ilgilidir. Toplumsallaşma sürecinde, gencin sahip olduğu normlar ve değerler, onun ait olduğu alt kültürünün ve içinde yer aldığı sosyal sınıfın ürünü olarak kabul edilmektedir.

Araştırmalar, özellikle serbest zaman değerlendirme eğiliminin de, sosyal sınıf ve sosyal sınıfın sahip olduğu alt-kültür ve bir ölçüde yaş ve cinsiyetle koşullandığını göstermektedir. Aynı yaş grubunda olmalarına karşın, farklı sosyal ve fiziki çevrelerde edindikleri toplumsallaşma deneyimleri gençlerin serbest zaman değerlendirme eğiliminde farklılığı yansıtmaktadır. Gencin sosyal kimliğinin yanı sıra, serbest zaman değerlendirme eğiliminin oluşmasında da aile, kurum ve arkadaş grubu gibi yakın sosyal çevrenin etkisi belirgindir. Son yıllarda, serbest zamanları değerlendirme, herkesin bildiği, yapıla gelen şekillerde algılanmaktan ve belirli zaman dilimlerine yerleştirilmekten uzaklaşmıştır. İş ve iş ile bağlantılı aktivitelerin dışında, serbest zaman değerlendirme, günün herhangi bir saatinde, herhangi bir yerde, herhangi bir aktivitede veya informal etkileşim sürecinde yer alabilmektedir (Aslan 1994).

Mesleklere göre serbest zaman değerlendirme biçimleri de farklılık göstermektedir. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalar bu hususu doğrulamaktadır.

ABD'deki araştırmalarda profesörlerin serbest zamanlarında daha çok meslekleriyle ilgili konularda kitaplar okudukları evleri ve çocuklarıyla, sporla ve mesleksen olmayan örgütlerde pek fazla uğraşmadıkları saptanmıştır (Tezcan 1993).

Dumazedier, eğer serbest zaman, kısmen ticari, çıkarıcı ya da, ideolojik konu ya da amaçların egemenliği altına girerse artık ona tamamen serbest zaman denemez demektedir. Zorunluluk ya da çıkar bulununca bunu (yarı serbest zaman) olarak değerlendirmektedir.

Birey, bahçesinde esas olarak gelirini artırmak amacıyla sebze, meyve, çiçek gibi şeyler yetiştirip satıyorsa bu etkinlik artık onun için iş sayılır. Fakat bu etkinliği kendisi ya da ailesiyle ya da birlikte zevk için yapıyorsa o zaman serbest zaman etkinliği olur.

Açıkça iş olmayan bazı serbest zaman kullanma biçimleri vardır. Bu durumlarda ücret ödenmez ama bu etkinlikler bireyin iş başarısına katkıda bulunur. O kimse işi ile ilgili kitaplar makaleler okuyabilir. İşiyile ilgili olarak akşam kurslarına gidebilir ki bu da işinde ustalık ve yeterlik yönünden katkıda bulunur.

Evine iş toplantıları olarak konuk çağırabilir ya da bir kent kulübüne iş temaslarında bulunmak için katılabilir. Böylece serbest zaman gibi görünen iş zamanına kayan belirsiz bir durum meydana gelir. Bunlar ücretsiz olmasına rağmen bireyin sorumluluğunun bir parçası olarak görülebilir. Zaman, enerji ya da bağlantı derecesi bakımından bu örnekleri çalışma'dan-iş'ten ayırmak çok zordur (Tezcan 1993).

Bireylerin ve üyesi oldukları ailelerinin ihtiyaç ve koşulları değiştikçe buna bağlı olarak amaçların da dinamik olarak değişmesi gerekir. (Er 1994).

Günümüzde aileler ekonomik kaynaklarını yönetmede birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Son yıllarda yüksek enflasyon, işsizlik ve artan vergiler aileleri ekonomik yönden zor duruma sokmaktadır. Bazı makro ekonomik faktörler aileleri ekonomik statü ve gelecekteki ekonomik refahı için önlemler almaya itmektedir (Arlı vd. 2000).

Ekonomik olarak çeşitli zorluklarla karşılaşan aileler, varlıklarını sürdürebilmek için ekonomik getirisi olan faaliyetlerle uğraşma yolunu seçmişler; bunu da günlük çalışma zamanlarından arta kalan, kendilerine ve ailelerine ayıracakları serbest zamanlarında yapmaya başlamışlardır.

Serbest zamanların değerlendirilmesinin ve bunun eğitiminin bir gereksinim olduğu bugün artık tüm ülkelerce kabul edilmiş bulunmaktadır (Tezcan 1993).

Kendilerinin ve ailelerinin yaşamdan ne istediğini bilen bireyler, amaçlara ulaşmada insansal, ekonomik ve çevresel kaynakların kullanımını geliştirebilir. Standartları muhafaza edebilir, sürdürebilir, değerlerin bilincine varır ve ihtiyaçları karşılayabilirler (Kadıoğlu 2005).

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; bireylerin serbest zaman etkinliklerini incelemek, serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla yaptığı faaliyetlerin olup olmadığını, varsa ne gibi faaliyetlerle uğraştığını saptamak ve gerekli önerileri sunmaktır.

1.2.Araştırmanın Önemi

Aile, hem ferdi hem de sosyal ihtiyaçları karşılamak amacıyla mal ve hizmetler üreten ve bunların dağıtımını yapan önemli bir birim olarak uzun bir geçmişe sahiptir. Ailenin varlığını sürdürebilmesi, aile üyelerinin kullandığı bu mal ve hizmetlerin üretimine bağlıdır.

Toplumda çeşitli kurum ve bireyler tarafından çok fazla mal ve hizmet üretilmektedir. Ancak yaşam düzeyini belirleyen mal ve hizmetler konusunda tartışmalar vardır. Bu nedenle öncelikle aile ve bireylerin hedeflerinin neler olduğunun araştırılması gerekmektedir. Bunun için de birtakım bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak aileye ilişkin belirli kriterlerin belirlenmesinde bazı alanlardaki bilgiler diğerlerinden daha önemlidir. Bu da aile ekonomisi kavramını ilgilendiren önemli unsurlardan biridir.

Aile ekonomisi; ailelerin yaşam düzeyini belirleyen faktörlerin neler olduğu ve bunların geliştirilmesi için olanakların araştırılması ile ilgilidir. Aile ekonomisinin temel sorumluluğu; aile bireylerinin yaşam düzeylerinin yükseltilmesidir.

Aile üyeleri, yaşam düzeylerini iyileştirmek, kendileri için gerekli olan çeşitli mal ve hizmetleri satın alabilme gücüne sahip olabilmek için, ekonomik güçlerini artırmaya yönelik alternatifler aramışlar ve ekonomik getirisi olan çeşitli uğraşlar ve etkinliklerle ilgilenme yoluna gitmişlerdir. Bireyler, bu etkinliklerde bulunabilmek

için doğal olarak yeterli zamana ihtiyaç duymuşlar; çalışıyorlarsa bu tür faaliyetleri bir günlük çalışma zamanının ve yapmak zorunda olduğu işlerden arta kalan zamanlarında (serbest zamanlarında), çalışmıyorlarsa da sahip oldukları zaman zarfında yapma yoluna gitmişlerdir.

Dolayısıyla, bireylerin serbest zaman etkinliklerinin aile ekonomisine katkısını inceleyen bu araştırmanın, bireylerin ekonominin mikro ölçekte aktörleri olarak ekonomik değer yaratma kapasitelerini ortaya çıkarmaya yöneldiği söylenebilir. Araştırma, izlediği yöntemler ve sınırladığı başlıklar itibarıyla, serbest zaman olgusunun, aile bireyleri açısından ekonomik ve sosyal değer yaratma olanaklarını sorgulamıştır.

1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örnekleme, Ankara'nın Kalecik İlçesi'nde yaşayan, 18 yaş ve üzerindeki 286 bireyle sınırlıdır. Örneklemin bu bölgeden seçilmesinin nedeni; araştırmacının bu ilçede çalışıyor olması, dolayısıyla bu bölgedeki bireylerin günlük yaşantılarındaki serbest zamanlarını iyi bir biçimde değerlendirememelerinin gözlemlenmesinden ileri gelmektedir.

Araştırmada kullanılan değişkenlere ait bilgiler, örnekleme uygulanan anket formundan elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

1.4.Varsayımlar

1. Bireylerin serbest zamanlarında, aile ekonomisine katkı sağlamak için meşgul olduğu bir uğraşı yoktur.
2. Araştırmanın yürütüldüğü bölgede yeterli tesis, araç-gereç, eğitici ve çeşitli kursların olmadığından, bireyler serbest zamanlarını verimli bir biçimde değerlendirememektedir.
3. Bireylerin yanıtladığı anket formunun güvenilirliği yeterli derecededir.
4. Araştırma kapsamındaki bireylerin anket formuna verdiği cevaplar samimi derecededir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.ZAMAN VE SERBEST ZAMAN DEĞERLENDİRME

2.1.1.Zaman Kavramı

Zaman, soyut, kesin ölçülemeyen, birçok anlama gelen bir kavramdır. Genelde bir ölçü birimi olarak, uzaklık, yakınlık, geçmiş ve gelecek anlamlarını içerir. “Dün”, “bugün”, “yarın” sözcükleri kullanıldığında belirli bir süre anlatılmış olmaktadır (Abadan 1961).

Zaman hayattır ve zamanı boşa geçirmek, hayatı boşa geçirmek anlamındadır. Dünyada bütün insanlara demokratik olarak verilmiş tek şey zamandır. Mackenzie’ye göre zaman son derece değerli eşsiz bir kaynaktır ama para gibi toplanamaz, hammadde gibi depolanamaz, isteyerek ya da istemeyerek harcanmak zorundadır. Zaman tekrar ele geçmeyen bir şeydir (Ekici 1997).

İnsan yaşamının yerine göre uzun ya da kısa süreli, yinelenmesi olanaksız, başlangıcı ve sonu belli, saatle ölçülebilen bir bölüm olarak ifade edilen zaman, çeşitli türlere ayrılmaktadır.

- a) Var olmakla ilgili zaman
- b) Geçimle ilgili zaman
- c) Serbest zaman

ZAMAN	
Zaman Tipleri	Nasıl Kullanıldığı
I.Var olma, mevcudiyet (Biyolojik olarak canlı kalmak)	Yemek yeme, uyuma, vücut temizliği
II.Geçim, yaşama	Çalışma
III.Serbest zaman	Oyun-serbest zaman değerlendirme, istirahat

(Tezcan 1993).

Megyeri, öğrencilerin serbest zaman etkinlikleri ile ilgili araştırmasında, zamanın insan yaşantısındaki çeşitli etkinliklere göre dağılımını aşağıdaki gibi gruplamıştır:

1.Temel ihtiyaçların giderilmesine ayrılan zaman (uyku, temizlik, giyinme, yemek vb. etkinlikler için kullanılan zamandır).

2.Çalışma, buna bağlı etkinlikler ve görevler için ayrılan zaman (iş, yolculuk, ödev, öğrenim için geçen süre vb. etkinliklere ayrılan zamandır).

3.Serbest etkinliklere ayrılan zaman (eğlence, spor, beden eğitimi, dinlenme ve bireyin kendini geliştirmesi için katıldığı etkinliklere ayrılan zamandır).

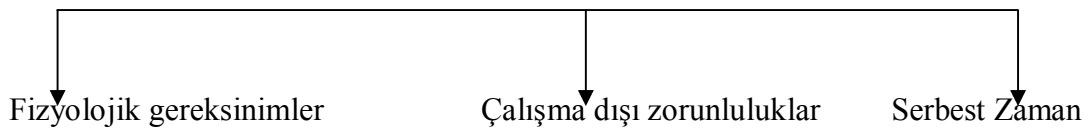
4.Diğer etkinliklere ayrılan zamandır (Gökmen vd.1985).

Zaman kavramı, basit bir fiziksel gerçekten öte, deneyim ve eylemlerimizin bir boyutudur. Teknolojik medeniyet gittikçe artan ölçüde daha fazla ve daha mükemmel istihsal mekanizmaları ile tüketim malları sağlamaktan başka, aynı zamanda çalışma zamanından farklı “serbest zaman” kavramını meydana getirmiştir (Abadan 1961).

2.1.2.Serbest Zaman Kavramı

Serbest zaman kavramının tanımını yapmadan önce bir sınıflandırma yapmak gerekmektedir.

ÇALIŞMA DIŞI ZAMAN

1.Fizyolojik Gereksinimler: Yemek yemek, uyumak, vücut temizliği gibi şeyler için ayrılan zamandır. Fakat bu işler için, gerekli zamandan fazlasını ayırdığınızda o zaman serbest zamana dönüşebilir. Zevk için bir grup arkadaş güzel bir lokantaya yemek yemeye ya da pikniğe giderse serbest zaman içine girer. Bir parti ya da toplantıya giderken makyaj için ya da hazırlanmak için fazla zaman ayırma serbest zamanı içerir. Fizyolojik gereksinimin ötesindeki seksüel eylemler de serbest zaman içine girer.

2.Çalışma Dışı Zorunluluklara, Dumazedier, “yarı serbest zaman” etkinlikleri demektedir. Örneğin, ev işleri için gerekli zaman, ailesel görevler için harcanan zaman, alış veriş etmek için harcanan zaman. Bunlar tam serbest zaman

etkinliklerine girmez. Zorunluluklar, daha çok başka kimseler bakımından söz konusudur.

Fakat burada zorunluluk ile serbest zaman arasında kesin ve açık bir ayrım yoktur. O zaman eyleme katılanın tutumuna, dürtülerine bakmak gerekir. Örneğin bahçecilik ya da ev etrafındaki tek tük iş, ev işi olabileceği gibi hobi de olabilir. Yine çocuklarla bir babanın oynamışı bir ailesel görev olabileceği gibi bir zevk ya da zaman uğraşısı da olabilir.

3.Serbest zaman ise, bireyin hem kendisi ve hem de başkaları için bütün zorunluluklardan ya da bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçeceği bir etkinlikle uğraşacağı zamandır. Bireyin kesin olarak bağımsız ve özgür olduğu iş yaşamının dışında kalan zamanı ifade eder (Tezcan 1993).

Bireylerin dinlenmek, yorgunluğunu atmak amacıyla dinlendirici, eğlendirici faaliyetlere katıldığı zamanı ifade eder. Katıldığı faaliyetleri ise, “serbest zaman etkinlikleri” ya da “serbest zaman aktiviteleri” olarak ifade etmek mümkündür.

Serbest zaman etkinlikleri bireyin; yapmakla yükümlü olduğu, yapmak zorunda olduğu faaliyetlerin dışında kalan ve kendi bireysel ilgi, ihtiyaç ve zevk için yaptığı faaliyetlerdir. Örneğin; öğrencinin ders kitapları dışında okuduğu kitaplar, ev hanımının ev işlerinin dışında yaptığı el işleri vb. Diğer bir ifadeyle günlük rutin faaliyetlerin dışında bireyi dinlendirip zihnen ve bedenen canlanmasını sağlayan etkinliklerdir (Tokyürek, Şanlı 1995).

Serbest zamanının nasıl kullanılacağı bireysel bir karardır. Biri için eğlendirici zevk veren bir etkinlik diğer biri için uygun olmayabilir. Etkinliklerin seçimi, bireylerin ilgilerine, yeteneklerine, çevresindeki olanaklara vb. birçok faktöre bağlıdır. Bazen yardım kuruluşlarında, derneklerde, gönüllü kuruluşlarda çalışmak bile dinlendirici, eğlendirici, zevk verici olabilir.

Serbest zamanlarda katılınması düşünülen faaliyetler öyle seçilmelidir ki bu faaliyetler, bireyi gelecekte seçeceği mesleğe yönlendirebilmeli ya da para kazanabileceği bir uğraşı olmalıdır. Eğlenmenin, dinlenmenin, hoşça vakit geçirmenin yanında bu iki husus mutlaka düşünülmelidir (Tokyürek, Şanlı 1995).

2.1.3.Serbest Zaman Kavramının Gelişim Süreci

İnsanlığın yaşam süreci içinde mücadelesi, gelişmelerle devam etmiştir. Bu gelişme süreci, kişilerin dolaylı ve dolaysız olarak hizmetiyle ilgilidir. Hizmette ve gelişmede sınır tanımayan araştırmalar devam etmektedir. Bu araştırmalar, taş devri ve orta çağlardan başlayarak her devirde yaşama biçimlerini ve yaşam standartlarını değiştirerek gelişim süreçlerini devam ettirmektedir. İnsanların, yerleşik hayata geçmesinden sonra, mesleki ve sanatsal uğraşılara yönelip, kendi işlerini kurarak üretime başladığı görülmektedir. İlk çağlarda insana önem verilmediği, köle tacirlerinin elinde alınıp satıldığı geçişinin temelinde, makineleşme olmadığı için insan gücünden yararlanma amacı yatmaktadır. Kölelerin çalıştırılmaları sonucu köle sahiplerinin serbest zamanları artmış ve buna bağlı olarak da spora, müziğe, resme, taşları oyarak serbest zaman uğraşlarına yönelmeye başlamışlardır. Böylece serbest zaman anlayışının gelişmesi başlamıştır.

O tarihlerde milletler, birbirleri ile devamlı savaşmışlardır. Yapmış oldukları sportif hareketler ise, savaşta kullandıkları savaş aletlerini ustaca kullanmaya yönelik olmuştur. Örneğin, ok atma, at binme, güreş, cirit atma gibi spor branşları, kişinin gücünü muhafaza etmek için kullanılırken, diğer alanlarda müzik, resim, oymacılık, heykelticilik gibi sanat dallarıyla da ilgilenilmiştir.

Gelişmeler devam etmiş, yeni yeni keşifler, yeni buluşlar, yeni icatlar bulunmakta, toplumlar gelişmekte, üstünlüğün ifadesi olarak da spor oyunları ağırlıklı festivaller, olimpiyatlar düzenlenmiştir. Bu olimpiyatların ilk tarihe geçişi, MÖ:776 yılına rastlar ancak MÖ.1200 yıllarından beri yapılageldiği söylenmektedir. Olimpiyatlar halen günümüzde de devam etmektedir. Düzenlenen bu olimpiyat oyunlarının seyrini ve katılımını, bir serbest zaman anlayışı olarak değerlendirmek mümkündür.

Sanayi devriminin başladığı 18.yy'ın başlarında, endüstriyel gelişmeyle birlikte insan için giderek artan serbest zaman olgusunun önemli bir karakteristik kabul edildiği ekonomik ve sosyal devrimin yanında demografik, politik, teknolojik ve bilimsel devrimler de yaşanmıştır. Bu gelişme, çalışmayı ilke edinen klasik görüşün tersi anlamındadır. Sanayi toplumlarının temel öğelerinden birini çalışma oluşturmaktadır. İnsanı makine gibi gören bu anlayış serbest zamanı sadece dinlenme

olarak görmektedir. Daha çok verim alabilmek için insanın psikolojik, fizyolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarının önemini anlayamamıştır (Ekici 1997).

20.yy'ın başlarında özellikle ikinci dünya savaşından sonra başta sanayileşmiş batılı toplumlarda bu anlayışın değiştiği görülmüştür. Çalışmaların dinlenmeleriyle ilgili ilk uluslar arası toplantı 1920 yılında uluslar arası çalışma bürosunda yapılmıştır. Sanayi toplumu içerisinde verimli ve çok çalışan insan, bütünüyle huzura ve refaha kavuşamamıştır. Toplumsal ve kişisel birtakım problemlerin temelini oluşturmuştur. İnsan için çalışma kapasitesi kadar serbest zamanın oluşturulması ve onun en iyi şekilde değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu anlayışın ışığında çalışma saatleri yeniden ayarlanmış, günde 12 saate varan çalışma süresi 8 saate inmiştir. Günün 24 saatini üç eşit parçaya bölerek 8 iş, 8 uyku, 8 ise serbest zaman etkinliklerine ayrılmış, kişinin özgürce kullanacağı zamanı isterse aktif, isterse pasif değerlendireceği süre hakkını tanımış olmaktadır.

Günümüzde serbest zaman anlayışındaki gelişim süreci içerisindeki serbest zamanın gelişmiş sanayi ülkelerinde kısmen de olsa Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, uygarlığın ve gelişmişliğin bir hizmeti olarak değerlendirilmesi şeklinde devam ettiği görülmektedir (Karaküçük 1999).

Bu anlamda gelişmiş sanayi toplumlarında serbest zamanlar konusu, sosyolojik bir alan olarak araştırmalara, incelemelere açık bir bilim dalı olarak giderek önem kazanmakta, serbest zaman kültürüne alt kültürler olarak, serbest zaman medeniyeti, serbest zaman uygarlığı gibi literatüre yeni kavramlar kazandırılmaktadır (serbest zaman, özgür zaman, eğlence zamanı) denilebilir (Ekici 1997).

2.1.4.Serbest Zaman Değerlendirme (Rekreasyon) Kavramı

Bireyin istediği bir uğraşı ile zevk ve doyum sağlamak amacıyla serbest zamanını geçirmesi, yani serbest zamanında yaptığı etkinlik ya da etkinlikler olarak ifade edilebilir. Bu etkinlikler bireysel olduğu gibi grupsal da olabilir (Tezcan 1993).

Serbest zaman etkinlikleri sadece dinlenme, eğlenme, hoş vakit geçirmeye yönelik değil aynı zamanda kişisel gelişme ve yaşam standardını yükseltmeye yönelik faaliyetlerdir (Tokyürek, Şanlı 1995).

2.1.5.Serbest Zaman Değerlendirme Aktiviteleri

Serbest zaman etkinlikleri, aktif ya da pasif, toplumun ya da bireyin yararına dönük, tek başına ya da grupla yapılabilen, günün her hangi bir saatinde ya da belirli saatlerde ve düzenli olarak yapılan, bir araç kullanımı gerektiren ya da her hangi bir araç kullanmaksızın katılabilen çeşitli etkinliklerin tümüdür. Bu etkinliklere katılmada bireyin gönüllü olması, zevk alması, ekonomik bir yarar amacı gütmemesi, bağımsız olarak seçimi ve bireye bağımsızlık duygusu kazandırması gibi şartlar beklenirken; serbest zamanların değerlendirilmesinin; dinlenme, eğlenme ve ilerleme adlarıyla ifade edilen üç tür işlevi yerine getirdiği söylenebilir (Gökmen vd. 1985).

Bonnice ve Bannister, serbest zaman aktivitelerini; fiziksel, bireysel, grup, izleme, yaratıcı ve zihinsel aktiviteler olmak üzere altı grupta toplamıştır:

Fiziksel Aktiviteler	Yürümek, yavaş koşu, tenis, golf oynamak, top oyunları	Koşmak, kamp yapmak, piknik yapmak, kürek çekme (kayıkçılık), buz pateni yapma	Yüzmek, balık tutmak, bisiklete binmek, bowling oynamak, kayakçılık
Bireysel Aktiviteler	Modellik yapmak, bahçe işleri	Koleksiyon yapmak, müzik dinlemek	Hayal kurmak, okumak
Grup Aktiviteleri	Partilere, toplantılara katılmak, müzakere etmek, müzik gruplarında çalmak	Dans etmek, dernek ve kulüplere katılmak, aileyle birlikte tatil yapmak	Şarkı söylemek, toplu etkinliklerde bulunmak
Seyirci (izleme) Aktiviteleri	Film seyretmek, oyunlar izlemek	Televizyon seyretmek, müzeleri gezmek	Konserlerde bulunmak, atletizmle ilgili olayları izlemek
Yaratıcı Aktiviteler	Yazmak, iğne işi işlemeler yapmak, oymacılıkla uğraşmak	Dikiş dikmek, yemek pişirmek, el hünéri işler yapmak	Resim yapmak, fotoğraf çekmek, basit taslak resimler yapmak
Zihinsel Aktiviteler	Okumak, tasniflemek	Bilgisayarla ilgilenmek, düşünmek (kurgulamak)	Bulmaca çözmek, plan yapmak tasarlamak

(Bonnice and Bannister 1986)

Serbest zaman etkinliklerine duyulan ihtiyaç, bu etkinliklerin sağladığı kişisel ve toplumsal yararlarından ileri gelmektedir (Kaya 2003).

Serbest zamanları değerlendirmenin birey ve toplum açısından yararları şöyle sıralanabilir.

1. Bireye kendini ifade etme imkanı verir.
2. Yaratıcılığını artırır.
3. Yeni deneyimler kazandırır.
4. Arkadaşlık ilişkisi kurmasını sağlar ve toplumsal çevreyi genişletir.
5. Mutlu ve sağlıklı bireyler oluşmasını sağlar.
6. Üretkenliği artırır.
7. Bireyin ruh sağlığının gelişmesini ve düzenlenmesini sağlar.
8. Yeteneklerin bulunmasına ve geliştirilmesine yardım eder.
9. Fiziki mutluluk sağlar.
10. Yaşamı geliştirme amaçındadır.
11. Yeni bilgiler ve beceriler kazandırır.
12. Çalışmayı verimli kılar ve verimliliği artırır.
13. Üretime hizmet eder (Gökmen vd. 1985).

2.2. SERBEST ZAMANI DEĞERLENDİRMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Tüm ülkelerde bireyin serbest zamanını değerlendirmeyi etkileyen birtakım faktörler vardır. Bunlar; toplumsal, ekonomik ve demografik faktörler olarak incelenmektedir.

2.2.1. Toplumsal Faktörler

Toplum, insan-doğa ve insan-insan etkileşimi doğrultusunda oluşan, biçimlenen bir gerçektir (Oskay 1990).

Toplum sosyo-kültürel bir olay olarak tanımlandığında Sorokin'e göre, "belli anlam, değer ve kurallara sahip olan; belli bir çevrede, bu anlam değer ve kuralları birbiri ile yaptıkları etkileşimde kullanan bilinçli kişi ve gruplardan meydana gelir" Buna göre toplum, manevi kültür (anlamlar, değerler, kurallar), maddi kültür (bio-fiziksel araçlar) ve toplumsal ilişkiler bütünü olarak açıklanmaktadır (Kongar 1979).

Başlangıçta devletin sorumluluğu ya da toplumsal bir kurum olarak görülen serbest zaman değerlendirme, giderek eylemden çok katılanların açığa çıkan duygusal ve fiziksel oluşumları olarak önem kazanmıştır. Serbest zaman değerlendirme, toplumsal bir kurum olarak görülmenin ötesinde, toplumsal bağların, kişisel ilgileri ve deneyimlerinin açıklandığı bir yol, temel bir durum olarak görülmüştür (McMillen 1983).

Toplum-insan ilişkisini inceleyen Riesman, günümüz modern insanının iki önemli değişimden geçtiğini belirtir. Bu değişim öncelikle Rönesans ile başlamıştır. Endüstrileşmeyle birlikte gelen kentleşme, insanları, toplumun "gelenekleri ile yönlenen" bireyler olmaktan çıkartmış; zaman içinde, ailenin norm ve değerlerinin birey üzerinde egemen olduğu "içe yönelmiş insan" konumuna getirmiştir. Bu aşamalardan sonra, bir diğer önemli değişim, yirminci yüzyılın ortalarından itibaren endüstrileşmiş toplumlarda görülen şeklidir.

Yaşamı, kitle kültürünün, kitle tüketiminin ve kitle serbest zaman değerlendirme şekillerinin etkisi ile biçimlenen birey, dışa yönelmiş insanı karakterize etmektedir. Toplumsal yapıda görülen değişim, öncelikle aileyi etkilemiş ve daha az baskılı, daha çok hoşgörülü aile ortamları yaratmıştır. Bu aşamada akran grubu, birey için son derece önem kazanmış ve serbest zaman değerlendirme davranışlarının yönlendirici kaynağını oluşturmuştur. Bireyin serbest zaman

davranışını etkileyen temel sosyal faktörler arasında, bireyin içinde yaşadığı, kültür, sosyal sınıfı, etkileşim grupları ve ailedir (Kaya 2003).

2.2.1.1.Kültür Faktörü

Kültür, bir toplumun üyeleri arasında paylaşılan, devredilen ve bir değişim süreci içinde bulunan öğrenilmiş davranış kalıpları ile, bu kalıpların (inancı, değeri tavrı ve maddesel öğeleri kapsayan) ürünlerinin oluşturduğu bir yaşam biçimidir. Her toplumun yaşam biçimi, o topluma özgü çok ve çeşitli kurumsallaşmış davranış biçimlerinden oluşmaktadır (Tan 1981).

Bir toplumu diğerinden ayırmakta bir marka görevi gören kültür, toplumun kimlik kartı yerine geçmekte; toplum değerlerini bir araya getirmekte ve bütünleştirmektedir. Toplumsal kimliğin doğuşunda ve gelişmesinde en önemli etmen, kültürdür. Her toplumun insanları, o toplumun kültürünün damgasını taşıırken, kültür bir anlamda bireyin de kimlik kartı olmaktadır.

Birey, toplum yapısı ve kültür yapısı birbirinden ayrılmayan, karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen bir üçgen oluşturur. Kültür ve kişilik ile ilgili yaklaşımların çoğu; birey davranışının, bireyin sosyal ve fiziki çevresi tarafından düzenlendiğini ve bireyin toplumsallaşmasının, kendisinden önceki kuşakların deneyimlerini öğrenerek geleceğe hazırlandığı bir ön hazırlık olduğunu irdelemektedir (Kaya 2003).

Genel olarak toplumda, birey; toplum yapısı, kültürün maddi ve manevi üyeleri arasında sıkı bir bağlantı ve denge bulunmaktadır. Bireyin içinde doğal çevreden başlayarak anne-babanın tutumu, eğitim kuruluştur ya da yaşanan yerin özellikleri, kırsal bölge, küçük ya da büyük kent yaşamında birey değişik davranış biçimleri ve tutumları kazanmaktadır. Birey, önce kendi yaşadığı doğal çevrenin etkisi altında kalır. Ailenin genel tutumu, bireyin cinsiyeti, gelenek, görenek, dil, din, kamu düzeni gibi temel toplumsal kurumlar ve değerler sisteminin etkisi ve bu şekillenmede en büyük rolü oynar. Kişiliğin gelişmesini etkileyen değişkenler arasında arkadaşlık ilişkileri, çalışılan veya öğrenim yapılan çevrenin nitelik ve nicelik bakımından özellikleri serbest zaman değerlendirmede başta gelmektedir. Yani birey içinde yaşadığı kültürel ortamdan, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak etkilenip, kişiliğini kazanmaktadır (Köknel 1979).

Kültür bir yaşama tarzı olarak düşünüldüğünde, serbest zaman ile ilgili amaçlarda kültür kavramına girmektedir. Kültür; yaratılan, öğrenilen, kuşaklardan kuşaklara aktarılan bir düşünce ve davranış şekli, bir dünya görüşüdür. Bu kültür anlayışı içinde “serbest zaman değerlendirme” günümüzde bir yaşam biçimi haline gelmiştir. Endüstriyel gelişimini tamamlamış toplumlarda, bilim, teknoloji ve eğitim seviyelerinin yükselmesi ile değişen serbest zaman anlayışında popüler kültür ve popüler serbest zaman değerlendirme şekilleri birleşmiş iç içe girmiştir (Köknel 1970).

Hatta, Dumazedier, “serbest zamanlarınızı nasıl değerlendirdiğinizi söyleyin; size kültürünüzü söyleyeyim “ diyerek, her bir serbest zaman aktivitesinin, kültürel bir içeriği olduğunu iddialı bir şekilde ileri sürmüştür (Kaya 2003).

Yaşama anlam veren kültürel öğeler; aynı zamanda kuşaklar arası ilişkilerin devamını sağlamak amacıyla eğitim yoluyla da transfer edilir. Toplumun sürekliliği içinde eğitim yoluyla geçişi sağlanan değer ve normlar, yaşam boyu bireyi yönlendirir.

Kuşakların öğrenme yoluyla toplumla bütünleşmesini sağlayan süreç, “toplumsallaşma” sürecidir. Toplumsallaşma en genel anlamda, yeni doğmuş insanın, toplumun bir üyesi olarak, topluma katıldığı süreçtir. Topluma katılım yoluyla başlayan bu süreç, çocukluğun ilk yıllarında en kritik ve en yoğun biçimde yaşanmasına karşın, yaşam boyu devam etmektedir (Nock 1987).

Parsons’a göre, toplumsallaşma, sosyal çevrenin değerler ve rol normlarını özümseme ve kabullenme sürecidir. Toplumsallaşma sürecinde, sosyal sistemin beklenti ve davranış standartları, bireyin eylemi için etkin motifler ve kabul edilmiş amaçlar haline gelerek, kişilik gelişiminin yapılanmasında öncelikle gerekli olan kültürel kalıpların anlamlarını kazanır. Dolayısıyla, kişilik sistemi ve sosyal sistemin aynı unsurlardan oluştuğu düşünülmektedir (Hurrelmann 1988).

2.2.1.2.Sosyal Sınıf Faktörü

Yapılan araştırmalara göre, bireyin sosyalleşme sürecinde sahip olduğu normlar ve değerler, onun ait olduğu alt kültürünün, yani sosyal sınıfının ürünü olduğu ve bireyin, sosyal sınıfı ile sosyalleşmesi arasında paralel bir ilgi olduğu belirlenmiştir.

Diğer bir araştırmada da, çocukluk döneminde sosyal öğrenme, sıklıkla onun çevresinde var olan sosyal ilişkilerinin ve sosyal sınıfın bir yansıması olarak değerlendirilmektedir .

Günlük yaşamın çeşitli alanlarında, sınıflar arasında, meslek ve gelirden, konutta, tüketim eğiliminde ve serbest zamanları değerlendirme şekillerinde farklılıklar olduğu dikkati çekmektedir. Burada sınıf, yalnızca ücret, maaş veya gelir miktarındaki sayısal farklılığı değil, aynı zamanda gelirlerin dağılışı ve harcanış şeklindeki niteliksel farkları da belirtmektedir (Kaya 2003).

Bu nedenle, aynı toplumun demografik özelliklerine bakıldığında, belli nüfus dilimlerinin ekonomik ve sosyal kurumları kullanımlarında farklılıklar görülmektedir. Ayrıca, serbest zaman değerlendirme şekillerinde de görülen bu farklılık, özgürce seçme sorunu olduğu kadar, kısmen de belirli zorunluluklardan kaynaklanmaktadır. Bu seçim veya zorunluluklar, bireyin sosyal sınıfının motiflerini taşır. Diğer bir anlatımla, her sosyal sınıfı karakterize eden yaşam biçimi, serbest zaman etkinliklerine belli zorunlu şekiller getirmektedir. Bu olgu, bazı araştırmalarda, bireyin sınıfının beklentilerine uymaya zorlayan sosyal baskı olabildiği; yani bireyin sosyal sınıfı için tipik özellik taşıyan etkinliklere katılma durumunda ise, kendisini kötü hissedebileceği ileri sürülmektedir.

Yine başka bir araştırmada ise; sınıfsal farklılık, sportif aktiviteleri kapsayan fiziksel alanlarda ve uygulamalı alanlarda görülmediği; bu farklılık sanatsal, entelektüel ve sosyal alanlarda dikkati çeken boyutlarda olduğunu ifade etmektedir.

Başka bir yaklaşıma göre, belli bir sınıfın üyeliği bazında serbest zaman etkinliklerini seçme eğiliminin, ergenlikte başladığı ve olgunluk döneminde daha da arttığı belirtilmektedir. Buna göre, insanlar yaşlandıkça, ait oldukları sınıfın yaşam biçimlerini benimsedikçe, sınıflara özgü serbest zaman etkinliklerini seçme eğilimi göstermektedir (Kaya 2003).

2.2.1.3.Etkileşim Grupları Faktörü

Bireyin çocukluk ve gençlik dönemlerinde en yakın sosyal çevresi olarak kabul edilen aile, akran grubu ve önemli diğer kişilerden sonra, yetişkin döneminde buna, meslektaşları ve iş arkadaşları katılmaktadır (Mills 1984).

Aile ile başlayan toplumsallaşma süreci akran grubunda artarak devam etmektedir. Çocuğun ailesindeki rolden yetişkin statüsüne geçişi yapabildiği akran grubu veya arkadaş çevresi, önemli düzenleyici bir kurum olarak düşünülmektedir.

İnsan ilişkilerinde akran grubu çocuk ve genç bir atölyedir. Bireyin, toplumsal özellik kazanması ve topluma uyması, arkadaş edinme ile ortaya çıkmaktadır. Arkadaş ilişkilerinin, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Kişilik gelişimi büyük ölçüde, çocuğun başkalarıyla ilişkilerinde, onlarla etkileşmesine bağlıdır. Çocuğun kendini tanıması ve tanımlaması bu etkileşim içinde şekillenir (Ülkü 1978).

Akran grubu; üyelerinin birincil ilişkileri en yoğun biçimde yaşandığı; zaman, mekan ve amaç sınırlaması olmaksızın, sosyal-duygusal ilişkilerin yer aldığı en önemli sosyal grup olarak düşünülmektedir (Mills 1984).

Riesman'a göre, "akran gruplarının özelliklerine bakıldığında; aile, eğitim, mesleki veya politik gruplardan farklı oldukları görülür. Gelişimleri oldukça hızlı olan bu grupların üyelerinin aralarındaki bağ, kan bağı veya iş ortaklığından daha güçlüdür, ancak tüm gruplar gibi, sosyal sınıf ile koşullanmıştır" (Kaya 2003).

Çocukluk döneminde önemli bir yeri olan mahalle arkadaşlığının, sonraki dönemde okul arkadaşlığına; gençlik döneminde ise; mekansal özelliklerden çok, benzer duygu, düşünce ve görüş paylaşımına dönüştüğü görülür (Ünver ve ark. 1986).

Bazı araştırmalara göre, herhangi bir çevrede veya etkinlikte insanların genellikle gruplar içinde serbest zamanlarını değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Serbest zamanları değerlendirmenin grupsal görünümü ise, bireye doyum sağlayan, statü, arkadaşlık, beğenilme, grup üyeliği gibi sosyal unsurları taşıması açısından önemlidir.

Günümüz toplumlarının tipik insanını temsil eden birey, serbest zaman etkinliklerini akran gruplarının davranışları doğrultusunda gerçekleştirme eğilimindedir.

Serbest zaman ilgi alanları ve eğilimi, bu gruplara egemen olan düşünceye, yaşa ve cinsiyete göre, ortaya çıkmakta ve geleneklerle yerleşmiş alışkanlıklar yerine, günün koşullarına göre biçimlenmektedir.

Bununla birlikte, bireylerin benzer davranış sergilemelerinin nedenine inildiğinde, grubun oluşmasında en önemli rolü oynayan ortak değer ve normlara sahip olma; yani demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlerin benzerliği dikkati çekmektedir.

Bireyin serbest zaman değerlendirme davranışında, etkileşim grubu olarak ona en yakın arkadaş çevresinin etkisinin, ileriki yetişkinlik döneminde de görüldüğü ve yine yetişkinlik döneminde referans grubun seçimi ile ilgili eğilimlerde, çocukluk dönemi toplumsallaşma sürecinin belirleyici rol oynadığı belirtilmektedir.

Yetişkinlik döneminde birey, bu nedenle çocukluk yıllarında kurulan serbest zaman kalıplarına benzer kalıpların yer aldığı grupları tercih etmekte ve dolayısıyla bu referans grupları onun serbest zaman davranışı ile ilgili değerlerini pekiştirmektedir (Kaya 2003).

Bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılma nedenleri incelendiği araştırmalara bakıldığında, başlıca ve en öncelikli nedenin, sosyal etkileşim gereksinimi ve arkadaşlık kurma isteğinde odaklaştığı belirlenmiştir (Cılga 1997).

Özellikle grupla gerçekleştirilen etkinliklerde, bireylerin motivasyonunun daha yüksek olduğu ve serbest zamanları değerlendirme açısından informal etkileşimin en yoğun yaşandığı sosyal çevrelerin, akran grupları ile çevresi olduğu görülmektedir (Hull 1990).

2.2.1.4. Aile Veya Bakım Kurumu Faktörü

İnsanın serbest zaman davranışlarını oluşturan ve yönlendiren ilk ve en önemli sosyal çevre aile kurumudur. Çocukluk döneminden başlayarak, bireyin kendi sosyal sınıf değerlerini öğrenmeyi sürdürdüğü en küçük sosyal birim olan aile, aynı zamanda, serbest zaman davranış modellerinin oluşmasında temel oluşturmaktadır. Toplumsallaşmanın en genel boyutlarıyla yaşandığı aile içi etkileşim sürecinden sonra; okul ve akran gruplarında devam etmektedir. Çocuk veya genç toplumsal bazı nedenlerden ötürü, korunmaya muhtaç durumuna düşüp, aile bakım ve koruma

ortamından yoksun kalırsa; toplum adına bakım ve koruma görevini gören “kurum” ortamında toplumsallaşma süreci devam edecektir (Kaya 2003).

İşte burada, toplumsallaşma sürecinin en genel önemli kurumu olan ailenin yerini, yetiştirme kurumu ve aile bireylerinin yerini de kurumda çalışan ve kurumda bakım ve koruma altındaki diğer çocuklar ve gençler alacaktır. Toplumsallaşma süreci hem kurum ortamı içinde yoğun yaşanacak hem de etkileşim; okul ve akran grubunda daha yoğun devam edecektir. Bir görüşe göre, modern toplumlarda, aile ve toplum arasında yönelim farkı olduğu belirtilmektedir.

Buna göre aile, yaygın, özel ve ortaklaşa değerler ve ilişkilere önem verirken, toplum; evrensellik, başarı ve bireysel değerlere yönelir. Bu nedenle, bireyin, aileden daha geniş toplumsal düzene geçişi, evde öğrenme ve deneyim yoluyla kolaylaştırılamamaktadır. Hızlı toplumsal değişme dönemlerinde aile, bireye gerekli rehberlik ve rol modelleri sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durum, kuşkusuz, kendi yolunu kendisi bulmakta zorlanan, kimliğini arayan bireyi belirsiz ve güç durumlara sokmaktadır (Tezcan 1991).

Bu karmaşık ilişkiler içinde, ailenin veya kurum bakımındakiler için kurum çalışanlarının bireye yaklaşımlarının yeterince yakın ve olumlu olmaması, bireyde bazı davranış bozukluklarının ve problemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Başka bir anlatımla, davranış ile ilgili problemler, evde, okulda, kurumda, arkadaş çevresinde veya daha geniş toplum kesimlerinde bireyin deneyimlediği çatışmalarının bileşkesi olabilmektedir (Kaya 2003).

Kişilik yapısının oluşumu sürecinde, bireyin birincil ilişkileri en yoğun yaşadığı aile çevresinde ve yaşadığı kurum içinde bulunduğu anlayış, sevgi ve ilgi, bu sorunları en aza indirerek, onda sağlıklı bir kişilik geliştirmesine en önemli katkıyı sağlayacaktır.

Bireyin bu zorlukları aşabilmesi için bu ortam, ailede aile içi, kurumda kurum içi etkileşim sürecinde serbest zaman değerlendirme etkinlikleri yoluyla gerçekleşebilir. Aile, bireyin serbest zaman değerlendirme rolünü sergilemeyi öğrendiği ve paylaştığı ilk ortamdır (Wilson 1980).

Bu nedenle, bireyin serbest zamanlarını değerlendirme konusunda da sahip olduğu tutum ve davranışlar, onun aile veya kurum içi etkileşim yoluyla edindiği

değer ve normlarla belirlenmektedir. Bu değer ve normlar, ailenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerinin yanı sıra, kırsal ve kentsel aile oluşuna göre farklılık taşımaktadır (Aslan 1994).

Bireyin serbest zamanlarını değerlendirme yönünde toplumsallaşması, yaşam boyu sürmekte, ailesi ve yakın sosyal çevresi ile bağlantılı olmaktadır. Çocukluk döneminde, bireyin edindiği serbest zaman değerlendirme eğilimi, yetişkinlik dönemindeki serbest zaman değerlendirme eğilimi ile benzerlik içinde olabilmektedir. Yetişkinlik yıllarına kadar geçen sürede, serbest zaman değerlendirme modelleri, koşullara göre öğrenilmekte, gelişmekte, bırakılmakta veya tekrar öğrenilmektedir.

Bunun yanı sıra, bireyin serbest zaman değerlendirmesi ailesi tarafından etkilenmekle kalmayıp, karşılığında da aileyi etkilemektedir.

Bu yaklaşımdan hareketle, kurum bakımı ortamındaki bireyin, kurumdaki bakım sisteminin ve çalışanlarından etkilenmekle kalmayıp, bireyin de karşılığında kurumu ve kurum çalışanlarını etkilediği söylenebilir. Serbest zaman etkinliklerinin şekli ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, etkileşim ile ilgili aktivitelerin, genellikle okulda ve akran gruplarından öğrenildiği; iş ile ilgili aktivitelerin ise, iş yerlerinde başladığı belirlenmiştir.

Bir başka araştırma sonuçlarına göre, yetişkinlik döneminde bireyin serbest zaman değerlendirme eğilimi ve aktivite şekillerinin, çoğu zaman, ailesinden edindiği alışkanlıkların izlerini taşıdığı belirtilmektedir.

Çocukluk dönemi aktiflik düzeyi, yetişkinlik dönemi aktiflik düzeyi ile büyük benzerlik taşımakta, çocukluk dönemi toplumsallaşma etkisinin yanı sıra, aktivitelerin bireye aşına oluşu, yetişkinlik döneminde benzer serbest zaman aktivitelerini seçme eğilimi göstermesine neden olabilmektedir. İnsanların çoğu serbest zamanlarının büyük kısmını aile üyeleri ile birlikte geçirmekte ve bunu da isteyerek yaptığı ve birlikte geçirilen zamanların daha fazla olmasının istendiği ifade edilmektedir.

Aile içindeki bireylerin tek tek, eşlerin birlikte veya tüm aile üyelerinin birlikte geçirebilecekleri serbest zaman sürelerinde farklılık olabileceği gibi, seçilen aktivite türlerinde de değişiklik olabilir. Evli olmak veya çocuk sahibi olmak, etkinliklerin çoğunun ev merkezli olabileceği anlamına gelmektedir. Bu aktivitelere,

pikniğe gitme, yürüyüşe çıkmanın yanı sıra, tv. izleme, akraba, komşu ve dost ziyaretleri sayılabilir (Kaya 2003).

Bireylerin serbest zaman davranışlarını oluşturan ve yönlendiren diğer önemli bir etken de, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ve yaş durumlarıdır. Özellikle bireylerin ebeveynlik döneminde rol bağlantılı aktivitelerinin, çocuksuz dönemlere kıyasla arttığı, çocukların yaşına bağlı olarak da, bu zamanı şekillendirdiği ve paylaştıkları bilinmektedir (Horna 1989).

Bu paylaşımda anneye düşen görev ve sorumluluk çok daha fazladır. Çocukların serbest zaman değerlendirme etkinliklerine katılmalarında en önemli payı olan anne, çocukların formal veya örgütlü serbest zaman değerlendirme kurumlarından yararlanmalarında teşvik edicidir (Howard ve Madrigal 1990).

Bireylerin serbest zamanlarının değerlendirilmesini etkileyen diğer bir faktör de, eşlerin/ebeveynlerin iş durumu olarak görülmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre; erkeğin iş uğraşları, ailenin serbest zaman faaliyetlerini organize etmeyi olumsuz etkilediği; kadının çalışıyor olması ise, kendisinin kullanacağı çok az serbest zamanı kalmasına neden olmakta ve katıldığı aktivite türünü etkileyebilmektedir.

Küçük çocuklu, çalışan annenin kadın arkadaş toplantıları gibi sosyal ilişkileri kapsayan etkinliklere katılımlarının az olmasına neden olmaktadır. Buna karşın, sinema, tiyatro, konser gibi ticari rekreasyon etkinliklerine sınırlı da olsa katılabildikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte, her iki eşin çalıştığı aileler, tek eşin çalıştığı klasik ailelere göre, çocukları ile daha fazla kitap okumakta, birlikte resim yapmakta, günlük konularda daha fazla sohbet etmekte ve derslerine yardımcı olmaktadır.

Klasik aileler, serbest zaman etkinliklerine çok daha “ev merkezli” ve çocuklarıyla daha fazla oyun oynarken, her iki eşin çalıştığı aileler daha çok “dış merkezli” olabilmektedir (Aslan 1994).

2.2.2.Ekonomik Faktörler

Günümüz gelişmiş toplumlarında, ulusal gelirdeki hızlı artış ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan yüksek yaşama standardı, maddi yönden serbest zamanı etkilemiştir (Tezcan 1994).

Yine, günümüz toplumları, bireysel ve kolektif hakların ve fırsatların yaygın biçimde merkezileştiği ve serbest zaman değerlendirme fırsatlarının temel gereksinimler içinde yer aldığı tüketici toplumları haline gelmiştir.

Bu da, bireyleri, ekonomik refah düzeylerini ve yaşam niteliklerini geliştirme konusuyla çok daha fazla ilgilenmeye yöneltmiş ve tamamen bireysel tercihler doğrultusunda kullanılacak zaman ve parayı yönlendirme düşüncesi, günümüzde bireye sınırsız serbest zaman değerlendirme deneyimleri sunabilen büyük bir endüstri haline gelmiştir. Bir tüketici konumundaki insanın serbest zamanı değerlendirme ile ilgili seçiminde, sosyo-kültürel faktörlerin yanı sıra sosyo-ekonomik faktörlerin de çok önemli etkisi olduğu görülmektedir.

Bu konuda yapılan araştırmalarda, tüketici olarak bireyin serbest zaman değerlendirme seçimini yaparken davranışlarını etkileyen unsurları çeşitli yaklaşımlarla açıklamaya çalışılmıştır. Bireyin tüketici davranışlarına “Ekonomik Model” yaklaşımına göre, bireyin bütçesinin sınırlılığı ve bu sınırlılık çerçevesinde elde etmeyi düşündüğü ürünü veya hizmeti elde edebilme koşulları, serbest zaman değerlendirme etkinliklerinin seçiminde davranışları yönlendirmektedir. Bu yönlenmede kuşkusuz bireyin zevkleri, alışkanlıkları ve bireyler arası etkileşimi de önemli yer tutmaktadır.

Diğer bir model olan “Kavramsal Model” yaklaşımına göre, tüketici konumundaki birey, serbest zaman değerlendirme etkinlikleri konusunda tercihini yaparken, “durumsal faktörler” ve “bireysel faktörler” olarak iki önemli etkileşim içindedir. Durumsal faktörler, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevrenin özelliklerini kapsamaktadır.

Bireysel Faktörler ise, bireyin demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerini oluşturan kültürel ve ekonomik çevresi; tutumlar, ilgiler ve düşüncelerin oluşturduğu değerler sistemi; yaşadığı ve yaşamakta olduğu deneyimler ile, sahip olduğu bilgi birikimidir. Eğer birey, istediği serbest zaman etkinliğine ulaşabilir veya gerçekleştirebilirse bu, davranışa dönüşebilir.

Aksi halde birey, başka bir seçime yönelme durumunda kalmaktadır. Fiziki çevrede serbest zaman değerlendirme kaynaklarının taşıdığı özelliklerin yanı sıra, serbest zaman değerlendirme eğiliminin davranışa dönüşmemesi, bireysel faktörler içinde yer alan meslek ve gelir ile doğrudan bağlantılı olan zaman ve para kaynaklarının durumu ile açıklanmaktadır (Kaya 2003).

2.2.2.1.Meslek Ve Gelir Faktörü

Bireylerin sahip olduğu sosyo-ekonomik statünün serbest zaman değerlendirme davranışlarını etkilediği birçok araştırmada ortaya çıkmıştır.

Serbest zaman değerlendirme davranışı, çeşitli prestij basamaklarında bireylerin yaşam biçimlerinin bir parçasını oluşturmaktadır.

Bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe ve buna bağlı olarak prestiji yüksek konumlara ulaştıkça, serbest zaman yaratma ve bu zamanı bireysel gelişmeler için kullanma isteminde de artış görülmektedir.

Serbest zaman değerlendirme şekillerinin seçimi, genellikle mesleğin sosyal statüsü ile bağlantılı olarak bir prestij boyutu ile ifade edilmektedir. Özellikle sanatsal ve kültürel yoğunluk taşıyan, sanat gösterileri, tiyatro, konser, konferanslara katılım, kitap okuma gibi etkinlikler en yüksek prestije sahip serbest zaman değerlendirme şekilleri olarak düşünülmektedir. Üst prestij grupları için tv. izleme son derece düşük statülü bir aktivite olarak görülmektedir. Bu gruplara dahil pek çok kişi için tv. izlemek bir tür statü kaybı olarak algılanmaktadır (Kaya 2003).

Bunun yanı sıra, prestij kazandıran meslek gruplarında fiziksel aktivitelerin daha fazla, toplumsal etkinliklere katılımın da sık olduğu görülmektedir (Morris 1972). Profesyonel ve üst düzey yönetsel meslek grubuna girenlerin, maliyeti yüksek etkinliklerden, yatçılık, deniz sporları, havacılık, golf ve tenis gibi aktiviteleri tercih ettikleri görülmektedir (Wilson 1980).

Buna karşın, el becerileri gerektiren hobiler, evde ve bahçe işlerinde çalışma, bowling, dans veya pikniğe gitme, avcılık ve balıkçılık da yine bu prestij grupları için düşük statülü serbest zaman değerlendirme şekilleridir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, etkinliklerin çeşidi veya düzeyi üzerinde, mesleğin tek başına belirleyici olmadığı; eğitim, gelir, yaş ve cinsiyet değişkenleri ile anlam taşıdığı ileri sürülmektedir.

Bireyin serbest zaman davranışını etkileyen faktörlerden mesleğin yanı sıra, gelir düzeyinin, bireyin yapmak istediği pek çok etkinlik türünde ve sayısında önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

Bir başka görünüşe göre; etkinliğin bireye maliyeti ve fiziki olarak elde edilebilirliği, özellikle düşük gelir grupları için aktiviteye katılımı belirleyici olabilmektedir.

Serbest zaman değerlendirme olanakları sunan kaynakların düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip gruplara yakın olması halinde ise, eğitim ve gelir farklılığının ortadan kalktığı ve nüfus dilimlerinin, aktivitelere katılımı benzerlik göstermektedir (Kaya 2003).

2.2.3. Demografik Faktörler

Bireyin serbest zaman değerlendirme eğiliminde, sosyal sınıf, kültür, etkileşim grupları, aile veya bakım kurumu önemli rol oynamasının yanı sıra; bireyin yaşı, cinsiyeti, yaşadığı yerleşim birimi ve eğitim düzeyinin de etkili olduğu söylenebilir.

2.2.3.1. Yaş Ve Cinsiyet Faktörü

İki cins arasındaki farklılıklar, onların birçok serbest zaman değerlendirme etkinliklerinde de gerek ilgi gerekse katılma yönünden etkisini gösterir. Bireylerin aynı kültür içinde bile serbest zaman değerlendirme eğiliminde farklılıkların ortaya çıkması, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerin yanı sıra, yaş ve demografik faktörlerle de bağlantılıdır (Chick 1986).

Serbest zaman değerlendirme alışkanlıklarının seçimi, bireyin yaş basamaklarına göre değerlendirildiğinde, 12-18 yaş arasındakilerin sportif etkinlikler gerçekleştirdiği, 18-24 yaşları arasında daha çok sosyal ve kültürel içerikli aktivitelerle ilgilendiği; yani yaş ile spor yapma arasında ters yönlü bir ilişki olduğu; buna karşın, sporla izleyici olarak ilgilenme arasında dolgun bir ilişki olduğu görülmektedir (Ünver ve ark. 1986).

Bireyin otuzlu yaşın altındaki yıllarda serbest zaman etkinliklerine daha yüksek katılım göstermesi, genellikle henüz evlenmemiş olmasına, çocuğunun bulunmayışına ve hepsinden önemlisi, yaş olarak enerjisinin en yüksek olduğu

gençlik dönemini yaşamakta oluşuna bağlanabilir. Bireyi toplumsal olgunluğa hazırlayan bir geçiş dönemi olarak tanımlanan gençlik dönemi biyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak bir gelişme ve olgunlaşma çağıdır (Köknel 1970).

Çocukluk döneminde başlayan toplumsallaşma sürecinin en yoğun biçimde yaşandığı bu dönemde birey olarak genç, içinde bulunduğu toplumun değer ve normlarını özümseyerek kişilik yapısıyla bütünleşmektedir. Genç, belirli ve sınırlı bir yaş dilimi içinde duygu, düşünce, davranış ve tutum olarak gelişme çabası harcayan kişidir. Fizyolojik olarak bir gelişme ve olgunlaşma çağı olan gençlikte, psikolojik olarak sürekli bir aşama çabası vardır. Bu çaba gençliğe toplumsal bir yön kazandırır.

Gençlik, toplumu oluşturan bireylerin paylaştığı hedefler, değerler, ilgiler, semboller, standartlar ve normların oluşturduğu bütünlük açısından değerlendirildiğinde; içinde çok farklı alt grupları barındıran bir sosyal kategoridir: Örneğin; gençlik, çalışan gençlik gibi. Aynı toplumun insanı olmakla beraber, gençler, içinde yaşadıkları fiziki çevre özelliklerine, aldıkları eğitime, üretime katılıp katılmayışına, ailelerinin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapılarına göre farklı sosyal sınıf donanımlarına sahiptirler. Öğrenci; genç, çalışan genç, köylü genç, kentli genç, metropolde yaşayan genç, yetiştirilmesine ailesi tarafından özen gösterilen genç, ailesi tarafından ihmal ve istismar edilen genç, toplumsal bakım kurumlarında yetiştirilen genç, özürlü genç vb. (Çelebi 1991).

Sözü edilen bu sosyal sınıf farklılıkları beraberinde gençlerin serbest zamanları değerlendirme tutum ve davranışlarına da yansımaktadır. Ülkemizin demografik yapısı açısından genç nüfus içinde azımsanmayacak derecede önemli bir yer tutan, toplumsal nedenlere bağlı olarak korunmaya muhtaç duruma düşen, toplum adına yatılı bir bakım kurumunda koruma ve bakım altına alınan, “yetiştirme yurdu gençliği” ise, genel nitelikleri ve kurum bakımı altında bulunuşları ile, yaş, cinsiyet, kurum ve bulundukları çevre özellikleri açısından serbest zamanı değerlendirmede farklı oluşları nedeniyle diğer genç nüfustan ayrılıp, bir sosyal sınıfı oluşturmaktadır (Çetinkaya 1982).

Bireyin serbest zaman davranışını etkileyen bir diğer önemli faktör cinsiyettir. Birey, ailesinin sosyal statüsü tarafından belirlenmiş bir sosyal statü ortamına doğmakla kalmayıp, cinsiyetine göre de, sosyal bir statüye sahip

olmaktadır. Buna örnek olarak, erkek çocuğun statüsü geleneksel kır toplumlarında genellikle kız çocuğununkinden yüksektir (Kaya 2003).

Toplumsal yaşamda, bireylerin tutum ve davranışlarında cinsiyet önemli farklılıklar yaratmaktadır. Toplumun kız ve erkeklere yüklediği roller, geleneksel toplumlarda çok kesin çizgilerle belirtilmiş örf ve adetlerle sınırlandırılmıştır. Oysa modern kentsel ortamlarda, cinsiyet farklılığının hızla değişen toplumsal yapı içinde bireylerin tutum ve davranışlarına daha az yansıdığı dikkati çekmektedir. Bireyin günlük yaşamında pek çok konuda yapacağı tercih, eğitim ve davranışlar, söz konusu cinsiyet farklılığına dayanmaktadır (Aslan 1994).

Belirtilen bu tutumların, serbest zaman davranışlarına da yansıyan bu farklılıklar Wilson'a göre; 1.Bazı serbest zaman etkinliklerinin fiziksel özellikler gerektiriyor olması. 2.Atletizm ve feminity arasında değer çatışması olması. 3.Kızların ve erkeklerin farklı toplumsallaşma deneyimlerine sahip olması. 4.Kadınların çoğunlukla geleneksel ev merkezli konumda bulunmaları. 5.Kadınların sosyo-ekonomik statüsünün düşüklüğü nedenlerinden kaynaklanmaktadır (Wilson 1980).

Bireyin tercih ettiği serbest zaman etkinliklerinin çeşitlerinde ve katılım düzeylerinde belirginleşen cinsiyet farklılığı bazında erkekler, kitle iletişim araçlarına daha çok zaman ayırır ve fiziksel katılım gerektiren açık alan etkinliklerinde daha fazla yer alırken; kadınların serbest zamanlarından daha çok ev merkezli ve göreceli olarak pasif oluşu dikkati çekmektedir (Aslan 1994).

Araştırmalara göre, erkekler örgütsel ve tesis gerektiren spor dallarını tercih etmektedir. Bu konuda gerekli ortamın bulunmaması halinde o spor dalı ile ilgilenmekten vazgeçmektedirler. Aktivitelere katılımda kızlar, erkeklere göre benzer görüşteki arkadaşlarıyla birlikte olmaya daha fazla özen gösterirken okullaşma düzeyinin yükselmesi ile, karşı cinsten arkadaşlarla bu zamanı değerlendirme eğilimi artmaktadır (Ünver 1986).

Serbest zaman etkinliklerinde cinsiyete dayalı farklılığın incelendiği bir araştırma verilerine göre; evde aile yaşam çemberinde erkek ve kadında aynı katılım oranlarının saptandığı aktivitelerden tv. izleme ve müzik dinlemenin yanı sıra dost ve akrabaları evlerinde ziyaret etmek gelmektedir. Bu aktiviteler, dışarıda yemek yemek veya içmek, sinemaya, tiyatroya veya konsere gitmek gibi sosyal aktivitelerden daha

yüksek katılıma sahiptir. Kadınların, erkeklere göre genellikle dış merkezli daha az sayıda etkinlikte yer aldıkları belirlenmiştir. Bu da kadınların yürüyüş, dans ve yüzme dışında aktif fiziksel etkinliklerle ilgilenme düzeyleri son derece düşük bulunmuştur. Yine kadınların serbest zamanlarında sinema, tiyatro ve gönüllü çalışma veya kurslara gitme gibi kültürel ve sosyal etkinliklere belirgin biçimde önem verdikleri, erkeklerin ise daha çok fiziksel sportif aktivitelerle ilgilendikleri, kahvehane, kafe, ve bar gibi serbest zaman değerlendirme mekanlarını kullandıkları saptanmıştır (Aslan 1994).

Yine, cinsiyet farklılığında, serbest zaman değerlendirme aktivitelerinin birey için taşıdığı anlam da değişiklik gösterebilmektedir. Erkek için serbest zaman uğraşısı olabilen bir aktivite, kadın için bir zorunluluk olabilmektedir (yemek pişirmek gibi). Toplumsallaşma sürecinde, toplumsal işleyişte etkin yer tutan değer ve normlar, cinsiyet faktörüne özgü davranış kalıplarını empoze edebilmektedir.

Serbest zaman değerlendirme programlarında erkekler için oyunlar ve sporlar daha önemli rol oynamalarına rağmen toplumsal ve kültürel etkinlikler kadınların programlarında daha geniş ölçüde yer alır. Erkekler ağaç ve metal kullanarak el işleri yapmaktan hoşlanmalarına karşın, iç dekorasyon ve iğne işlerinden kadınlar daha çok hoşlanırlar (Tezcan 1994).

2.2.3.2.Yerleşim Birimi Ve Yaşam Ortamı Faktörü

Bireyin içinde yaşadığı yerleşim birimi ortam; gerek fiziki ve gerekse sosyal çevre özellikleri bakımından, onun serbest zaman etkinliklerine katılımında, aktivite şekilleri ve tercihlerinde önemli faktördür. Bu çevre, aktivitelerin seçiminde, insan ilişkilerinin kurulması ve biçimlenmesi açısından da önemlidir. Bireyin çocukluk dönemi toplumsallaşma sürecini geçirdiği yerleşim biriminin kırsal, kentsel veya büyük kent özelliği taşıması, bireyde; kırsal veya kentsel toplum değerleri ve normları ile oluşan davranış biçiminin gelişmesine neden olmaktadır. Yaşam aktiviteleri içinde yer alan serbest zaman aktivitelerinin öğrenilmesi ve alışkanlıklarının kazanılması, öncelikle referans gruplarının (aile, akrabalar ve arkadaşlar) etkileşimi ile olurken, birey aynı zamanda içinde yaşadığı yerleşim biriminin ve ortamın fiziki özelliklerinden de etkilenmektedir. Yapılan araştırmalara

göre, bireyin çocukluk dönemini geçirdiği yerleşim biriminin özellikleri, gençlik ve yetişkinlik dönemindeki aktivite düzeyi üzerinde tek başına etkili olamamaktadır.

Bununla beraber, yerleşim birimi özellikleri ve referans grubu birlikte, bu dönemde bireyin aktivite eğiliminde ve katılım düzeyini belirleyici rol oynamaktadır. Bireyin çeşitli nedenlerle yerleşim birimini ve ortamını değiştirmesi ve değiştirmek zorunda kalışı durumunda ise söz konusu yeni çevrede, serbest zaman değerlendirme ile ilgili benzer koşulları bulamaması mümkündür (Kaya 2003).

Zaman içinde araya giren, bireyin çalışma ve yaşam koşulları gelir durumu, zaman azlığı serbest zaman kaynaklarının yetersizliği veya bulunmayışı gibi nedenlerin ortaya çıkması, bireyin aktiviteye katılım düzeyini etkileyebildiği gibi aktivitenin tamamen ortadan kalkmasına da neden olabilmektedir (Aslan 1994).

Bireyin serbest aktivitelerinin pek çoğu, çevrede kaynakları ve koşulların hazır oluşu ile başlamaktadır. Uygun ortamın oluşu ve kaynağın elde edilebilirliği, bireyi motive etmekte ve tercihini o yönde yapmaya neden olabilmektedir (Kaya 2003).

Bununla birlikte büyük kentte yaşayan bireyin serbest zaman değerlendirme konusundaki tercihleri ve eğilimi, kırsal yerleşim biriminde yaşayan bireyinkinden oldukça farklıdır. Büyük kentte serbest zaman fırsatlarının son derece çeşitli olmasına karşın, kırsal kesimde yok denecek kadar az bulunuşu, bireyin davranış eğilimini etkileyerek yönlendirmekte veya sınırlamaktadır. Bunu kırsal yörelerde serbest zaman etkinlikleri, bilinçli olarak, iş/çalışma yaşamından tam olarak farklılaşmamıştır (Tezcan 1994).

Genel bir ifade ile çeşitli serbest zaman deneyimlerine katılma ve gerçekleştirme fırsatları, o yerleşim birimindeki kaynakların fiziki, sosyal ve yönetsel konumu ile etkilenmektedir (Whittaker ve Shelby 1988).

2.2.3.3.Eğitim Faktörü

Toplumların gelişim düzeylerinin farklı olması ve her toplumun kendi yaşam süreci içinde farklı bilgi ve deneyim birikimlerine sahip olması, eğitim düzeylerinde de farklılıklara neden olmaktadır. Genel anlamda, tüm toplumsallaşma sürecini ifade eden, öğrenme yoluyla tutum ve davranışların şekillenmesinde etkin olan eğitim, toplumun yaşam felsefesine göre bireyleri hazırlar. Yani, bireyin çeşitli durumlarda içinde bulunduğu grupların ortak etkileşim kalıpları, toplumsallaşma sürecinde gelişmektedir. Dolayısıyla, toplumsallaşma, bireyin eğitime uygun sosyal grup standartlarının bir yansıması olmaktadır (Kaya 2003).

Toplumsallaşmanın yaşam boyu sürdüğü düşünüldüğünde, eğitimin birey için sürekliliği yadsınamaz. Çocukluk ve gençlik dönemlerini içine alan yıllarda eğitim, örgün eğitim kurumları yani okullar aracılığıyla edinilmektedir. Öğrenme çağındaki bireylerin her tür bilgi donanımıyla yetişkinlik yıllarına hazırlandığı okullar, aynı zamanda bireyde serbest zaman değerlendirme tutum ve davranışlarını geliştirme işlevini de üstlenmiştir. Bugün okullar hem öğrencinin hem de çevre halkının serbest zaman değerlendirme eğitiminin üzerlerine almışlardır. Hem müfredat, hem de müfredat dışı programlar düzenleyerek bu konuda işlev sahibi olmuşlardır. Böylece okul-çevre ilişkileri gerçekleştirilmiş olmaktadır. Serbest zaman davranış eğiliminin pek çoğunun ortaya çıkarıldığı ve yönlendirildiği, ayrıca davranış alışkanlıklarının kazandırıldığı okullar, bireyin sanat ve kültür içerikli pek çok zaman etkinliklerini öğrendiği yerlerdir (Tezcan 1994).

Bireyin serbest zaman eğilimi incelendiğinde, yaşam biçimi, tutumları, ilgileri ve düşünceleri arasında güçlü bir bağ bulunduğu anlaşılmaktadır. Endüstriyel gelişimini tamamlamış toplumlarda ekonomik refah düzeyinin yükselmesiyle, insanların daha nitelikli bir yaşam biçimi sürdürmeleri konusundaki eğilimi artmaktadır (Wilson 1980). Bu anlamda, eğitimin önemi belirginleşirken, insanların yaşam standartlarını yükseltme konusundaki beklentileri; yapmak istedikleri işi, satın aldıkları ürünleri, yaşamak istedikleri yeri, aile büyüklüğünü ve serbest zamanlarında yapmak istediklerini belirlemektedir.

Bu durumda tümüyle kendi istekleri doğrultusunda kullanabileceği kaynaklar olarak zaman ve paranın kullanılış biçimi, bireyin eğitim düzeyinin göstergesi olarak düşünülmektedir. Yine araştırmalara göre, bireyin eğitim düzeyi arttıkça, serbest

zaman etkinliklerine katılımlarının da arttığı, etkinliklerinin seçimi ve tercihi konusundaki eğiliminin ve aktiflik düzeyinin eğitimle bağlantılı olduğu görülmektedir (Kaya 2003).

Bununla birlikte eğitim, bireyin yaşama bakış açısını genişletirken, statü, gelir ve deneyim kazandıran meslek edinimini de sağlamaktadır. Eğitim yoluyla elde edilen meslek; bireyin serbest zamanlarını yaratıcı ve üretken biçimde geçirme, serbest zamanı değerlendirme fırsatlarından yararlanabilme olanakları sağlamaktadır. Okul toplumsallaşma araçlarından birisidir; çocuğa serbest zamanları değerlendirme olanaklarını sağladığı ölçüde onun toplumsallaşmasını da kolaylaştırmaktadır (Tezcan 1994).

2.3.SERBEST ZAMAN DEĞERLENDİRME VE OYUN KURAMLARI

Serbest zaman anlayışı, günümüz toplumlarında geniş dönemlerin anlayışından daha farklı olarak yorumlanmaktadır. Endüstriyel üretim ilişkisinin toplum yaşamı üzerindeki etkileri yalnız çalışma yaşamını etkilemekle kalmayıp; aynı zamanda bireyin kendine ayırdığı, özgürce kullanabileceği zaman dilimini de biçimlendirmektedir.

Günümüz serbest zaman anlayışı sosyal ve ekonomik değişimin ürünüdür. Üretim ilişkilerinin insan-doğa etkileşiminden insan-insana, insan-bilgi ve insan-teknoloji ilişkisine geçişi; toplumsal düzenlemede kullanılan zaman dilimini ve kullanılmayan bireye bırakılan zaman dilimine yeni bir yaklaşım getirmiştir.

Bu yaklaşım içinde bireyin kendi yaşamını düzenlemesi toplumsal gereklilikler ve bireysel özgürlükler açısından sosyolojik olduğu kadar, diğer davranış bilimleriyle de ele alınmıştır. Özellikle, 20.yy.'ın ikinci yarısında çalışma ve serbest zaman kavramları birey toplum ilişkisi içinde değişik kurumlar çerçevesinde irdelenmiştir. Bu anlamda, çeşitli düşünürler serbest zamanlarla ilgili kavramları biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönden incelemişlerdir (Tezcan 1994).

Serbest zaman değerlendirme konusunda, bireysel davranış farklılıklarının nedenleri üzerinde pek çok araştırma yapılmış ve standart değişkenler olarak; gelir-yaş-ırk ve cinsiyet faktörü ele alınmıştır. Ancak bu değişkenlerin serbest zaman değerlendirmede görülen farklı davranışları açıklamada yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu konulardaki eksikliği gidermek amacıyla W.R.Burch telafi ve benzerlik kuramlarını geliştirmiştir (Kaya 2003).

Bahsedilen bu iki kurama alternatif olarak, çevre etkileşim kuramının gelişmesine yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Bilinen ilk serbest zaman davranış teorisini Aritstotle "Nichomachean Ethics" adlı eserinde hayatta her şeyin serbest zamanla ilgili olduğu ve "bütün insan davranışlarının amacı serbest zamandır" diyerek ifade etmiştir (Bammel 1996).

Bireyin serbest zaman değerlendirme davranışlarını açıklamada kullanılan yaklaşımlar, birbirinden farklı bakış açıları getirerek, farklı açılardan ve ölçütlerden hareket ettikleri görülmektedir. Bu yaklaşımlar telafi, benzerlik, çevre etkileşim, fırsat ve oyun kuramlarıdır (Aslan 1994).

2.3.1.Telafi Kuramı

Telafi kuramı, bireyin, serbest zaman değerlendirme eğilimini, iş ve serbest zaman ilişkisi boyutu ile açıklayan yaklaşımdır. Bu kuramda, iş uğraşlarının özelliğinin, bireyin serbest zaman davranışlarını etkilediği ileri sürülmektedir.

Bireye rutin işinden uzaklaşabilme fırsatı tanındığında; işinin tam zıttı bir aktivite aramaktadır. Bu durum, birey için emniyet sübabı etkisi taşımaktadır. Monotonluk ve sıkıntı belirdiğinde, kişi tamamen farklı bir deneyim aramakta, bunun olmaması halinde ise çöküntüye girmektedir.

Bu kuramın özü, bireyin, saklayıp koruyamayacağı bir enerji ile dolu olduğu görüşünden hareket eder. Enerji, belli bir noktaya kadar birikince korunamaz. Türlerin hayatta kalmak, yaşamak için gerekli olmayan enerjileri vardır. Buna fazla veya artık enerji denilebilir ki bu, oyun yoluyla dışarı atılır. Böylece bireydeki gerginlik azalır (Tezcan 1994).

2.3.2.Benzerlik Kuramı

Benzerlik kuramına göre ise bireyin daha önceden bildiği ve geçmiş yaşamında olumlu izler bırakan aktivitelerin aynısını veya benzerini, sonraki yıllarda gerçekleştirmesi söz konusudur. Aktivite türünün değişmesi, bireyde eski aktivitenin çağrıştırdığı anıların sona ermesi ve güven duygusunu yitirmek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, yeni aktivitelere katılma konusunda duyulan bu belirsizlik ve endişe ile birey, eski, bildiği aktivitelere yönelmektedir.

2.3.3.Çevre Etkileşim Kuramı

Çevre Etkileşim Kuramı'na göre ise bireyin en yakın sosyal çevresi olan ailesi, arkadaşları ve iş arkadaşları ile etkileşimi sonucunda oluşan toplumsallaşma düzeyi, onun serbest zaman davranışını yapılandıracağı ifade edilmektedir. Ailede, aile üyeleri ile başlayan toplumsallaşma, bireyin serbest zaman aktivitelerine katılımı için aranan beceri, deyim, beğeni duygusu; değer ve tutumların kazanılması ve alışkanlıkların yerleşip geliştirilmesi için son derece önemlidir (Kaya 2003).

Yine bu kurama göre, bireyin serbest zaman davranış eğiliminin ortaya çıkmasında rol oynayan aile çevresinden sonra, bireye en yakın sosyal çevre olarak arkadaş grubu gelmektedir. Küçük informal grup niteliğinde olan gruplar, bireyi belli

bir serbest zaman kalıbını gerçekleştirme, onu sürdürme konusunda teşvik edici ve yönlendirici etkiye sahiptir. Aynı zamanda birey, yetişkinlik yıllarında, geçmiş yaşamında alışkanlık kazandığı, aktivitelere benzer aktivitelere katılan grupları seçme eğilimi gösterebilmektedir. Bunun sonucunda, bireyin önceki değerleri pekişmekte ve alışageldiği yaşam biçimi desteklenmektedir. Özellikle ergenlik döneminde arkadaş grupları, gencin tutum ve davranışları üzerinde etkin rol oynamaktadır. Bu kuramdaki diğer bir unsur, okul ve meslek çevresidir. Serbest zaman davranışlarının yönlenmesinde ve aktivite kalıplarının seçiminde mesleki çevre, önemli bir belirleyicidir. Belli bir mesleki grup, ya da çevre için düşünülen serbest zaman fırsatları çerçevesinde belirli bir seçim yapılabilmesinde yine aile içi toplumsallaşma düzeyi önemli belirleyici olma özelliğini korumaktadır (Kaya 2003).

2.3.4.Fırsat Kuramı

Fırsat kuramı ise çevre etkileşim kuramının aksine, bireyi makro boyutta bir fiziki çevre içinde ele almaktadır. Buna göre, bireyin içinde yaşadığı yerleşim yerlerinin fiziki ve sosyal yapı özellikleri ile bu çevrede mevcut serbest zaman değerlendirme kaynaklarının taşıdığı özellikler açısından elde edilebilirliği, serbest zaman davranış eğiliminin yönlenmesinde önemli belirleyici faktörlerdir. Bu kuram çerçevesinde bireyin serbest zaman aktivitelerine katılımının, gelir, eğitim ve sınıf farklılıkları kullanıldığında, bireyin eğitim, meslek ve gelir düzeyinin yükselmesi ile o çevrede yer alan serbest zaman fırsatlarından yararlanma düzeyinin de arttığı saptanmıştır. Bu kurama göre ayrıca bulunulan fiziki çevrede serbest zaman değerlendirme olanaklarından faydalanma ve aktiviteye katılım düzeyi, serbest zaman kaynaklarının fiziki elde edilebilirliğine, maliyet özelliklerine göre de değişiklik gösterebilmektedir (Kaya 2003).

Hull'a göre, uygun koşulların mevcudiyeti ve kaynağın elde edilebilirliği, bireyin motivasyonunu artırarak, serbest zaman değerlendirme tercihini yönlendirmektedir. Bunun aksi bir durumda, yani kaynakların yetersizliğinden ortaya çıkabilen sınırlılıklar ise bireyin serbest zaman aktivitesine katılımında engelleyici olabilmektedir (Hull 1990).

2.3.5.Oyun Kuramları

a.Yaşama Hazırlık Kuramı

Temsilciliğini Karl Gross'un yaptığı bu kurama göre; oyun içgüdüsel ve eğitsel deneyimin bir parçasıdır. Oyun aracılığı ile birey, yaşamın daha sonraki dönemlerinde izlenecek şeylerin deneyimini yapar. Oyun bir bakıma yaşama hazırlanma ve kalıtsal özellik olma niteliğindedir. Çocukluğun oyun deneyimleri, ileriki yıllarda onun eylemine katkıda bulunur.

b.Taklit, Tekrar Kuramı

Temsilciliği Stanley Hall tarafından yapılan bu kurama göre; oyun, kalıtımsallık ve içgüdüsellik temeline dayanır. İnsan, oyun aracılığı ile, atalarının yaptığı koşma, sıçrama, fırlatma gibi eylemleri yineler. Oyunda her hareket kalıtımsal temele dayanır. Birey yaşamı boyunca, daha önce türünün geçirmiş bulunduğu gelişme seyrini geçireceği varsayılmaktadır.

c.İçgüdü Kuramı

Temsilciliği William James ve Mc Dougall tarafından yapılan bu kurama göre, oyun tamamen içgüdüsel ve otomatik tepki, dürtü, iştah ve iç dürtülere dayanır. Oyun içgüdü, insanlarla ve belki de hayvansal yaşamın diğer biçimleri arasında ortaktır.

d.Dinlenme Kuramı

Temsilciliğini G.T.W. Patrick'in yaptığı bu kurama göre; oyun, zevk verici olduğundan insan tarafından aranır. İşten, zorlanmadan ve yaşam mücadelesinden kurtuluştur ve doyumla sonuçlanır. Oyun, bireyin baskı ve gerilimlerini dindirmesinin yoludur. Aynı zamanda çocuğun toplumsal gelişimi ve içgüdüsel dürtüler için bir kurtuluştur.

e.Yeniden Yaratma Kuramı

Temsilciliğini Lord Kames ve Guts Muths'un yaptığı bu kurama göre, oyun çalışmadan sonra doğal olarak gelen ve enerjiyi tazeleyen, canlandıran ve tekrar

depolayan bir değişikliktir. Bu bakımdan dinlenme kadar gereklidir. Bu kurama göre, birey oyunu, sağlık ve gücünü yeniden kazanmak için başvurduğu bir eylem olarak görmektedir. Fiziksel ve zihinsel enerjisini telafi etmek için işinden sonra istirahat ve dinlenmesini sağlamak için oyuna başvurur.

f.Kendini İfade Etme Kuramı

Temsilciliğini Elmer Michel ve Bernard Mason'ın yaptığı bu kurama göre, oyun eylem için doğal bir dürtüdür. Doğayı ve insanın kapasitesini, anatomik ve fizyolojik yapısını, psikolojik eğilimlerini ve kendini ifade isteğini dikkate alır. Kendini ifadeyi insanın çok büyük bir gereksinimi olarak görür. Oyun ya da serbest zaman etkinliği ile birey, başarıya ulaşma isteklerinin doyumu, paylaşma, yaratma, tasvip görme, kişiliğini ifade olanağı bulur.

g.Yaşam Etkinliği Kuramı

Temsilciliğini L.H. Gulick'in yaptığı bu kuramda, "oyun, oyunu oynayan kimsenin oynarken yaptığı şeylerden hoşlandığını, onlara karşı bir ilgi duyduğunu gösterir. Bu hareketin oyun ya da iş olduğunu tayin eden şey, bir kimsenin ne yaptığı değil, yaptığı şeye karşı aldığı tutum ve duyduğu his" olarak ifade edilmektedir.

Burada değinilen kuramların dışında da birçok kuram vardır. Buradaki kuramların hepsinde iş, oyun ve serbest zaman değerlendirme farklı yönlerden ele alınarak bu kavramların niteliğini açıklamaya yardımcı olmuşlardır.

2.4. AİLE KURUMU AÇISINDAN SERBEST ZAMAN KAVRAMI

2.4.1. Ailenin Tanımı

Evlilik ve kan bağlarıyla birbirine bağlı, tek bir hane halkını oluşturan, karı-koca, ana-baba, kız, oğul, kız ve erkek kardeş olarak her biri kendi toplumsal konumu içinde birbirlerini karşılıklı etkileyen, ortak bir kültür yaratan, paylaşan ve sürdüren bireyler grubu olarak tanımlanan aile topluluğu, tek bir hane halkını oluşturduğu için çoğu kez hane halkı terimiyle kullanılır.

Türk Hukuku'na göre ise aile; kan veya mukabele ile birbirine bağlanmış, aralarındaki hukuki münasebet medeni hukuk ile düzenlenmiş topluluktur. Aile, çok büyük önemi olan tabii bir toplumdur.

Aile tanımlarında ailenin, toplumsal yaşamın önemli birimlerinden biri olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte çeşitli tanımlarda aile, sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, bir topluluk, sosyal bir kurum ve hatta sosyal bir yapı şekli olarak aynı kalıplar içerisinde değerlendirilebilmektedir. En yaygın tanımı ile aile, “Aralarında gerçek uzlaşma, ve akrabalık bağı olan ve bütün sosyal münasebetleri, bir soy etrafında olan zümredir”. Ayrıca aileyi toplum içinde yerine getirdiği fonksiyonlarına ve sorumluluklarına göre de tanımlamak mümkündür. Buna göre aile, genellikle karı koca ve çocukların oluşturduğu, biyolojik, psikolojik, ekonomik ve toplumsal görevleri olan sosyal bir kurumdur.

Wallerstein, aileyi, aynı çatı altında, oturan ve akrabalık bağları ile birbirlerine bağlı, olan, bir tüketim ve üreme birimi olarak tanımlamaktadır (Yazıcıoğlu 1993).

2.4.2.Aile Ekonomisi

Hızla gelişen ve değişen toplumsal olaylar, yeni teknolojiler, iletişim alanındaki hızlı gelişmeler birey ve aile hayatına yeni ürünler ve hizmetler sunmaktadır. Beslenme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçlardan başlayarak bireyin toplumsal hayata uyumunun gerektirdiği sayısız ihtiyaçlardan söz etmek mümkündür. Birey ve aileler bu ihtiyaçlarını karşılamak için sahip oldukları para, zaman, enerji vb. gibi kaynakları kullanırlar. Ancak ihtiyaçlar sınırsız, kaynaklar ise sınırlıdır. Bu durumda birey ve aileler için kaynakların kullanım bilgisi gerekli olmalıdır (Yazıcıoğlu 1993).

Evlilik ile başlayan aile hayatı, bir canlı organizma gibi çeşitli gelişim özellikleri gösterir. Değişik yaş ve özellikteki aile üyeleri farklı görev, rol, ve sorumluluklarla meydana getirdikleri birlikteliği devam ettirmeye çalışırlar.

Aile ekonomisi de sahip olunan kaynakları kullanarak aile amaçlarının gerçekleştirilmesi amacı ile düzenlenen faaliyetlerdir. Aile ekonomisi ile ailenin yaşam biçimini iyileştirmek, yaşam standardını yükseltmek için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması hedeflenir. Bireysel, aile ve toplum kaynaklarının ihtiyaçları karşılamaya yönelik en iyi şekilde kullanılması ve tasarruf, yatırım, kredi kullanımı, borçlanma gibi konuları kapsar.

Toplumlara ve aynı toplum içindeki ailelere göre değişiklik gösterebilmekle birlikte, aile ekonomisinin genel amaçları vardır. Bunlar, aile bireylerine sağlıklı, üretken, yaratıcı, başarılı ve mutlu bir ev ve aile ortamı sağlamada gerekli bilgi ve becerileri sağlamak, ailenin yaşam koşullarını iyileştirmek, yaşama standardına ulaşmada, gerekli yönetsel bilgi ve becerileri geliştirmek, aile kaynaklarının önemini, verimli kullanma ilkelerini ve yollarını kavratmak, ailenin ekonomik güvenliği için gelirin planlanması, kullanılması, artırım, yatırım gibi konularda bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılmasını sağlamak olarak sıralanabilir.

2.4.3 Ailede Zaman Yönetimi

Bireyin ve ailenin başarılı bir yönetim için zamanını iyi kullanması gerekir. Planlanan hedeflere ulaşmada sahip olunan zamanın iyi kullanılmasının rolü çok fazladır ve bunun için iyi bir yönetime ihtiyaç vardır. Zaman yönetiminde sorulması gereken soru, ne kadar zamana sahip olunduğu değil, sahip olunan süre içinde neler yapılabildiğidir. Önemli olan bireyin ya da ailenin kendisini zaman içinde yönetmesidir. Bunun için de yaşamı örgütlemek ve planlamak gerekir.

Ailenin zaman kullanımını, içinde bulunduğu yaşam dönemi, bileşimi, yaşadığı çevre etkilemektedir. Ailede yaşayan birey sayısı arttıkça, ailenin genişleme yıllarında ve küçük çocuklarının bulunduğu dönemde ev işleri için çok zamana ihtiyacı vardır ve bu dönemde zamanın yetmemesi, sorunuyla karşı karşıyadır. Ailede yaşayan birey sayısının fazla olması, çoğunun ev dışında çalışıyor olması, veya bazılarının hasta veya yaşlı olması gibi, ailenin bileşimi ile ilgili faktörler de ev işleri için harcanan zamanı etkiler. Ailenin okul, hastane, işyeri, alışveriş merkezlerine yakın veya uzak bir yerde yaşamasının da zaman kullanımı üzerindeki etkisi çok fazladır. Genellikle belirtilen yerlere uzak bir bölgede yaşıyorsa, ulaşım için fazla zaman harcayacağından ev işlerine ayırdığı süre kısalmıştır (Baykan 2002).

2.4.4. Serbest Zaman Etkinliklerinin Aile Yaşamı ile Bütünleşmesi

Serbest zaman, gelişen ekonomik ilişkiler içinde çoğu zaman kişilerin günlük yaşam akışında ortaya çıkar. Son yıllarda bilimsel ve teknolojik gelişmelerdeki hız, bireylerin yaşam biçimlerini, toplumsal ilişkilerini, eğlence anlayışlarını ve dolayısıyla “serbest zaman” kavrayışlarını ve bu zamanı değerlendirme biçimlerini köklü değişimlere uğratmıştır. Aile yapılarının kültürel ve sosyal nitelikleri, ekonomik koşullarla birlikte değişen toplumsal ilişkilerden etkilenmiştir.

Kitle iletişim araçlarının ve popüler eğlence ve dinlenme ortamlarının gelişmesi ve kitlesel düzeyde yaygınlaşması, “serbest zamanın” artık bir “ihtiyaç” olarak kurgulanmasını zorunlu kılmıştır.

Bir kavram olarak serbest zamanın, ve bir toplumsal pratik olarak serbest zaman faaliyetlerinin bu türden bir dönüşüme uğraması, onun işlevselliğini farklı bir boyuta taşımış, hemen hemen herkese uygun düşen vasıtalarla ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2.5.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bireylerin serbest zamanlarını değerlendirmeleriyle ilgili araştırmalar incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur

Güngörmüş (2004) tarafından yapılan “Milletvekillerinin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları” konulu araştırmada; 22.dönem milletvekilleri araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; milletvekillerinin %74.7’si günlük sahip oldukları serbest zamanın 1-2 saat olduğunu, %1.8’i ise günlük serbest zamanının hiç olmadığını; %77.5’i de daha fazla serbest zamana ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Milletvekillerinin %73.9’unun serbest zamanlarında spor tesislerinden faydalanmadığı, %75.9’unun haftada 1-2 gün spor tesislerine gittiği tespit edilmiştir. Milletvekillerinin %58.6’sının serbest zaman faaliyetlerine yeterince katılmadığı, %45.0’nın serbest zamanlarını evde geçirdiği, %21.1’inin açık alanda, %22.7’sinin de spor tesislerinde geçirdikleri saptanmıştır. Milletvekillerinin %53.2’sinin, hafta içi boş saatlerinde kitap, dergi ve gazete okuduğu; %16.5’inin spor yaptığı; %11.0’nın tv seyrettiği görülmüştür.

Milletvekillerinin %54.1’i günlük stresten uzaklaşmak, %39.4’ü arkadaşlarla birlikte olabildiği için serbest zaman etkinliklerine katıldığını belirtmişlerdir. Serbest zaman etkinliklerine katılamama nedeni olarak da katılımcıların %79.7’i yeterli zamanının olmamasını, %16.5’i de programının uymadığını belirtmiştir.

Katılımcıların %67.0’ı serbest zaman etkinliklerinin dinlendirici bir etkiye sahip olduğunu belirtirken, %11.0’ı da sağlığa olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir.

Başoğlu (2004) tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Alışkanlıklarının İncelenmesi (Kırıkkale Üniversite Örneği)” konulu araştırmanın örneklemini Kırıkkale Üniversitesi öğrencilerinden 300 kız 500 erkek olmak üzere toplam 800 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre; öğrencilerin annelerinin ve babalarının eğitim durumunun yükseldikçe, çocuklarını serbest zamanlarını değerlendirmeye yönlendirmelerinin de arttığı gözlenmiştir.

Araştırmada, öğrencilerin serbest zaman etkinliklerine katılmalarında ellerine geçen para miktarının önemli etkisinin olduğu; öğrencilerin eline geçen aylık para miktarı arttıkça, serbest zaman faaliyetleri için de harcadıkları para miktarının da arttığı gözlenmiştir.

Öğrencilerin %54'ünün haftada sahip olduğu serbest zamanın 10 saat ya da daha fazla olduğu, %18.8'inin 4-5 saat serbest zamana sahip olduğu, %6'sının ise serbest zamanının hiç olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %40.3'ünün serbest zamanlarını arkadaşlarıyla birlikte olmak için seçtiği gözlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki bireylerin serbest zamanlarında yaptığı etkinliklere bakıldığında; %32.5'inin kitap okuduğu, %22.4'ünün müzik dinlediği, %8.4'ünün radyo dinlediği, %10.2'sinin televizyon seyrettiği, %9.2'sinin dinlediği, %11.2'sinin arkadaşlarıyla beraber oyun, sohbet vb. faaliyetlerde bulunduğu, %7.9'unun da açık hava, kır, piknik gibi gezilere katıldığı görülmüştür.

Öğrencilerin %26.8'inin, serbest zaman etkinliklerine maddi imkansızlıklar nedeniyle katılamadığı gözlenirken, öğrencilerin %60.8'inin bilgilerini iletirmek ve kendilerini geliştirmek için serbest zaman etkinliklerine katıldıkları görülmüştür.

Özmaden (1997), Yükseköğrenim Kredi Ve Yurtlar Kurumunda İkamet Eden Öğrencilerin Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirme Sorunları (Çanakkale İli Örneği) üzerine yaptığı araştırmasında; öğrencilerin sahip olduğu serbest zamanla ilgili günlük olarak %6.9'unun 8 saatten fazla, %37'sinin 5-6 saat, %32'sinin 2 saat serbest zamana sahip olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %62.7'si sahip olduğu serbest zamanın kendilerine yeterli olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %43.9'u serbest zamanlarında sporla ilgilendiğini, %31'i müzik, tiyatro, halk oyunları gibi etkinliklerde bulunduğunu, %64.3'ünün tv salonunda, %43.8'inin okuma salonunda serbest zamanlarını geçirdiklerini belirtmiştir.

Örneklemdaki bireylerin çoğunluğu, serbest zaman etkinliklerini, en iyi yapabildiği ve yeteneklerine uygun bulduğu, arkadaşlarıyla birlikte olabildiği için yaptığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin çoğunluğu, serbest zaman etkinliklerine katılamama nedeni olarak istedikleri türden etkinliklerin olmadığını, araç-gereçlerin yetersiz olduğunu, istekleriyle ilgilenen kimsenin olmadığını ve etkinlikleri çalıştırıcı kimsenin olmadığını belirtmişlerdir.

Demiray (1987), “Açık Öğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Eğilimleri” konulu araştırmasında, 1985-1986 öğretim yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Merkezi Açık Öğretim “İş İdaresi” ve “İktisat” programlarının dördüncü sınıfına kayıtlı öğrencileri örneklem olarak almıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin sahip olduğu serbest zamana bakıldığında, öğrencilerin %22’sinin hiç serbest zamanının kalmadığı, %34’ünün 1-2 saat, %28’inin 3-4 saat, %11’inin 5-6 saat, %4’ünün de 7 saat ve daha fazla serbest zamanının olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin %45’inin serbest zamanlarında sporla izleyici, %37’sinin ise yaparak ilgilendiği, %90’nına yakın bir bölümünün müzik dinlediği, öğrencilerin çoğunluğunun serbest zaman etkinliklerini, bilgi ilerletmek ve yetenek geliştirmek, yaşam deneyimi edinmek ve çevre ile iletişim kurabilmek için yaptıklarını belirtirken, örgün yükseköğretim öğrencilerinin sırasıyla eğlence ve zevk almak, eğitici olduğu ve arkadaşlarıyla birlikte olmak için yaptıklarını belirtmişlerdir.

Açık öğretim fakültesi öğrencileri, serbest zaman etkinliklerine katılamama nedeni olarak, çevrenin elverişsizliği, ekonomik gücün yetersizliği ve kendilerini yönlendirenin olmamasını; örgün yükseköğretim öğrencilerinin çevrenin yetersizliğini ve kendilerini yönlendirenin olmamasını ileri sürmüşlerdir.

Ekici (1997) “Yükseköğretim Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları Ve Turizme Katılımları Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında Muğla Üniversitesinde öğrenim gören 2. , 3. ve 4. sınıftaki 2263 öğrenciden 436’sını

örneklem olarak seçmiş ve bu öğrencilere anket formu dağıtarak elde ettiği verileri kullanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin sahip olduğu serbest zamana bakıldığında, %43.3'ünün 3-4 saat, %6.4'ünün 7-8 saat, hiç kalmıyor diyenlerin oranının ise %7.2 olduğu, %57.3'ünün sahip olduğu serbest zamanı yetersiz bulduğu görülmüştür. Katılımcıların serbest zamanlarında %24'ünün çeşitli spor faaliyetleriyle uğraştığı, %15.7'sinin turistik gezilere katıldığı, %32.6'sının sosyal faaliyetlerle uğraştığı, %18.1'inin kahvehane ve diğer eğlence merkezlerine gittiği, %9.6'sının ise bilgisayar ve yabancı kurslara katıldığı görülmüştür.

Araştırma kapsamındaki bireylerin %48.8'i serbest zaman etkinliğini arkadaşlarıyla birlikte olabildiği, %12.3'ü etkinlik çevresinin müsait olduğu için serbest zaman etkinliklerini yaptıkları saptanmıştır. Serbest zaman etkinliklerine katılamama nedeni olarak da öğrencilerin çoğunluğu tesislerin yetersiz olduğunu, etkinlikleri yürütecek uzman ve personelin yetersiz olduğunu, uygun aracın ve gerecin olmadığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin %22.2'si ise serbest zaman etkinlikleriyle ilgili olarak stresten uzaklaştığını, %15.7'si dinlendirici bulduğunu, %13.3'ü eğitici bulduğunu, %8.3'ü de eğlenceli ve heyecan verici bulduğunu ifade etmiştir.

Yetiş (2000), "Kamu Kuruluşlarında Çalışan Devlet Memurlarının Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirme Alışkanlıkları" adlı araştırmasında, Türkiye Gübre Sanayi Merkez Teşkilatında görev yapan 413 personelden 253 kişiyi örneklem olarak almıştır.

Araştırma sonuçlarına göre çalışma kapsamına alınan personelin %74.3'ünün serbest zaman etkinliklerinin iş hayatında başarıyı arttırdığını belirttikleri gözlenmiştir. Personelin bir günde sahip olduğu serbest zamana bakıldığında %41.1'inin 3-4 saat olduğu, %50.6'sının sahip olduğu serbest zamanı yeterli, %48.2'sinin ise yetersiz bulduğu ortaya çıkmıştır. Bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılma sıklığı incelendiğinde; personelin %47.8'inin haftada bir gün katılabildiğini belirttiği gözlenmiştir.

Bireylerin yarısından fazlasının %52.2'sinin serbest zamanlarında masa tenisi sporu ile uğraştığı, %41.5'inin doğa yürüyüşü %39.1'inin geziler yaptığı, %37.1'inin

ise bilgisayar kursuna katıldığı görülmüştür. Personelin %47'sinin kurumda istediği türden bir etkinliğin olmadığından, %28.5'inin serbest zamanlarının değerlendirme istekleriyle ilgilenen kimsenin olmamasından %25.3'ünün ise araç-gereç yetersiz olduğundan dolayı serbest zaman etkinliklerine katılamadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Personelin %45.1'i arkadaşlarıyla birlikte olabildiği, %30.4'ü en iyi yaptığı ve yeteneklerine uygun bulduğu, %24.1'i de güzel bir ortam bulabildiği için serbest zaman etkinliklerini yaptığını belirtmiş, bireylerin çoğunluğu da serbest zaman etkinliklerini dinlendirici, rahatlatıcı, iş stresinden uzaklaştırıcı bulduğunu ifade etmiştir.

Kaya (2003) "Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimi Ve Etkinliklerin Sosyalleşmeye Etkisi" konulu araştırmasında, Türkiye genelindeki bölgelere göre, Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı 108 yetiştirme yurdunda kalan 13-18 yaş arasında 9000 öğrenciden rasgele seçilmiş 820 öğrenciyi örneklem olarak seçmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, yurtta kalan gençlerin %30.6'sının serbest etkinliklerini eğlenceli ve zevkli bulduğu, %22.9'unun can sıkıntısından kurtulup rahatlamasını sağladığı, %17.8'inin de eğitici ve yararlı bulduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Serbest zaman etkinliklerine katılamama durumu incelendiğinde, gençlerin %27.6'sının boş zaman etkinliklerinin olmadığını, %21.5'inin etkinlikleri organize edecek kimsenin olmadığını, %10.2'sinin maddi imkanının olmadığını, %9.5'inin zamanının olmadığını %9'unun da birlikte katılabileceği kimsenin olmadığını belirttiği görülmüştür.

Gençlerin büyük çoğunluğunun kendisine güven duygusu ve rahatlama hissi sağladığı için serbest etkinliklerine katıldıkları görülmüştür. Serbest zamanları değerlendirmenin yararları olarak gençlerin %41.7'si insanlarla kaynaşp iletişim kurmayı ve arkadaş edinmeyi sağladığını, %18.8'i fiziksel ve ruhsal rahatlama sağladığını %16.8'i sıkıntılardan kurtulmaya yardımcı bulduğunu ifade etmişlerdir.

Bal (1999), “Greko-Romen Ve Serbest Güreş Türk Milli Takımları Sporcularının Boş Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetlerinin Karşılaştırılması” konulu araştırmasında, Greko-romen ve Serbest Güreş Türk Milli Takımlarındaki 42 sporcuyla örneklem olarak ele almıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, serbest zaman etkinliklerine bakıldığında; güreş milli takımındaki sporcuların %85.7’sinin müzik dinlediği, %73.8’inin kitap, gazete, dergi okuduğunu, %73.8’inin arkadaşlarını ziyarete gittiği, %61.9’unun televizyon seyrettiği ve tiyatroya gittiği, %54.8’inin spor müsabakalarını izlemeye gittiği, %45.2’sinin ailesiyle birlikte olduğu, %42.9’unun sosyal faaliyetlere katıldığı, %40.5’inin de güreş dışında başka bir sporla uğraştığı ortaya çıkmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın yöntemi, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama aracı ve toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanacaktır.

3.1.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi, bir konudaki hali hazırdaki durumu incelemeyi amaçlayan alan araştırması yöntemidir. Hali hazırdaki durumu (bireylerin demografik bilgileri, serbest zaman etkinlikleri, serbest zaman etkinliklerini seçme ve bu etkinliklere katılamama nedenleri, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri, serbest zamanlarda aile ekonomisine katkı sağlama amacıyla bir etkinlikle meşguliyetin var olma durumu ve nelerin yapıldığı) betimleme amacıyla verilerin elde edilebilmesi için anket formu hazırlanmıştır.

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara'nın Kalecik İlçesi'nde yaşayan 18 yaş ve üzerindeki bireyler oluşturmaktadır. Bu evreni temsilen evrenden basit tesadüfi yöntem rasgele seçilen 18 yaş ve üzerindeki 300 bireye hazırlanan anket formu uygulanmıştır, uygulama sonucunda 286 anketten elde edilen veriler kullanılmıştır.

Araştırmanın bu bölgede yapılmasının amacı;

- Araştırmacının bu bölgede çalıştığından, bölgeye kolayca ulaşabilmesi,
- Bu bölgede daha önce böyle bir araştırmanın yapılmamış olması,
- Bölgenin araştırmacı tarafından biliniyor olmasıdır (verilerin güvenilirliği bakımından).

3.3.Verilerin Hazırlanması ve Toplanması

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Araştırmada bir anket formunun cevaplandırılması ortalama 5–10 dakika sürmektedir.

Anket formlarının hazırlanıp uygulanabilir hâle gelmesinde dikkat edilen hususlar şunlar şunlardır: Anket formunda yer alan sorular; araştırmanın ana konusu ile ilişkilendirilmiştir. Sorular, katılımcılardan doğru veri almaya olanak sağlayacak biçimde hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak halindeki anket formunun küçük bir gruba (10 kişi) ön uygulanmasının yapılarak görüşlerinin alınmıştır; yöneltilen bu sorular üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak geliştirilmiş ve son olarak da eksikliklerin giderilerek anket formuna son şekli verilmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde anket formuna cevap veren katılımcının kişisel bilgileri, ikinci bölümde katılımcının serbest zamanlarıyla ilgili bilgiler, üçüncü bölümde katılımcının serbest zamanlarını değerlendirme faaliyetleriyle ilgili bilgiler ve son bölümde de bireylerin serbest zamanlarında aile ekonomilerine bir katkı sağlayıp sağlamadıklarıyla ilgili bilgiler yer almaktadır.

Anket yoluyla bilgi alınacak bireylerin doğrudan okuyarak yanıtlayacakları anket formunun başına katılımcılara hitaben, araştırmanın konusu ve amacı ile ilgili kısa bir açıklama konulmuştur (EK 1).

3.4.Verilerin Analizi

Anket formlarından elde edilen verilerin istatistiksel analizinde kullanılan yöntemler şunlardır:

Gerçekleştirilen araştırmaların doğruluklarını ve tutarlılıklarını ortaya koymak amacı ile güvenilirlik testleri uygulanması gerekmektedir. İstatistiksel açıdan güvenilirliği ölçmek için “Cronbach Alpha” modeli kullanılmaktadır.

Güvenilirlik, bir ölçüm işleminden elde edilen verilerin güvenilirliği olarak tanımlanır. Diğer bir deyişle bir madde, ölçek veya anket sonucu varılan sayısal sonuçların ne kadar güvenilir, tekrarlanabilir, sabit olduğunun ölçüsüdür (Çilingirtürk 1997).

Ankette yer alan soruların güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alpha güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre bireylere uygulanan anket formunun güvenilirliği için yapılan testte, %77.36 oranında analizin güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki bireylerin demografik bilgileri, bireylerin 1 günde yapmak zorunda olduğu faaliyetlerin ve bunların dışında kalan serbest zamanlarının miktarı, bu zamanın kendilerine yeterli olma durumu, serbest zaman etkinliğinde bulunabilecek tesislerin mevcudu, bu etkinlikler için ayırdığı miktar, serbest zaman için ayrılan zaman, serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlama durumları ve sağlamak için yapmak istediği etkinlikler konusuyla ilgili bulgular için yüzde-frekans dağılımları yapılmıştır.

Bireylerin serbest zamanlarında yaptığı etkinlikler, serbest zaman etkinliklerini seçme ve bu etkinliklere katılamama nedenleri, serbest zaman etkinliğinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri konusunda, bireylerin yaş, cinsiyet ve gelir durumlarına göre aralarında bir fark olup olmadığını saptamak için χ^2 analizi uygulanmıştır.

Araştırmalarda, nicel bir değişken, bir gruplayıcı değişken tarafından ikiden fazla alt gruba ayrılıp karşılaştırılıyor ise “Tek Yönlü Varyans” analizi uygulanabilmektedir. Dolayısıyla yukarıda χ^2 analizi uygulanan sorularda eğitim durumuna göre bir fark olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Anket formlarından elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 11.5 programı kullanılarak analizleri ve testleri yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR

Bireylerin, serbest zamanlarında, aile ekonomilerine katkı sağlayıp sağlamadığını saptamak amacıyla yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular;

- Bireylerin Demografik Bilgileri
- Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleriyle İlgili Bulgular
- Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleriyle İlgili Bulgular
- Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedenleriyle İlgili Bulgular
- Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleriyle İlgili Bulgular
- Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerinde Aile Ekonomisine Katkı Sağlamalarıyla İlgili Bulgular bölümü, tablolar halinde verilmiş ve bu tablolar yorumlanarak açıklanmıştır.

4.1.Bireylerin Demografik Bilgileri İle İlgili Bulgular

Bu bölümde bireylerin kişisel bilgileri, eğitim ve cinsiyetlerine göre çalışma durumları ile ilgili bulgular verilecektir.

Tablo 1’de bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durumu, eğitim durumu, çalışma durumu aylık gelir durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Bireylerin Demografik Bilgileri

Demografik Bilgiler	s	%
Yaş Grupları		
40 yaş altı	175	61.2
40 yaş ve üstü	111	38.8
Toplam	286	100.0
Cinsiyet		
Erkek	176	61.5
Kadın	110	38.5
Toplam	286	100.0
Medeni Durum		
Evli	271	94.8
Bekar	15	6.2
Toplam	286	100.0
Eğitim Durumu		
Okuryazar değil ve okuryazar	35	12.2
İlkokul	97	33.9
Ortaokul	73	25.5
Lise ve üstü	81	28.4
Toplam	286	100.0
Çalışma Durumu		
Serbest	49	17.1
İşçi	50	17.5
Memur	77	26.9
Emekli	13	4.6
Çalışmayan	97	33.9
Toplam	286	100.0
Aylık Gelir Durumu		
Asgari ücret altı	252	88.1
Asgari ücret ve üstü	34	11.9
Toplam	286	100.0

Tablo 1 incelendiğinde bireylerin yarısından fazlasının (175 kişi) 40 yaş altında, yine bireylerin yarısından fazlasının erkek (176 kişi), bireylerin büyük

çoğunun evli (271 kişi), okuryazar ve okuryazar olmayanların sayısının; ilk, orta, lise ve üstü mezunu sayılarına oranla çok daha düşük, çalışmayan birey sayısının (97 kişi) çalışan diğer bireylerin sayısından fazla, bireylerin çoğunun (252 kişi) ise asgari ücretin altında bir gelirin olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2’de bireylerin eğitim düzeyleriyle çalışma durumları arasındaki ilişki irdelenmiştir.

Tablo 2. Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Çalışma Durumları

Çalışma Durumu		Eğitim Düzeyi				Toplam
		Okur yazar ve okur yazar değil	İlkokul	Ortaokul	Lise ve üstü	
Serbest	s	6	20	17	6	49
	%	17.1	20.6	23.3	7.4	17.1
İşçi	s	1	23	20	6	50
	%	2.9	23.7	27.4	7.4	17.5
Memur	s	0	6	18	53	77
	%	.0	6.2	24.7	65.4	26.9
Emekli	s	1	3	3	6	13
	%	2.9	3.1	4.1	7.4	4.5
Çalışmıyorum	s	27	45	15	10	97
	%	77.1	46.4	20.5	12.3	33.9
Toplam	s	35	97	73	81	286
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tablo 2 incelendiğinde lise ve üstü mezunlarının %65.4’ünün memur; ortaokul mezunlarının yarıdan fazlasının (23.3+27.4+24.7) serbest, işçi ve memur; ilkokul mezunlarının ise 20.6’sının serbest meslek ve 23.7’sinin işçi olduğu görülmektedir. Okuryazar değil ve okuryazarların %77.1’inin ve ilkokul mezunu olanların da %46.4’ünün çalışmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3’te bireylerin cinsiyetine göre çalışma durumları verilmiştir

Tablo 3. Bireylerin Cinsiyetine Göre Çalışma Durumları

Cinsiyet		Çalışma Durumu					Toplam
		Serbest	İşçi	Memur	Emekli	Çalışmıyorum	
Erkek	s	39	47	74	10	6	176
	%	22.2	26.7	42.0	5.7	3.4	100.0
Kadın	s	10	3	3	3	91	110
	%	9.1	2.7	2.7	2.7	82.7	100.0
Toplam	s	49	50	77	13	97	286
	%	17.1	17.5	26.9	4.5	33.9	100.0

Tablo 3’te görüldüğü üzere, erkeklerin % 42.0’nin memur, %26.7’sinin işçi olup, %22.2’sinin serbest çalıştığı, %3.4’ünün ise çalışmadığı; Kadınların ise büyük çoğunluğunun (%82.7) çalışmadığı ortaya çıkmıştır.

4.2.Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleriyle İlgili Bulgular

Bu bölümde, bireylerin bir günde yapmak zorunda olduğu faaliyetler ve sahip oldukları serbest zaman ve bu zamanın kendilerine yeterlilik derecesi, çevrelerinde serbest zaman etkinliklerini yapabilecekleri tesislerin mevcudiyeti, serbest zamanlarında yaptıkları etkinlikler ve bunun için ayırdıkları miktar ve zamanla ilgili bulgular incelenecek ve yorumlanacaktır.

Bireylerin bir günde yapmak zorunda olduğu faaliyetlerin ne kadar zaman aldığıyla ilgili bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Bireylerin Bir Günde Yapmak Zorunda Olduğu Faaliyetlerin Saatlara Göre Dağılımı

Süre	Ev İşleri		Bakım Onarım Tamirat İşleri		Alış-Veriş		Bahçe İşleri		Çocuk Bakımı	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
Hiç	122	42.7	146	51	92	32.2	178	62.2	174	60.8
1-3 saat	99	34.6	117	40.9	164	57.3	78	27.3	55	19.2
4-6 saat	38	13.3	12	4.2	13	4.5	19	6.6	23	8
7-9 saat	8	2.8	7	2.4	10	3.5	7	2.4	8	2.8
10 saat ve üzeri	19	6.6	4	1.4	7	2.4	4	1.4	26	9.1
Toplam	286	100.0	286	100.0	286	100.0	286	100.0	286	100.0

Tablo 4 incelendiğinde araştırma kapsamındaki bireylerin % 57.3’ünün alış verişe, %40.9’unun bakım onarım işlerine, %34.6’sının ev işlerine 1-3 saat ayırdığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca bireylerin yarıdan fazlasının bahçe işlerine ve çocuk bakımına zaman ayırmadıkları görülmektedir.

Bireylerin %33.9’unun (97 kişi) çalışmaması ve %4.1’inin (13 kişi) emekli oluşu (Tablo 1), ev işlerine ve alış verişe ayırdıkları zamanın diğer faaliyetlere göre daha fazla olmasıyla bağdaştırılabilir.

Bireylerin bir günde yapmak zorunda olduğu aktivitelerin dışında kendilerine kalan serbest zamanla ilgili bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Bireylerin Yapmak Zorunda Olduğu Aktivitelerin Dışında Bir Günde Ortalama Sahip Oldukları Serbest Zaman

Sahip Olunan Ortalama Serbest Zaman	s	%
Hiç kalmıyor	46	16.1
1-2 saat	91	31.8
3-4 saat	77	26.9
5-6 saat	36	12.6
7-8 saat	16	5.6
9 saat ve üzeri	19	6.6
Toplam	286	100.0

Örneklemdaki bireylerin yaklaşık yarısının bir günde sahip olduğu ortalama serbest zamana bakıldığında 1-2 saat ve 3-4 saat olduğu Tablo 5’te görülmektedir (31.8+26.9). Bu durumun, bireylerin yarıdan fazlasının çalışıyor olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Tablo 1).

Katılımcıların sahip olduğu serbest zamanın kendilerine ne derece yeterli olduğuyla ilgili bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Bireylerin Sahip Oldukları Serbest Zamanın Kendilerine Yeterli Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Serbest Zaman İhtiyacı	s	%
Yeterli	134	46.9
Yetersiz	152	53.1
Toplam	286	100.0

Tablo 6’da, katılımcıların yarisından fazlası, sahip oldukları serbest zamanın yetersiz olduğunu belirtmiş ve daha fazla serbest zamana ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir. Bireylerin çoğunluğunun çalışıyor olması (176 kişi), onların daha fazla serbest zamana ihtiyaç duymalarını beraberinde getirebilir (Tablo 1).

Araştırma kapsamındaki bireylerin bulunduğu çevrede serbest zamanlarını değerlendirebileceği tesislerle ilgili bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Bireylerin Bulunduğu Çevrelerde Serbest Zamanlarını Değerlendirebileceği Tesisler

Serbest Zamanın Değerlendirilebileceği Tesisler	Var		Yok, olmasını isterim		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
Spor sahaları	77	26.9	209	73.1	286	100.0
Kütüphane ve gazete, dergi okuma alanı	79	27.6	207	72.4	286	100.0
Resim, heykel atölyesi	9	3.1	277	96.9	286	100.0
Dans, halk oyunu alanı	19	6.6	267	93.4	286	100.0
Tv ve Video salonları	27	9.4	259	90.6	286	100.0
Sinema, tiyatro alanı	17	5.9	269	94.1	286	100.0
El becerileri atölyesi	49	17.1	237	82.9	286	100.0
Bilgisayar, internet salonları	95	33.2	191	66.8	286	100.0

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların çok az bir kısmı (%26.9) spor sahalarının ve (%27.6) kütüphanelerin olduğunu belirtmiştir. Bireylerin yarısı da (17.1+33.2) el becerileri atölyesinin ve internet salonlarının var olduğunu söylemiştir.

El becerisi atölyesinin, bireye ekonomik gelir sağlayacak kazanımları sunması düşünülecek olursa, bireylerin bu sayede aile ekonomisine katkı sağlama amacı ile el becerisi atölyelerinin farkında olmasıyla birlikte, bireylerin bilgisayar ve internet salonlarının diğer tesislere oranla daha fazla olduğunu belirtmesi, onların serbest zamanlarını internet salonlarında geçirdiğini düşündürmektedir.

Bireylerin serbest zaman etkinlikleriyle ilgili bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleri

Serbest Zaman Etkinlikleri	Yapıyorum		Yapmıyorum		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
Koşu yapma	40	14.0	246	86.0	286	100.0
Yürüyüş, gezinti yapma	82	28.7	204	71.3	286	100.0
Piknik yapma	111	38.8	175	61.2	286	100.0
Ev ile ilgili bakım onarım yapma	98	34.3	188	65.7	286	100.0
Araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat	52	18.2	234	81.8	286	100.0
Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar (kayak, tırmanma, futbol, tenis, basketbol vb.)	52	18.2	234	81.8	286	100.0
Müzik dinleme	101	35.3	185	64.7	286	100.0
Müzik enstrümanı çalma (saz, gitar vd.)	10	3.5	276	96.5	286	100.0
Koleksiyon yapma	22	7.7	264	92.3	286	100.0
Bahçe işleriyle uğraşma	86	30.1	200	69.9	286	100.0
Dernek, vakıf vb. toplantılara ve faaliyetlere katılma	42	14.7	244	85.3	286	100.0
Kongre, kutlama vb. toplantılara katılma	28	9.8	258	90.2	286	100.0
Dans kurslarına katılma	28	9.8	258	90.2	286	100.0
Arkadaş toplantılarına katılma (aile, arkadaş ziyaretleri, gün gezmesi vb.)	110	38.6	175	61.4	286	100.0
İzcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlerine katılma	30	10.5	256	89.5	286	100.0
Doğa incelemesi yapma ve doğayı koruma etkinliklerine katılma	48	16.8	238	83.2	286	100.0
Kapalı tesislerdeki sağlıklı yaşam etkinliklerine katılma (sauna, kaplıca, içmece, hamam vb.)	45	15.7	241	84.3	286	100.0
Açık alanda sanatsal etkinlikler düzenleme veya düzenlenen etkinlikleri izleme (konserler, sergiler vb.)	60	21.0	226	79.0	286	100.0
Televizyon ve video izleme, radyo dinleme	128	44.8	158	55.2	286	100.0
Kapalı alanlardaki (kağıt oyunları, tavl, satranç, talih oyunları vb.) etkinliklere katılma veya izleme	56	19.6	230	80.4	286	100.0
Kapalı alanlardaki sergi, defile vb. etkinliklere katılma veya izleme	28	9.8	258	90.2	286	100.0
Kapalı alan tesislerindeki sportif etkinliklere katılma veya izleme (basketbol, buz pateni vb.)	23	8.0	263	92.0	286	100.0
El sanatlarıyla uğraşma	29	10.2	256	89.8	286	100.0
Resim yapma	32	11.2	254	88.8	286	100.0
Kitap okuma	84	29.4	202	70.6	286	100.0

Tablo 8 incelendiğinde, bireylerin yarıya yakın bir kısmının (%44.8) serbest zamanlarında televizyon, video izleyip radyo dinlediği, %38.8'inin piknik yaptığı, %38.6'sının arkadaş toplantılarına katıldığı, %35.3'ünün müzik dinlediği, %34.3'ünün ev ile ilgili bakım ve onarım yaptığı, %30.1'inin bahçe işleriyle uğraştığı, %29.4'ünün ise kitap okuduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların çoğunun gelirinin asgari ücret altında olduğu düşünülecek olursa, bireylerin serbest zamanlarında ekonomik bir külfeti olmayan bu tür faaliyetlere yönelmesinin doğal olacağı düşünülmektedir.

Tablo 9'da bireylerin yaşlarına göre yaptığı serbest zaman etkinlikleriyle ilgili bulgular verilmiştir.

Tablo 9. Bireylerin Yaşlarına Göre Yaptığı Serbest Zaman Etkinlikleri

Serbest Zaman Etkinlikleri	40 yaş altı				40 yaş ve üstü				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Yapıyorum		Yapmıyorum		Yapıyorum		Yapmıyorum		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Koşu yapma	18	10.3	157	89.7	22	19.8	89	80.2	X ² =5.132 SD=1 *p<.05
Yürüyüş, gezinti yapma	43	24.6	132	75.4	39	35.1	72	64.9	X ² =3.706 SD=1 P>.05
Piknik yapma	62	35.4	113	64.6	49	44.1	62	55.9	X ² =2.172 SD=1 P>.05
Ev ile ilgili bakım onarım yapma	62	35.4	113	64.6	36	32.4	75	67.6	X ² =.271 SD=1 p>.05
Araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat	25	14.3	150	85.7	27	24.3	84	75.7	X ² =4.601 SD=1 *p<.05
Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar (kayak, tırmanma, futbol, tenis, basketbol vb.)	30	17.1	145	82.9	22	19.8	89	80.2	X ² =.327 SD=1 p>.05
Müzik dinleme	56	32.0	119	68.0	45	40.5	66	59.5	X ² =2.169 SD=1 p>.05
Müzik enstrümanı çalma (saz, gitar vd.)	4	2.3	171	97.7	6	5.4	105	94.6	X ² =1.959 SD=1 p>.05
Koleksiyon yapma	10	5.7	165	94.3	12	10.8	99	89.2	X ² =2.485 SD=1 p>.05
Bahçe işleriyle uğraşma	41	23.4	134	76.6	45	40.5	66	59.5	X ² =9.458 SD=1 *p<.05
Dernek, vakıf vb. toplantılara ve faaliyetlere katılma	16	9.1	159	90.9	26	23.4	85	76.6	X ² =11.056 SD=1 *p<.05
Kongre, kutlama vb. toplantılara katılma	11	6.3	164	93.7	17	15.3	94	84.7	X ² =6.270 SD=1 *p<.05
Dans kurslarına katılma	14	8.0	161	92.0	14	12.6	97	87.4	X ² =1.636 SD=1 p>.05
Arkadaş toplantılarına katılma (aile, arkadaş ziyaretleri, gün gezmesi vb.)	66	37.9	108	62.1	44	39.6	67	60.4	X ² =.083 SD=1 p>.05
İzcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlerine katılma	9	5.1	166	94.9	21	18.9	90	81.1	X ² =13.728 SD=1 *p<.05
Doğa incelemesi yapma ve doğayı koruma etkinliklerine katılma	25	14.3	150	85.7	23	20.7	88	79.3	X ² =2.014 SD=1 p>.05
Kapalı tesislerdeki sağlıklı yaşam etkinliklerine katılma (sauna, kaplıca, içmece, hamam vb.)	24	13.7	151	86.3	21	18.9	90	81.1	X ² =1.388 SD=1 p>.05
Açık alanda sanatsal etkinlikler düzenleme veya düzenlenen etkinlikleri izleme (konserler, sergiler vb.)	30	17.1	145	82.9	30	27.0	81	73.0	X ² =4.003 SD=1 *p<.05
Televizyon ve video izleme, radyo dinleme	78	44.6	97	55.4	50	45.0	61	55.0	X ² =.006 SD=1 p>.05
Kapalı alanlardaki (kağıt oyunları, tavl, satranç, tali oyunları vb.) etkinliklere katılma veya izleme	34	19.4	141	80.6	22	19.8	89	80.2	X ² =.007 SD=1 p>.05
Kapalı alanlardaki sergi, defile vb. etkinliklere katılma veya izleme	9	5.1	166	94.9	19	17.1	92	82.9	X ² =11.027 SD=1 *p<.05
Kapalı alan tesislerindeki sportif etkinliklere katılma veya izleme (basketbol, buz pateni vb.)	10	5.7	165	94.3	13	11.7	98	88.3	X ² =3.303 SD=1 p>.05
El sanatlarıyla uğraşma	14	8.0	160	92.0	15	13.5	96	86.5	X ² =2.216 SD=1 p>.05
Resim yapma	15	8.6	160	91.4	17	15.3	94	84.7	X ² =3.109 SD=1 p>.05
Kitap okuma	45	25.7	130	74.3	39	35.1	72	64.9	X ² =2.906 SD=1 p>.05

Tablo 9 incelendiğinde, 40 yaş altındaki (%44.6) ve 40 yaş ve üstü (%45.1) bireylerin yarıya yakın kısmının serbest zamanlarında televizyon, video izlediği görülmektedir.

Özmeden'in araştırmasında yurtta kalan üniversite öğrencilerinin %64'ünün de etkinlik olarak zamanını Tv salonlarında geçirdiği saptanmıştır (Özmeden 1997). 40 yaş altındaki ve 40 ve üstü yaş gruplarındaki bireylerin yarıya yakın bir kısmının serbest zamanlarını tv ve video izlemek gibi etkinliklerle geçirdiği söylenilebilir.

Bireylerin yaşlarına göre, serbest zamanlarında televizyon, video izleme ve radyo dinleme etkinliği arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=.006$, * $p > .05$).

40 yaş ve üstündeki bireylerin, 40 yaş altındaki bireylere oranla, serbest zamanlarında koşu yapmaya (%19.8 - %10.3), araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirata (%24.3 - %14.3), bahçe işlerine (%40.5 - %23.4), dernek, vakıf vb. toplantılara ve faaliyetlere (%23.4 - %9.1), kongre, kutlama vb. toplantılara (%15.3 - %6.3), izcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlere (%18.9 - %5.1), daha fazla ilgi gösterdiği Tablo 9'da görülmektedir.

Burada, 40 yaş ve üstündeki bireylerin, serbest zamanlarında yukarıda geçen etkinliklerle, 40 yaş altındaki bireylere oranla daha fazla uğraşması; 40 yaş altındaki bireylerin 40 yaş ve üstü bireylere göre serbest zamanının daha az olabileceğini düşündürmektedir.

Bireylerin yaşlarıyla, serbest zaman etkinliklerinden koşu yapma ($\chi^2_{(1)}= 5.132$ * $p < .05$); araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat ($\chi^2_{(1)}= 4.601$ * $p < .05$); bahçe işleri ($\chi^2_{(1)}= 9.458$ * $p < .05$); dernek, vakıf vb. toplantılara ve faaliyetlere katılma ($\chi^2_{(1)}= 11.056$ * $p < .05$); kongre, kutlama vb. toplantılara katılma ($\chi^2_{(1)}= 6.270$ * $p < .05$); izcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlerine katılma ($\chi^2_{(1)}= 13.728$ * $p < .05$) etkinliği arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Açık alanda sanatsal etkinlikler düzenleme veya düzenlenen etkinlikleri izlemeye (konserler, sergiler vb.) 40 yaş altındaki ve 40 yaş ve üstündeki bireylerin çoğunun katılmadığı gözlenmiştir (%82.9 ve %73.0). Bireylerin yaşlarına göre, açık alanda sanatsal faaliyetler düzenleme ya da katılma etkinliği arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}= 4.003$ * $p < .05$).

Kapalı alanlardaki sergi, defile vb. etkinliklere katılma veya izleme etkinliğine de 40 yaş altındaki ve 40 yaş ve üstündeki bireylerin de çoğunun katılmadığı saptanmıştır.

Bireylerin yaşlarına göre, kapalı alanlarda sergi, defile vb. etkinliklere katılma ya da izleme etkinliği arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}= 11.027$ * $p<.05$).

Buradan bireylerin serbest zamanlarında açık alanda bir sanatsal etkinliğe ya da kapalı alandaki bir sergiye katılamamasının nedeni olarak, bireylerin çevrelerinde serbest zaman etkilğinde bulunabilecekleri bir tesise ihtiyaç duydukları sonucu çıkarılabilir (Tablo 9).

Bireylerin cinsiyetlerine göre yaptığı serbest zaman etkinlikleriyle ilgili bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Yaptığı Serbest Zaman Etkinlikleri

Cinsiyet	Erkek				Kadın				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Yapıyorum		Yapmıyorum		Yapıyorum		Yapmıyorum		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Koşu yapma	26	14.8	150	85.2	14	12.7	96	87.3	X ² =.235 SD=1 p>.05
Yürüyüş, gezinti yapma	54	30.7	122	69.3	28	25.5	82	74.5	X ² =.904 SD=1 p>.05
Piknik yapma	79	44.9	97	55.1	32	29.1	78	70.9	X ² =7.112 SD=1 *p<.05
Ev ile ilgili bakım onarım yapma	65	36.9	111	63.1	33	30.0	77	70.0	X ² =1.444 SD=1 p>.05
Araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat	42	23.9	134	76.1	10	9.1	100	90.9	X ² =9.931 SD=1 *p<.05
Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar (kayak, tırmanma, futbol, tenis, basketbol vb.)	29	16.5	147	83.5	23	20.9	87	79.1	X ² =.894 SD=1 p>.05
Müzik dinleme	65	36.9	111	63.1	36	32.7	74	67.3	X ² =.524 SD=1 p>.05
Müzik enstrümanı çalma (saz, gitar vd.)	8	4.5	168	95.5	2	1.8	108	98.2	X ² =1.492 SD=1 p>.05
Koleksiyon yapma	11	6.3	165	93.8	11	10.0	99	90.0	X ² =1.341 SD=1 p>.05
Bahçe işleriyle uğraşma	56	31.8	120	68.2	30	27.3	80	72.7	X ² =.665 SD=1 p>.05
Dernek, vakıf vb. toplantılara ve faaliyetlere katılma	32	18.2	144	81.8	10	9.1	100	90.9	X ² =4.465 SD=1 p>.05
Kongre, kutlama vb. toplantılara katılma	20	11.4	156	88.6	8	7.3	102	92.7	X ² =1.283 SD=1 p>.05
Dans kurslarına katılma	9	5.1	167	94.9	19	17.3	91	82.7	X ² =11.332 SD=1 *p<.05
Arkadaş toplantılarına katılma (aile, arkadaş ziyaretleri, gün gezmesi vb.)	74	42.0	102	58.0	36	33.0	73	67.0	X ² =2.310 SD=1 p>.05
İzcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlerine katılma	24	13.6	152	86.4	6	5.5	104	94.5	X ² =4.826 SD=1 *p<.05
Doğa incelemesi yapma ve doğayı koruma etkinliklerine katılma	24	13.6	152	86.4	24	21.8	86	78.2	X ² =3.245 SD=1 p>.05
Kapalı tesislerdeki sağlıklı yaşam etkinliklerine katılma (sauna, kaplıca, içmece, hamam vb.)	27	15.3	149	84.7	18	16.4	92	83.6	X ² =.053 SD=1 p>.05
Açık alanda sanatsal etkinlikler düzenleme veya düzenlenen etkinlikleri izleme (konserler, sergiler vb.)	30	17.0	146	83.0	30	27.3	80	72.7	X ² =4.271 SD=1 *p<.05
Televizyon ve video izleme, radyo dinleme	81	46.0	95	54.0	47	42.7	63	57.3	X ² =.297 SD=1 p>.05
Kapalı alanlardaki (kağıt oyunları, tavla, satranç, tali oyunları vb.) etkinliklere katılma veya izleme	51	29.0	125	71.0	5	4.5	105	95.5	X ² =25.661 SD=1 *p<.05
Kapalı alanlardaki sergi, defile vb. etkinliklere katılma veya izleme	21	11.9	155	88.1	7	6.4	103	93.6	X ² =2.376 SD=1 p>.05
Kapalı alan tesislerindeki sportif etkinliklere katılma veya izleme (basketbol, buz pateni vb.)	18	10.2	158	89.8	5	4.5	105	95.5	X ² =2.955 SD=1 p>.05
El sanatlarıyla uğraşma	11	6.3	164	93.7	18	16.4	92	83.6	X ² =7.505 SD=1 *p<.05
Resim yapma	21	11.9	155	88.1	11	10.0	99	90.0	X ² =.254 SD=1 p>.05
Kitap okuma	48	27.3	128	72.7	36	32.7	74	67.3	X ² =.971 SD=1 p>.05

Tablo 10 incelendiğinde, erkeklerin %44.9'unun, kadınların da %29.1'inin serbest zamanlarında piknik yaptığı görülmektedir. Erkeklerin kadınlardan daha fazla piknik yapmaya ihtiyaç duyması, erkeklerin çalışma oranının kadınlardan yüksek

olması dolayısıyla ailesiyle birlikte olma, ailesine zaman ayırma ihtiyacından kaynaklandığı söylenebilir.

Bireylerin cinsiyetleriyle, piknik yapma etkinliği arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)} = 7.112$ * $p < .05$).

Erkeklerin %23.9'unun kadınların ise %9.1'inin serbest zamanlarında araba ile ilgili her türlü bakım ve tamiratla uğraştığı Tablo 10'da görülmektedir. Araba ile ilgili bakım ve tamirat işleri fiziksel güç gerektirdiği ve erkeklerin kadınlara göre fiziksel olarak daha güçlü olduğu düşünülecek olursa, erkeklerin tamirat işlerine kadınlardan daha fazla ilgi duyması doğal bir sonuç olarak kabul edilebilir.

Bireylerin cinsiyetleriyle, araba ile ilgili her türlü bakım, tamirat etkinliği arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($\chi^2_{(1)} = 9.931$ * $p < .05$).

Dans kurslarına katılma etkinliğine kadınların %17.3'ü ilgi gösterirken, erkeklerin sadece %5.1'i; açık alanda sanatsal etkinlikler düzenleme veya düzenlenen etkinlikleri izlemeye (konserler, sergiler vb.) kadınların %27.3'ü ilgi gösterirken, erkeklerin %17.0'ı ilgi göstermiştir. Dans kurslarına ve açık alandaki etkinliklere kadınların erkeklerden daha fazla ilgi duyduğu söylenecek olursa, kadınların sanatsal etkinliklere erkeklerden daha fazla önem verdiği sonucu çıkarılabilir.

Bireylerin cinsiyetleriyle dans kurslarına katılma etkinliği ($\chi^2_{(1)} = 11.332$ * $p < .05$) ve açık alanda sanatsal etkinlikler düzenleme veya izleme etkinliği arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)} = 4.271$ * $p < .05$).

Tablo 10'da erkeklerin %13.6'sının izcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlerine katılırken, kadınların %5.5'inin katıldığı; erkeklerin %29.0'ının kapalı alanlardaki (kağıt oyunları, tavla, satranç, tali oyunları vb.) etkinliklere katılırken, kadınların %4.5'inin katıldığı görülmektedir. Erkeklerin kadınlara oranla; izcilik, kampçılık ve avcılık gibi faaliyetlerle kapalı alanlardaki etkinliklere (kağıt oyunları vb.) daha fazla katıldığı düşünülecek olursa, serbest zaman etkinlikleri için yeterli tesise sahip olmadıklarından (Tablo 7), imkanları çerçevesinde bu etkinliklere katıldıkları düşünülmektedir.

Tablo 11 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki bireylerin eğitim durumlarına göre serbest zamanlarında yaptığı etkinliklerden; kitap okuma, ev ile ilgili bakım onarım yapma, araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat, dans kurslarına katılma, yürüyüş, gezinti yapma, açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler, piknik yapma, arkadaş toplantılarına katılma (aile, arkadaş ziyaretleri, gün gezmesi vb.) seçeneklerine verdikleri yanıtlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [kitap okuma etkinliği için $f_{(3-282)} = 4.964$; $*p < .05$, ev ile ilgili bakım onarım yapma etkinliği için $f_{(3-282)} = 2.890$; $*p < .05$, araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat etkinliği için $f_{(3-282)} = 4.356$; $*p < .05$, dans kurslarına katılma etkinliği için $f_{(3-282)} = 10.245$; $*p < .05$, yürüyüş gezinti yapma etkinliği için $f_{(3-282)} = 4.572$; $*p < .05$, açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler etkinliği için $f_{(3-282)} = 4.616$; $*p < .05$, piknik yapma etkinliği için $f_{(3-282)} = 4.546$; $*p < .05$, arkadaş toplantılarına katılma etkinliği için $f_{(3-281)} = 7.418$; $*p < .05$].

Eğitim durumunun, diğer serbest zaman etkinliklerine verilen yanıtlar üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür.

Çoklu karşılaştırma yapabilmek için Tukey testi uygulanmıştır. Uygulanan Tukey testi sonuçlarına göre; kitap okuma ve yürüyüş gezinti yapma etkinliği için farkın okuryazar değil-okuryazar ve ilkokul mezunları ile lise ve üstü mezunları arasında; ev ile ilgili bakım onarım yapma etkinliği için farkın okuryazar değil-okuryazar ile lise ve üstü mezunları arasında; araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat etkinliği için farkın ilkokul ve ortaokul mezunlarıyla lise ve üstü mezunları arasında; dans kurslarına katılma ve arkadaş toplantılarına katılma etkinliği için farkın okuryazar değil-okuryazarlarla diğer tüm okul mezunları arasında; açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler etkinliği için farkın okuryazar değil-okuryazarlar ile ilkokul ve ortaokul mezunları arasında; piknik yapma etkinliği için farkın okuryazar değil-okuryazar ile ilkokul ve lise, üstü mezunları arasında olduğu saptanmıştır.

Farkın hangi okul mezunundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla betimsel istatistik yapılmış ve Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Bireylerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Serbest Zaman Etkinlikleri Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Seçenekler	Okuryazar değil ve okuryazar S=35			İlkokul mezunu S=97			Ortaokul mezunu S=73			Lise ve üstü mezunu S=81		
	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.
Kitap okuma	5	1.86	.355	23	1.76	.428	20	1.73	.449	36	1.56	.500
Ev ile ilgili bakım onarım yapma	6	1.83	.382	33	1.66	.476	23	1.68	.468	36	1.56	.500
Araba ile ilgili her tür türlü bakım ve tamirat	6	1.83	.382	12	1.88	.331	9	1.88	.331	25	1.69	.465
Dans kurslarına katılma	12	1.66	.482	7	1.93	.260	6	1.92	.277	3	1.96	.190
Yürüyüş, gezinti yapma	4	1.89	.323	23	1.76	.428	21	1.71	.456	34	1.58	.497
Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler	13	1.63	.490	11	1.89	.319	10	1.86	.346	18	1.78	.418
Piknik yapma	6	1.83	.382	42	1.57	.498	23	1.68	.468	40	1.51	.503
Arkadaş toplantılarına katılma (aile, arkadaş ziyaretleri, gün gezmesi vb.)	2	1.94	.236	43	1.55	.500	26	1.64	.482	39	1.52	.503

Kitap okuma, yürüyüş ve gezinti yapma etkinliğine okuryazar değil-okuryazarların verdiği cevapların ortalamasının ilkökul, lise ve üstü mezunlarının verdiği cevapların ortalamasından; bireylerin ev ile ilgili bakım onarım yapma etkinliğine okuryazar değil-okuryazarların verdiği cevapların ortalamasının, lise ve üstü mezunlarının verdiği cevapların ortalamasından daha yüksek; araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat etkinliğine ilkökul ve ortaokul mezunlarının verdiği cevapların ortalamalarının aynı olup, lise ve üstü mezunların ortalamalarından daha fazla olduğu görülmektedir.

Dans kurslarına katılma etkinliğine okuryazar değil-okuryazarların verdiği cevapların ortalamalarının diğer okul mezunlarının verdiği cevapların ortalamalarından daha düşük olduğu görülürken, arkadaş toplantılarına katılma etkinliğine okuryazar değil-okuryazarların verdiği cevapların ortalamalarının diğer okul mezunlarının verdiği cevapların ortalamalarından daha yüksek; açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler etkinliğine okuryazar değil-okuryazarların verdiği cevapların ortalamalarının, ilkökul ve ortaokul mezunlarının verdiği

cevapların ortalamalarından daha düşük; piknik yapma etkinliğine okuryazar değil- okuryazarların verdiği cevapların ortalamalarının, ortaokul ve lise ve üstü mezunlarının verdiği cevapların ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Okuryazar değil ve okuryazarların %77.1'inin çalışmadığı dikkate alınacak olunursa (Tablo 2); bu bireylerin vaktinin çoğunun serbest kaldığı sonucuna varılabilir. Bu sonuç ise, okuryazar değil ve okuryazar bireylerin kitap okumaya, ev ile ilgili bakım onarım yapmaya, yürüyüş gezinti yapmaya arkadaş toplantılarına katılmaya, piknik yapmaya, ilkokul, ortaokul ve lise ve üstü mezunlarından daha fazla ayıracak zamanlarının olmasına bağlanabilir.

Aynı düşünce doğrultusunda araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat için ilkokul ve ortaokul mezunlarının, lise ve üstü mezunlarından daha fazla zaman ayırmasının nedeni olarak, ilkokul ve ortaokul mezunlarının, lise ve üstü mezunlarına oranla çalışmama durumunun daha yüksek olması gösterilebilir (çalışmama durumu ilkokul mezunu: %46.4, ortaokul mezunu: % 20.5, lise ve üstü mezunu: %12.3- Tablo 2).

Dans kurslarına katılma etkinliğine katılma seviyesinin, mezun olunan okul seviyesi ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. Bu durum bireylerin eğitim seviyelerinin arttıkça daha fazla sosyalleşmeye yöneldiğini düşündürmektedir.

Açık alanda gerçekleştirilen sportif faaliyetlere ilkokul ve ortaokul mezunlarının, okuryazar değil ve okuryazarlara oranla daha fazla ilgi göstermesi ise ilkokul ve ortaokul mezunlarının, okul yaşamlarında gördüğü beden eğitimi derslerinden edindiği sportif alışkanlıkları, okul hayatından sonra da sürdürmeye devam etmesi biçiminde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamındaki bireylerin gelir durumuna göre yaptığı serbest zaman etkinlikleri Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Bireylerin Gelir Durumuna Göre Yaptığı Serbest Zaman Etkinlikleri

Aylık Gelir Durumu	Asgari ücret altı				Asgari ücret ve üstü				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Yapıyorum		Yapmıyorum		Yapıyorum		Yapmıyorum		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Koşu yapma	34	13.5	218	86.5	6	17.6	28	82.4	X ² =.430 SD=1 p>.05
Yürüyüş, gezinti yapma	64	25.4	188	74.6	18	52.9	16	47.1	X ² =11.114 SD=1 *p<.05
Piknik yapma	96	38.1	156	61.9	15	44.1	19	55.9	X ² =.458 SD=1 p>.05
Ev ile ilgili bakım onarım yapma	85	33.7	167	66.3	13	38.2	21	61.8	X ² =.270 SD=1 p>.05
Araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat	46	18.3	206	81.7	6	17.6	28	82.4	X ² =.007 SD=1 p>.05
Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar (kayak, tırmanma, futbol, tenis, basketbol vb.)	48	19.0	204	81.0	4	11.8	30	88.2	X ² =1.068 SD=1 p>.05
Müzik dinleme	89	35.3	163	64.7	12	35.3	22	64.7	X ² =.000 SD=1 p>.05
Müzik enstrümanı çalma (saz, gitar vd.)	10	4.0	242	96.0	0	.0	34	100.0	X ² =1.398 SD=1 p>.05
Koleksiyon yapma	18	7.1	234	92.9	4	11.8	30	88.2	X ² =.901 SD=1 p>.05
Bahçe işleriyle uğraşma	80	31.7	172	68.3	6	17.6	28	82.4	X ² =2.832 SD=1 p>.05
Dernek, vakıf vb. toplantılara ve faaliyetlere katılma	38	15.1	214	84.9	4	11.8	30	88.2	X ² =.263 SD=1 p>.05
Kongre, kutlama vb. toplantılara katılma	28	11.1	224	88.9	0	.0	34	100.0	X ² =4.188 SD=1 *p<.05
Dans kurslarına katılma	27	10.7	225	89.3	1	2.9	33	97.1	X ² =2.050 SD=1 p>.05
Arkadaş toplantılarına katılma (aile, arkadaş ziyaretleri, gün gezmesi vb.)	92	36.7	159	63.3	18	52.9	16	47.1	X ² =3.352 SD=1 p>.05
İzcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlerine katılma	28	11.1	224	88.9	2	5.9	32	94.1	X ² =.872 SD=1 p>.05
Doğa incelemesi yapma ve doğayı koruma etkinliklerine katılma	47	18.7	205	81.3	1	2.9	33	97.1	X ² =5.294 SD=1 *p<.05
Kapalı tesislerdeki sağlıklı yaşam etkinliklerine katılma (sauna, kaplıca, içmece, hamam vb.)	40	15.9	212	84.1	5	14.7	29	85.3	X ² =.031 SD=1 p>.05
Açık alanda sanatsal etkinlikler düzenleme veya düzenlenen etkinlikleri izleme (konserler, sergiler vb.)	54	21.4	198	78.6	6	17.6	28	82.4	X ² =.258 SD=1 p>.05
Televizyon ve video izleme, radyo dinleme	112	44.4	140	55.6	16	47.1	18	52.9	X ² =.083 SD=1 p>.05
Kapalı alanlardaki (kağıt oyunları, tavla, satranç, talih oyunları vb.) etkinliklere katılma veya izleme	53	21.0	199	79.0	3	8.8	31	91.2	X ² =2.836 SD=1 p>.05
Kapalı alanlardaki sergi, defile vb. etkinliklere katılma veya izleme	27	10.7	225	89.3	1	2.9	33	97.1	X ² =2.050 SD=1 p>.05
Kapalı alan tesislerindeki sportif etkinliklere katılma veya izleme (basketbol, buz pateni vb.)	20	7.9	232	92.1	3	8.8	31	91.2	X ² =.032 SD=1 p>.05
El sanatlarıyla uğraşma	23	9.2	228	90.8	6	17.6	28	82.4	X ² =2.358 SD=1 p>.05
Resim yapma	30	11.9	222	88.1	2	5.9	32	94.2	X ² =1.093 SD=1 p>.05
Kitap okuma	73	29.0	179	71.0	11	32.4	23	67.6	X ² =.165 SD=1 p>.05

Tablo 13 incelendiğinde, bireylerin asgari ücret altında geliri olanların %25.4'ünün, asgari ücret ve üstü geliri olan bireylerin ise %52.9'unun serbest zamanlarında yürüyüş ve gezinti yaptığını belirttiği anlaşılmaktadır. Asgari ücret üstünde geliri olan bireylerin, asgari ücretin altında geliri olan bireylere göre daha

fazla yürüyüş ve gezinti yapması; bireylerin %88.1'inin asgari ücretin altında; %11.9'unun da asgari ücret ve üstünde gelirinin olduğu düşünülecek olursa (Tablo 1); asgari ücretin altında geliri olan bireylerin serbest zamanlarında, ekonomik koşullarından dolayı daha çok ekonomik bir getirisi olabilecek uğraşları yapmayı, ekonomik bir getirisi olmayan yürüyüş ve gezinti yapmaya tercih edebileceği biçiminde yorumlanabilir (Tablo 32).

Bireylerin gelir durumlarıyla yürüyüş, gezinti yapma etkinliği arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)} = 11.114$ * $p < .05$).

Bireylerin serbest zaman etkinlikleri için aylık olarak ne kadar miktar ayırdığıyla ilgili bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleri İçin Ayırdığı Miktarlar

Serbest Zaman İçin ayrılan Miktar	s	%
50 ytl'den az	187	65.4
50-100 ytl	34	11.9
101-200 ytl	8	2.8
201-300 ytl	4	1.4
301-400 ytl	2	.7
401-500 ytl	1	.3
Ayrırmıyorum	50	17.5
Toplam	286	100.0

Tablo 14 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki bireylerin yarısından fazlasının (%65.4) serbest zaman faaliyetleri için 50 ytl'den az bir gelir ayırdıkları; 50-100 ytl arasında ayıranların %11.9'luk bir kısmı oluşturduğu; %17.5'inin hiç ayırmadığı anlaşılmaktadır.

Bu durum; bireylerin çoğunluğunun gelirinin asgari ücret altında olması; dolayısıyla sadece ailesini geçindirebilecek kazanca sahip olmasıyla ve bu nedenle serbest zaman etkinliklerine daha fazla miktar ayıramaması ile ilişkilendirilebilir.

Örneklemdaki bireylerin serbest zaman etkinlikleri için bir günde ne kadar zaman ayırabildiğine ilişkin bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleri İçin Bir Günde Ayırdığı Zaman

Serbest Zamana Etkinliği İçin Ayrılan Zaman	s	%
1-3 saat	210	73.4
4-6 saat	43	15.0
7-10 saat	10	3.5
10 saatten fazla	5	1.7
Ayrıramıyorum	18	6.3
Toplam	286	100.0

Tablo 15 incelendiğinde bireylerin çoğunluğunun (%73.4) serbest zaman için ayırdığı zamanın 1-3 saat kadar olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların serbest zaman için yeteri kadar zaman ayıramamaları, çoğunluğunun (%76.1) çalışıyor olmasına bağlanabilir (Tablo 1.).

4.3.Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleriyle İlgili Bulgular

Bu bölümde bireylerin yaşlarına, cinsiyetlerine, eğitim ve gelir durumuna göre serbest zaman etkinliklerini seçme nedenleri incelenecek ve ilgili bulgular yorumlanacaktır.

Bireylerin serbest zaman etkinliklerini seçme nedenleri Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Bireylerin Katıldıkları Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri

Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedeni	Yapıyorum		Yapmıyorum		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
Kişisel gelir elde etmek için	37	12.9	249	87.1	286	100.0
Aile gelirine katkıda bulunmak için	74	25.9	212	74.1	286	100.0
Topluma uyum sağlamak için	65	22.7	221	77.3	286	100.0
Sağlıklı bir yaşam için	110	38.5	176	61.5	286	100.0
En iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğumu düşündüğüm için	49	17.1	237	82.9	286	100.0
Fazla para harcamamı gerektirmiyor	65	22.7	221	77.3	286	100.0
Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum	16	5.6	270	94.4	286	100.0
Saatleri bana uygun	47	16.4	239	83.6	286	100.0
Etkinlik yapabileceğim tesis, araç-gereç müsait	14	4.9	272	95.1	286	100.0
Arkadaşlarımla birlikte olabiliyorum	132	46.2	154	53.8	286	100.0
Etkinliklere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısı yok	71	24.8	215	75.2	286	100.0

Katılımcıların yarıya yakın bir kısmı serbest zaman etkinliğini seçme nedeni olarak, arkadaşlarıyla birlikte olabilme imkanını (%46.2); %38.5'i de sağlıklı bir yaşam sağladığı gerekçesini göstermişlerdir (Tablo 16).

Bununla birlikte bireylerin %87.1'i kişisel gelir elde etmek için serbest zaman etkinliklerini seçmediğini ve bireylerin yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü (74.1), aile gelirine katkıda bulunmak amacıyla serbest zaman etkinliklerini seçmediğini belirtmiştir.

Bireylerin yaşlarına göre serbest zaman etkinliklerini seçme nedenleri Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Bireylerin Yaşlarına Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri

Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedeni	40 yaş altı				40 yaş ve üstü				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Yapıyorum		Yapmıyorum		Yapıyorum		Yapmıyorum		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Kişisel gelir elde etmek için	25	67.6	150	60.2	12	32.4	99	39.8	X ² =.728 SD=1 p>.05
Aile gelirine katkıda bulunmak için	46	62.2	129	60.8	28	37.8	83	39.2	X ² =.040 SD=1 p>.05
Topluma uyum sağlamak için	32	49.2	143	64.7	33	50.8	78	35.3	X ² =5.065 SD=1 *p<.05
Sağlıklı bir yaşam için	67	60.9	108	61.4	43	39.1	68	38.6	X ² =.006 SD=1 p>.05
En iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm için	24	49.0	151	63.7	25	51.0	86	36.3	X ² =3.712 SD=1 p>.05
Fazla para harcamamı gerektirmiyor	42	64.6	133	60.2	23	35.4	88	39.8	X ² =.416 SD=1 p>.05
Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum	12	75.0	163	60.4	4	25.0	107	39.6	X ² =1.361 SD=1 p>.05
Saatleri bana uygun	27	57.4	148	61.9	20	42.6	91	38.1	X ² =.332 SD=1 p>.05
Etkinlik yapabileceğim tesis, araç-gereç müsait	11	78.6	164	60.3	3	21.4	108	39.7	X ² =1.873 SD=1 p>.05
Arkadaşlarımla birlikte olabiliyorum	78	59.1	97	63.0	54	40.9	57	37.0	X ² =.454 SD=1 p>.05
Etkinliklere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısı yok	45	63.4	130	60.5	26	36.6	85	39.5	X ² =.191 SD=1 p>.05

Tablo 17'de, ekonomik getiri amacı kapsamındaki kişisel gelir elde etme ve aile gelirine katkıda bulunma seçeneklerine bakıldığında, kişisel gelir elde etmek için yapıyorum diyenlerin %67.6'sını 40 yaş altındaki bireylerin; %32.4'ünü ise 40 yaş ve üstündeki bireyleri oluşturduğu görülmekte; serbest zaman etkinliklerini aile

gelirine katkıda bulunmak için yaptığını belirten bireylerin %62.2'sinin 40 yaş altında olduğu; %37.8'inin ise 40 yaş ve üstünde olduğu anlaşılmaktadır.

Topluma uyum sağlamak için yapıyorum diyen bireylerin %49.2'sinin 40 yaş altında; %50.8'inin ise 40 yaş ve üstünde olduğu anlaşılmaktadır.

Bireylerin yaşlarıyla serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden kişisel gelir elde etme ($\chi^2_{(1)} = .728$, $p > .05$) ve aile gelirine katkıda bulunma görüşleri arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı ($\chi^2_{(1)} = .040$, $p > .05$), topluma uyum sağlama görüşüyle arasında gözlenen farkın ise önemli olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)} = 5.065$, $*p < .05$).

Bireylerin cinsiyetine göre serbest zaman etkinliklerini seçme nedenleri Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Bireylerin Cinsiyetine Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri

Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedeni	Erkek				Kadın				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Yapıyorum		Yapmıyorum		Yapıyorum		Yapmıyorum		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Kişisel gelir elde etmek için	23	62.2	153	61.4	14	37.8	96	38.6	X ² =.007 SD=1 p>.05
Aile gelirine katkıda bulunmak için	47	63.5	129	60.8	27	36.5	83	39.2	X ² =.165 SD=1 p>.05
Topluma uyum sağlamak için	41	63.1	135	61.1	24	36.9	86	38.9	X ² =.084 SD=1 p>.05
Sağlıklı bir yaşam için	73	66.4	103	58.5	37	33.6	73	41.5	X ² =1.758 SD=1 p>.05
En iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm için	32	65.3	144	60.8	17	34.7	93	39.2	X ² =.355 SD=1 p>.05
Fazla para harcamamı gerektirmiyor	42	64.6	134	60.6	23	35.4	87	39.4	X ² =.336 SD=1 p>.05
Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum	5	31.2	171	63.3	11	68.8	99	36.7	X ² =6.569 SD=1 *p<.05
Saatleri bana uygun	25	53.2	151	63.2	22	46.8	88	36.8	X ² =1.656 SD=1 p>.05
Etkinlik yapabileceğim tesis, araç-gereç müsait	5	35.7	171	62.9	9	64.3	101	37.1	X ² =4.148 SD=1 *p<.05
Arkadaşlarımla birlikte olabiliyorum	87	65.9	89	57.8	45	34.1	65	42.2	X ² =1.978 SD=1 p>.05
Etkinliklere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısı yok	42	59.2	134	62.3	29	40.8	81	37.7	X ² =.227 SD=1 p>.05

Tablo 18 incelendiğinde, serbest zaman etkinliklerini seçme nedeni olarak aile gelirine katkıda bulunmak için diyen bireylerin %63.5'inin erkek %37.8'inin ise kadın olduğu görülmüştür. Bu durum, erkeklerin çoğunun (%96.6) çalıştığı, kadınların çoğunluğunun (%87.2) ise çalışmadığı ile açıklanabilir (Tablo 3).

Bireylerin cinsiyetleriyle serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden aile gelirine katkıda bulunmak için görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($\chi^2_{(1)}=.165$, $p>.05$).

Kişisel gelir elde etmek için diyen bireylerin %62.2'sinin erkek, %37.8'inin ise kadın olduğu saptanmıştır. Erkeklerin kadınlara oranla kişisel gelir elde etme amacıyla serbest zaman etkinliklerini seçmesinin nedeni de erkeklerin kadınlardan çalışma oranı bakımından daha üstün olmasıyla ilişkili olabilir.

Bireylerin yaşlarıyla kişisel gelir elde etmek amacıyla serbest zaman etkinliğini yapması arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=.007$, $p>.05$).

Erkeklerin %31.2'i serbest zaman etkinliklerini seçme nedeni olarak, etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum seçeneğini gösterirken kadınların %68.8'i neden olarak göstermiştir. Bu durum kadınların serbest zaman etkinlikleri için etkinlik merkezlerine erkeklere oranla daha çok gittiği biçiminde yorumlanabilir.

Bireylerin cinsiyetleriyle serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(1)}=6.559$, $*p<.05$).

Etkinlik yapabileceğim tesis, araç-gereç müsait görüşüne katılan bireylerin %35.7'sinin erkek, %64.3'ünün de kadın olduğu görülmektedir. Bu durum, kadınların erkeklere oranla serbest zaman etkinlikleriyle daha fazla uğraşması yani erkeklere oranla çalışmama oranı çok daha yüksek olduğundan daha fazla serbest zamana sahip olmasıyla açıklanabilir (Tablo 3).

Bireylerin cinsiyetleriyle serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden etkinlik yapabileceğim tesis, araç-gereç müsait görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=4.148$, $*p<.05$).

Tablo 19'da bireylerin eğitim durumuna göre serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 19. Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri Puanlarının Anova Sonuçları

Serbest Zaman Etkinliğini Seçme Nedenleri	Farklılığın kaynağı	K.T.	Sd.	K.O.	F	p	Fark* (Tukey)
Aile gelirine katkıda bulunmak için	Gruplar arası	2.293	3	.764	4.101	.007	2-4
	Gruplar içi	52.560	282	.186			
	Toplam	54.853	285				
Topluma uyum sağlamak için	Gruplar arası	1.285	3	.428	2.468	.062	1-4
	Gruplar içi	48.942	282	.174			
	Toplam	50.227	285				
En iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm için	Gruplar arası	2.228	3	.743	5.458	.05	2-3
	Gruplar içi	38.376	282	.136			
	Toplam	40.605	285				
Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum	Gruplar arası	2.228	3	.743	5.458	.05	1-2
	Gruplar içi	38.376	282	.136			1-3
	Toplam	40.605	285				1-4
* 1) Okuryazar değil ve okuryazar 2) İlkokul mezunu 3) Ortaokul mezunu 4) Lise ve üstü							

Örnekleme oluşturan bireylerin eğitim durumlarına göre serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden, aile gelirine katkıda bulunmak, topluma uyum sağlamak, en iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm için ve etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum seçeneklerine verdikleri yanıtlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [aile gelirine katkıda bulunma nedeni için $f_{(3-282)} = 4.101$; $*p < .05$, topluma uyum sağlama nedeni için $f_{(3-282)} = 2.468$; $*p < .05$, en iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm nedeni için $f_{(3-282)} = 5.458$; $*p < .05$ ve etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum ev ile ilgili bakım onarım yapma etkinliği için, $f_{(3-282)} = 5.458$; $*p < .05$].

Eğitim durumunun, diğer serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerine verilen yanıtlar üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür.

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, aile gelirine katkıda bulunma nedeni için farkın, ilkökul mezunlarıyla lise ve üstü mezunları arasında; topluma uyum sağlama nedeni için okuryazar değil ve okuryazarlarla lise ve üstü mezunları arasında; en iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm nedeni için ilkökul mezunlarıyla ortaokul mezunları arasında; ve etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum nedeni için okuryazar değil ve okuryazarlar ile diğer okul mezunları arasında olduğu saptanmıştır.

Farkın hangi okul mezunundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla betimsel istatistik yapılmış ve Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20. Bireylerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Seçme Nedeni	Okuryazar değil ve okuryazar N=35			İlkokul mezunu N=97			Ortaokul mezunu N=73			Lise ve üstü mezunu N=81		
	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.
Aile gelirine katkıda bulunmak için	7	1.80	.406	37	1.62	.488	16	1.78	.417	14	1.83	.380
Topluma uyum sağlamak için	2	1.94	.236	23	1.76	.428	17	1.77	.426	23	1.72	.454
En iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm için	-	-	-	26	1.73	.445	8	1.89	.315	15	1.81	.391
Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum	6	1.83	.382	5	1.95	.222	2	1.97	.164	3	1.96	.021

Aile gelirine katkıda bulunmak için seçeneğine lise ve üstü mezunlarının verdiği cevapların ortalamasının, ilkokul mezunlarının verdiği cevapların ortalamasından; topluma uyum sağlama seçeneğine okuryazar değil ve okuryazarların verdiği cevapların ortalamasının, lise ve üstü mezunlarının verdiği cevapların ortalamasından; en iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm seçeneğine ortaokul mezunlarının verdiği cevapların ortalamasının, ilkokul mezunlarının verdiği cevapların ortalamasından daha yüksek; etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum seçeneğine ise okuryazar değil ve okuryazarların verdiği cevapların ortalamasının diğer okul mezunlarının verdiği cevapların ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki bireylerden lise ve üstü mezunlarının aile ekonomisine katkıda bulunmak için seçeneğinden ilkokul mezunlarında daha çok etkileneceklerinin nedeni; lise ve üstü mezunlarının, ilkokul mezunlarına göre bir işte çalışma oranının (lise mezunu: %87.7, ilkokul mezunu: %54.6) daha fazla olmasıyla açıklanabilir (Tablo 2).

Topluma uyum sağlamak için, seçeneğinden okuryazar değil ve okuryazarların, lise ve üstü mezunlarından daha fazla etkilendikleri ve bu doğrultuda sosyalleşme ve iletişim gibi arzularla serbest zaman etkinliklerine katıldığı düşünülebilir.

En iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm için seçeneğinden ortaokul mezunlarının ilkökul mezunlarından daha fazla etkilendikleri söylenebilir.

Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum etkinliğinden diğer okul mezunlarına oranla en az etkilenen okuryazar değil ve okuryazarların olduğu söylenecek olursa, okuryazar olmayanların ve okuryazarların diğer okul mezunlarına göre serbest zaman etkinlikleri için bir etkinlik merkezine ihtiyaç duymadığı düşünülebilir.

Bireylerin gelir durumuna göre serbest zaman etkinliklerini seçme nedenleri ile ilgili bulgular Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Bireylerin Gelir Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedenleri

Serbest Zaman Etkinliklerini Seçme Nedeni	Asgari ücret altı				Asgari ücret ve üstü				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Yapıyorum		Yapmıyorum		Yapıyorum		Yapmıyorum		
	S	%	s	%	s	%	s	%	
Kişisel gelir elde etmek için	35	94.6	217	87.1	2	5.4	32	12.9	X ² =1.705 SD=1 p>.05
Aile gelirine katkıda bulunmak için	69	93.2	183	86.3	5	6.8	29	13.7	X ² =2.509 SD=1 p>.05
Topluma uyum sağlamak için	58	89.2	194	87.8	7	10.8	27	12.2	X ² =.101 SD=1 p>.05
Sağlıklı bir yaşam için	93	84.5	159	90.3	17	15.5	17	9.7	X ² =2.171 SD=1 p>.05
En iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm için	45	91.8	207	87.3	4	8.2	30	12.7	X ² =.783 SD=1 p>.05
Fazla para harcamamı gerektirmiyor	61	93.8	191	86.4	4	6.2	30	13.6	X ² =2.641 SD=1 p>.05
Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum	11	68.8	241	89.3	5	31.2	29	10.7	X ² =6.066 SD=1 *p<.05
Saatleri bana uygun	43	91.5	209	87.4	4	8.5	30	12.6	X ² =.612 SD=1 p>.05
Etkinlik yapabileceğim tesis, araç-gereç müsait	12	85.7	240	88.2	2	14.3	32	11.8	X ² =.081 SD=1 *P>05
Arkadaşlarımla birlikte olabiliyorum	115	87.1	137	89.0	17	12.9	17	11.0	X ² =.230 SD=1 p>.05
Etkinliklere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısı yok	65	91.5	187	87.0	6	8.5	28	13.0	X ² =1.065 SD=1 p>.05

Tablo 21’de gelirleri asgari ücret altında olan bireylerden, serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden kişisel gelir elde etmek için diyenlerin oranı %94.6 iken; gelirleri asgari ücret ve üstünde olan bireylerin oranının sadece %5.4 olduğu görülmektedir.

Bireylerin gelir durumlarıyla serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden kişisel gelir sağlamak için görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=1.705$, $p>.05$).

Aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla serbest zaman etkinliğini yaptığını söyleyen bireylerin %93.2’sini asgari ücret altında geliri olanlar; %6.8’ini ise asgari ücret ve üstünde geliri olanlar oluşturmaktadır.

Bireylerin gelir durumlarıyla serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden aile ekonomisine katkı sağlamak için görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=2.509$, $p>.05$).

Ekonomik koşulların giderek arttığı düşünülecek olursa asgari ücret altında gelirleri olan bireylerin, asgari ücret ve üstündeki bireylere oranla serbest zaman etkinliklerini kişisel gelir sağlamak ve aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla yaptığı sonucuna varılabilir.

Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum diyen bireylerin %68.8’inin asgari ücret altında; %31.2’sinin de asgari ücret ve üstünde bir geliri olanlar bulgusu Tablo 21’de görülmektedir. Asgari ücretin altında geliri olan bireylerin oranının asgari ücret ve üstü geliri olan bireylerden yüksek olmasının nedeni, bireylerin etkinlik merkezlerine bir harcama yapmadan (yol parası gibi) kolayca ulaşabilmesi olanağına sahip olabilmeleri biçiminde düşünülebilir.

Bireylerin gelir durumlarıyla serbest zaman etkinliklerini seçme nedenlerinden etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=6.066$, $*p<.05$).

4.4.Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedenleriyle İlgili Bulgular

Bu bölümde bireylerin yaşlarına, cinsiyetlerine, eğitim ve gelir durumuna göre serbest zaman etkinliklerine katılamama nedenleri incelenecek ve ilgili bulgular yorumlanacaktır.

Bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılamama nedenleri Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedenleri

Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedeni	Evet		Hayır		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
Boş zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığım yok	39	13.6	247	86.4	286	100.0
Etkinliklerin saatleri benim zamanıma uymuyor	78	27.3	208	72.7	286	100.0
Bulduğum çevrede istediğim tür etkinlikler yok	127	44.4	159	55.6	286	100.0
Boş zamanları değerlendirme isteklerimizle ilgilenen yok	55	19.2	231	80.8	286	100.0
Etkinlikleri değerlendirecek yetkililer konuyla ilgili değil (Tesis amiri gibi)	29	10.1	257	89.9	286	100.0
Araç-gereç, malzemeler yeterli değil	49	17.1	237	82.9	286	100.0
Tesisler yeterli değil	96	33.6	190	66.4	286	100.0

Tablo 22 incelendiğinde, bireylerin %44.4’ü bulunduğu çevrede istediği tür etkinliklerin olmayışı nedeniyle serbest zaman etkinliğine katılmadığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların %27.3’ü etkinliklerin saatlerinin kendine uygun olmadığını belirtirken, %13.6’sı da serbest zaman değerlendirme gibi bir alışkanlığının olmadığını söylemişlerdir.

Bireylerin eğitim durumuna göre serbest zaman etkinliklerine katılamama nedenleri Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedeni Puanlarının Anova Sonuçları

İfadeler	Farklılığın kaynağı	K.T.	Sd.	K.O.	F	p	Fark* (Tukey)
Serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığım yok	Gruplar arası	.796	3	.265	2.276	.080	2-4
	Gruplar içi	32.886	282	.117			
	Toplam	33.682	285				
Tesisler yeterli değil	Gruplar arası	2.284	3	.761	3.492	.016	3-4
	Gruplar içi	61.492	282	.218			
	Toplam	63.776	285				
* 1) Okuryazar değil ve okuryazar 2) İlkokul mezunu 3) Ortaokul mezunu 4) Lise ve üstü							

Örneklemdaki bireylerin eğitim durumlarına göre, serbest zaman etkinliklerine katılamama nedenlerinden, serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığım yok ve tesisler yeterli değil seçeneklerine verdikleri yanıtlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [Serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığım yok ve tesisler yeterli değil seçeneği için $f_{(3-282)} = 2.276$; $*p < .05$, topluma uyum sağlama nedeni için $f_{(3-282)} = 3.492$; $*p < .05$].

Eğitim durumunun, diğer serbest zaman etkinliklerine katılamama nedenlerine verilen yanıtlar üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür.

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığım yok nedeni için farkın, ilkökul mezunlarıyla lise ve üstü mezunları arasında; tesisler yeterli değil nedeni için farkın, ortaokul mezunlarıyla lise ve üstü mezunları arasında olduğu saptanmıştır.

Farkın hangi okul mezunundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla betimsel istatistik yapılmış ve Tablo 24’te sunulmuştur.

Tablo 24. Bireylerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Serbest Zaman Etkinliklerine Katılamama Nedeni Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Seçenekler	Okuryazar değil ve okuryazar N=35			İlkokul mezunu N=97			Ortaokul mezunu N=81			Lise ve üstü mezunu N=73		
	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.
Serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığım yok	5	1.86	.355	19	1.80	.399	10	1.86	.346	5	1.94	.242
Tesisler yeterli değil	8	1.77	.426	31	1.68	.469	19	1.74	.442	38	1.53	.502

Tablo 24 incelendiğinde bireylerin, serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığım yok seçeneğine lise ve üstü mezunlarının verdiği cevapların ortalamasının, ilkokul mezunlarının verdiği cevapların ortalamasından; tesisler yeterli değil seçeneğine ortaokul mezunlarının verdiği cevapların ortalamasının, lise ve üstü mezunlarının verdiği cevapların ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Lise ve üstü mezunlarının, ilkokul mezunlarına göre, serbest zamanlarını değerlendirme alışkanlığının olmaması seçeneğinden daha fazla etkilenmesinin nedeni olarak; eğitim seviyesi ile bir işe sahip olma arasında doğru orantı kurulacak olursa, lise ve üstü mezunlarının çalışma oranının (%87.3) ilkokul mezunlarının çalışma oranına göre (%53.6) daha yüksek olması (Tablo 2); dolayısıyla lise ve üstü mezunlarının, ilkokul mezunları kadar serbest zamana sahip olmadığından serbest zaman değerlendirme gibi bir alışkanlığının ilkokul mezunlarına göre daha düşük olması biçiminde açıklanabilir.

Tesislerin yeterli olmadığı görüşünden ortaokul mezunlarının lise ve üstü mezunlarından daha fazla etkilendiği düşünülecek olursa, ortaokul mezunlarının serbest zamanlarını değerlendirebileceği tesislere lise ve üstü mezunlarından daha fazla ihtiyaç duyması sonucuna varılabilir.

Yapılan χ^2 analizinde, bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılamama nedenleri; yaş, cinsiyet ve gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediğinden önemsiz bulunmuştur.

4.5.Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleriyle İlgili Bulgular

Bu bölümde katılımcıların serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri, yaşlarına, cinsiyetlerine, eğitim ve gelir durumuna göre incelenecek ve ilgili bulular yorumlanacaktır.

Katılımcıların serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleriyle ilgili bulgular Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. Katılımcıların Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleri

Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceler	Evet		Hayır		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
Dinlendirici buluyorum	147	51.4	139	48.6	286	100.0
Rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı buluyorum	150	52.4	136	47.6	286	100.0
Sağlığuma olumlu etki yapıyor	90	31.5	196	68.5	286	100.0
Mutlu edici ve zevk verici buluyorum	109	38.1	177	61.9	286	100.0
Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum	79	27.6	207	72.4	286	100.0
Kişisel harcamalarım için gelir elde ediyorum	33	11.5	253	88.5	286	100.0
Geleceğim için tasarruf sağlıyorum	28	9.8	258	90.2	286	100.0
Aile bütçesine katkıda bulunuyorum	51	17.8	235	82.2	286	100.0
İş stresinden kurtuluyorum	97	33.9	189	66.1	286	100.0
Farklı yaşantılar buluyorum	49	17.1	237	82.9	286	100.0
İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum	76	26.6	210	73.4	286	100.0
İnsanlarla paylaşım, dayanışma ve iş birliği kurmamı sağlıyor	74	25.9	212	74.1	286	100.0
Çevrem genişliyor	84	29.4	202	70.6	286	100.0
Sosyal statü sağlıyor	51	17.8	235	82.2	286	100.0
İş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor	51	17.8	235	82.2	286	100.0

Serbest zaman etkinliklerinin sağladığı yararlar konusunda, katılımcıların %51.4’ü dinlendirici bulduğunu, %52.4’ü rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı bulduğunu, %38.1’i mutlu edici ve zevk verici bulduğunu, %33.9’u iş stresinden kurtulduğunu ifade ederken yalnızca %17.8’i aile bütçesine katkı sağladığını düşündüğünü belirtmiştir (Tablo 25).

Tablo 26’da bireylerin yaşlarına göre serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri verilmiştir.

Tablo 26. Bireylerin Yaşlarına Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleri

Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceler	40 yaş altı				40 yaş ve üstü				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Yapıyorum		Yapmıyorum		Yapıyorum		Yapmıyorum		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Dinlendirici buluyorum	85	57.8	90	64.7	62	42.2	49	35.3	X ² =1.443 SD=1 p>.05
Rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı buluyorum	91	60.7	84	61.8	59	39.3	52	38.2	X ² =.036 SD=1 p>.05
Sağlığımı olumlu etki yapıyor	58	64.4	117	59.7	32	3.6	79	40.3	X ² =.586 SD=1 p>.05
Mutlu edici ve zevk verici buluyorum	74	67.9	101	57.1	35	32.1	76	42.9	X ² =3.330 SD=1 p>.05
Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum	57	72.2	118	57.0	22	27.8	89	43.0	X ² =5.524 SD=1 *p<.05
Kişisel harcamalarım için gelir elde ediyorum	24	72.7	151	59.7	9	27.3	102	40.3	X ² =2.091 SD=1 p>.05
Geleceğim için tasarruf sağlıyorum	19	67.9	156	60.5	9	32.1	102	39.5	X ² =.581 SD=1 p>.05
Aile bütçesine katkıda bulunuyorum	32	62.7	143	60.9	19	37.3	92	39.1	X ² =.063 SD=1 p>.05
İş stresinden kurtuluyorum	58	59.8	117	61.9	39	40.2	72	38.1	X ² =.120 SD=1 p>.05
Farklı yaşantılar buluyorum	29	59.2	146	61.6	20	40.8	91	38.4	X ² =.100 SD=1 p>.05
İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum	46	60.5	129	61.4	30	39.5	81	38.6	X ² =.019 SD=1 p>.05
İnsanlarla paylaşım, dayanışma ve iş birliği kurmamı sağlıyor	45	60.8	130	61.3	29	39.2	82	38.7	X ² =.006 SD=1 p>.05
Çevrem genişliyor	49	58.3	126	62.4	35	41.7	76	37.6	X ² =.408 SD=1 p>.05
Sosyal statü sağlıyor	30	58.8	145	61.7	21	41.2	90	38.3	X ² =.146 SD=1 p>.05
İş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor	35	68.6	140	59.6	16	31.4	95	40.4	X ² =1.446 SD=1 p>.05

Tablo 26 incelendiğinde, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden, aile bütçesine katkıda bulunuyorum görüşüne katılanların %62.7’sinin 40 yaş altındaki bireylerin; %37.3’ünün ise 40 yaş ve üstü bireylerin oluşturduğu anlaşılmaktadır.

40 yaş altındaki bireylerin, 40 yaş ve üstü bireylere oranla, aile bütçesine katkıda bulunmayı, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yarar düşüncesine daha fazla katılmasının nedeni olarak,

Bireylerin yaşlarıyla serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden aile bütçesine katkıda bulunuyorum görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır

($\chi^2_{(1)} = .063$, * $p > .05$).

Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum ifadesine katılan bireylerin %72.2'sinin 40 yaş altında, %27.8'inin ise 40 yaş ve üstünde bireyler olduğu Tablo 26'da görülmektedir. 40 yaş altındaki bireylerin çoğunluğunun, serbest zaman etkinliklerinin bireyi eğlendirdiğini ve heyecanlandığını düşündüğü; 40 yaş ve üstündeki bireylerin ise bu görüşe daha düşük oranda katıldığı düşünülecek olursa, 40 yaş altındaki bireylerin serbest zaman etkinliklerini eğlenmek amacıyla yaptığı sonucuna varılabilir.

Bireylerin yaşlarıyla serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden eğlenceli ve heyecan verici buluyorum görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır

($\chi^2_{(1)} = 5.524$, * $p < .05$).

Tablo 27'de bireylerin cinsiyetine göre serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri verilmiştir.

Tablo 27. Bireylerin Cinsiyetine Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleri

Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceler	Erkek				Kadın				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Evet		Hayır		Evet		Hayır		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Dinlendirici buluyorum	93	63.3	83	59.7	54	36.7	56	40.3	X ² =.381 SD=1 p>.05
Rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı buluyorum	89	59.3	87	64.0	61	40.7	49	36.0	X ² =.648 SD=1 p>.05
Sağlığıma olumlu etki yapıyor	58	64.4	118	60.2	32	35.6	78	39.8	X ² =.469 SD=1 p>.05
Mutlu edici ve zevk verici buluyorum	63	57.8	113	63.8	46	42.2	64	36.2	X ² =1.041 SD=1 *p<.05
Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum	53	67.1	123	59.4	26	32.9	84	40.6	X ² =1.421 SD=1 p>.05
Kişisel harcamalarım için gelir elde ediyorum	17	51.5	159	62.8	16	48.5	94	37.2	X ² =1.583 SD=1 p>.05
Geleceğim için tasarruf sağlıyorum	18	64.3	158	61.2	10	35.7	100	38.8	X ² =.099 SD=1 p>.05
Aile bütçesine katkıda bulunuyorum	25	49.0	151	64.3	26	51.0	84	35.7	X ² =4.110 SD=1 *p<.05
İş stresinden kurtuluyorum	78	80.4	98	51.9	19	19.6	91	48.1	X ² =22.092 SD=1 p>.05
Farklı yaşantılar buluyorum	26	53.1	150	63.3	23	46.9	87	36.7	X ² =1.795 SD=1 p>.05
İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum	47	61.8	129	61.4	29	38.2	81	38.6	X ² =.004 SD=1 p>.05
İnsanlarla paylaşım, dayanışma ve iş birliği kurmamı sağlıyor	46	62.2	130	61.3	28	37.8	82	38.7	X ² =.016 SD=1 p>.05
Çevrem genişliyor	57	67.9	119	58.9	27	32.1	83	41.1	X ² =2.006 SD=1 p>.05
Sosyal statü sağlıyor	29	56.9	147	62.6	22	43.1	88	37.4	X ² =.573 SD=1 p>.05
İş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor	42	82.4	134	57.0	9	17.6	101	43.0	X ² =11.361 SD=1 *p<.05

Tablo 27 incelendiğinde, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden mutlu edici ve zevk verici buluyorum görüşüne katılanların %57.8'inin erkek, %42.2'sinin de kadın olduğu görülmektedir. buradan erkeklerin, serbest zaman etkinliklerini kadınlara göre daha fazla mutlu olmak amacıyla yaptıkları sonucu çıkarılabilir.

Bireylerin cinsiyetleriyle, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden mutlu edici ve zevk verici buluyorum görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=1.041$, $*p<.05$).

Aile bütçesine katkıda bulunuyorum görüşüne katılan bireylerin %49.0'nın erkek, %51.0'nın ise kadın olduğu görülmektedir. Erkek ve kadın bireylerin yaklaşık yarı yarıya aile bütçesine katkıda bulunmanın serbest zaman etkinliklerinin getirdiği bir yarar olarak düşünmesi; erkeklerin kadınlara göre çalışma oranının yüksek olması (Tablo 3) ve kadınların çoğunluğunun çalışmadığı için sahip oldukları serbest zamanın hayli fazla olması dolayısıyla kadınların da ev üretim faaliyetleriyle (ev üretimi; bir evde yiyeceklerin hazırlanması, çamaşır ve bulaşıkların yıkanması, evin temizlenmesi, çocukların bakımı vb. konuları kapsar ve bu faaliyetler de aile ekonomisine katkı anlamında önemli bir yer arz eder) uğraşarak onların da aile ekonomilerine bir katkı sağladığını düşünmelerinden ileri geldiği söylenebilir (Bayraktar 1991).

Bireylerin cinsiyetleriyle, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden aile bütçesine katkıda bulunuyorum görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=4.110$, $*p<.05$).

İş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor görüşüne katılan bireylerin çoğunluğunun erkek (%82.4), az bir kısmının da kadın (%17.6) olduğu Tablo 27 'de görülmektedir. Bu durum erkeklerin kadınlara oranla çalışma oranının çok daha yüksek olmasıyla açıklanabilir (Tablo 3).

Bireylerin cinsiyetleriyle, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden iş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(1)}=11.361$, $*p<.05$).

Tablo 28'de bireylerin eğitim durumuna göre serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri verilmiştir.

Tablo 28. Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünce Puanlarının Anova Sonuçları

Düşünceler	Farklılığın kaynağı	K.T.	Sd.	K.O.	F	p	Fark* (Tukey)
Sağlığıma olumlu etki yapıyor	Gruplar arası	2.075	3	.692	3.273	.022	2-4
	Gruplar içi	59.603	282	.211			
	Toplam	61.678	285				
Aile bütçesine katkıda bulunuyorum	Gruplar arası	2.570	3	.857	6.143	.000	2-4
	Gruplar içi	39.335	282	.139			
	Toplam	41.906	285				
İş stresinden kurtuluyorum	Gruplar arası	2.810	3	.937	4.309	.005	1-4
	Gruplar içi	61.292	282	.217			2-4
	Toplam	64.101	285				
* 1) Okuryazar değil ve okuryazar 2) İlkokul mezunu 3) Ortaokul mezunu 4) Lise ve üstü							

Tablo 28 incelendiğinde katılımcıların eğitim durumuna göre serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerinden sağlığima olumlu etki yapıyor, aile bütçesine katkıda bulunuyorum ve iş stresinden kurtuluyorum seçeneklerine verdikleri yanıtlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [Sağlığima olumlu etki yapıyor seçeneği için $f_{(3-282)} = 3.273$ * $p < .05$; aile bütçesine katkıda bulunuyorum seçeneği için $f_{(3-282)} = 6.143$; * $p < .05$; iş stresinden kurtuluyorum seçeneği için $f_{(3-282)} = 4.309$; * $p < .05$].

Eğitim durumunun, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlarla ilgili diğer görüşlere verilen yanıtlar üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür.

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, sağlığima olumlu etki yapıyor ve aile bütçesine katkıda bulunuyorum seçeneği için farkın, ilkökul mezunlarıyla, lise ve üstü mezunları arasında; iş stresinden kurtuluyorum seçeneği için lise ve üstü mezunlarıyla, okuryazar değil okuryazar ve ilkökul mezunları arasında olduğu saptanmıştır.

Farkın hangi okul mezunundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla betimsel istatistik yapılmış ve Tablo 29'da sunulmuştur.

Tablo 29. Bireylerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünce Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Seçenekler	Okuryazar değil ve okuryazar S=35			İlkokul mezunu S=97			Ortaokul mezunu S=81			Lise ve üstü mezunu S=73		
	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.	S	$\bar{X}$	St.
Sağlığıma olumlu etki yapıyor	8	1.77	.426	24	1.75	.434	22	1.70	.462	36	1.56	.500
Aile bütçesine katkıda bulunuyorum	6	1.83	.382	29	1.70	.460	11	1.85	.360	5	1.94	.242
İş stresinden kurtuluyorum	7	1.80	.406	26	1.73	.445	25	1.66	.478	39	1.52	.503

Tablo 29’de, sağlığıma olumlu etki yapıyor seçeneği için ilkokul mezunlarının verdiği cevapların ortalamalarının, lise ve üstü mezunların verdiği cevapların ortalamalarından daha yüksekken; aile bütçesine katkıda bulunuyorum seçeneğinde daha düşük olduğu görülmektedir.

İş stresinden kurtuluyorum seçeneği için lise ve üstü mezunlarının verdiği cevapların ortalamalarının okuryazar değil ve okuryazarların ve ilkokul mezunlarının verdiği cevapların ortalamalarından daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Lise ve üstü mezunu bireylerin, ilkokul mezunu bireylere oranla çalışma oranlarının yüksek (Tablo 2) olduğundan hareketle, lise ve üstü mezunu bireylerin aileleri için ekonomik bir kazanç sağlamaya daha çok önem verdiği; ilkokul mezunlarının ise sağlığıma olumlu etki yapıyor düşüncesine önem verdiği; lise ve üstü mezunlarının, iş stresinden kurtuluyorum düşüncesinden okuryazar değil ve okuryazarlardan ve ilkokul mezunlarından daha az etkilenmesinde ise serbest zaman etkinliğinin bireye iş stresinden kurtulma gibi bir fayda sağlamadığı düşüncesini taşıdığı söylenilebilir.

Bireylerin gelir durumuna göre serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. Bireylerin Gelir Durumuna Göre Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceleri

Serbest Zaman Etkinliklerinin Bireye Sağladığı Yararlar Hakkındaki Düşünceler	Asgari ücret altı				Asgari ücret ve üstü				X ² değeri, Serbestlik Derecesi, P değeri
	Evet		Hayır		Evet		Hayır		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Dinlendirici buluyorum	122	83.0	130	93.5	25	17.0	9	6.5	X ² =7.566 SD=1 *p<.05
Rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı buluyorum	124	82.7	128	94.1	26	17.3	8	5.9	X ² =8.929 SD=1 *p<.05
Sağlığıma olumlu etki yapıyor	74	82.2	178	90.8	16	17.8	18	9.2	X ² =4.349 SD=1 *p<.05
Mutlu edici ve zevk verici buluyorum	90	82.6	162	91.5	19	17.4	15	8.5	X ² =5.166 SD=1 *p<.05
Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum	62	78.5	190	91.8	17	21.5	17	8.2	X ² =9.665 SD=1 *p<.05
Kişisel harcamalarım için gelir elde ediyorum	30	90.9	222	87.7	3	9.1	31	12.3	X ² =.279 SD=1 p>.05
Geleceğim için tasarruf sağlıyorum	27	96.4	225	87.2	1	3.6	33	12.8	X ² =2.050 SD=1 p>.05
Aile bütçesine katkıda bulunuyorum	48	94.1	204	86.8	3	5.9	31	13.2	X ² =2.137 SD=1 p>.05
İş stresinden kurtuluyorum	86	88.7	166	87.8	11	11.3	23	12.2	X ² =.042 SD=1 p>.05
Farklı yaşantılar buluyorum	38	77.6	214	90.3	11	22.4	23	9.7	X ² =6.296 SD=1 p>.05
İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum	63	82.9	189	90.0	13	17.1	21	10.0	X ² =2.690 SD=1 p>.05
İnsanlarla paylaşım, dayanışma ve iş birliği kurmamı sağlıyor	59	79.7	193	91.0	15	20.3	19	9.0	X ² =6.696 SD=1 *p<.05
Çevrem genişliyor	67	79.8	185	91.6	17	20.2	27	8.4	X ² =7.916 SD=1 *p<.05
Sosyal statü sağlıyor	40	78.4	212	90.2	11	21.6	23	9.8	X ² =5.553 SD=1 *p<.05
İş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor	39	76.5	213	90.6	12	23.5	22	9.4	X ² =8.030 SD=1 *p<.05

Tablo 30 incelendiğinde serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden dinlendirici buluyorum görüşüne katılan bireylerin %83.0'nın asgari ücret altında; %17.0'nın da asgari ücret ve üstünde; rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı buluyorum görüşüne katılan bireylerin %82.7'sinin asgari ücret altında; %17.3'ünün de asgari ücret ve üstünde; sağlığıma olumlu etki yapıyor görüşüne katılan bireylerin %82.2'sinin asgari ücret altında; %17.8'inin de asgari ücret ve üstünde; mutlu edici ve zevk verici buluyorum görüşüne katılan bireylerin %82.6 asgari ücret altında; %17.4'ünün de asgari ücret ve üstünde; eğlenceli ve heyecan verici buluyorum görüşüne katılan bireylerin

%78.5'inin asgari ücret altında; %21.5'inin de asgari ücret ve üstünde; aile bütçesine katkıda bulunuyorum görüşüne katılan bireylerin %94.1'inin asgari ücret altında; %5.9'unun da asgari ücret ve üstünde; insanlarla paylaşım, dayanışma ve iş birliği kurmamı sağlıyor görüşüne katılan bireylerin %79.7'sinin asgari ücret altında; %20.3'ünün de asgari ücret ve üstünde; çevrem genişliyor görüşüne katılan bireylerin %79.8'inin asgari ücret altında; %20.2'sinin de asgari ücret ve üstünde; sosyal statü sağlıyor görüşüne katılan bireylerin %78.4'ünün asgari ücret altında; %21.6'sının da asgari ücret ve üstünde; iş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor görüşüne katılan bireylerin %76.5'inin asgari ücret altında; %23.5'inin de asgari ücret ve üstünde gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki bireylerin serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden yukarıda belirtilen görüşlere; asgari ücret altında geliri olan bireylerin, asgari ücret ve üstünde geliri olan bireylere oranla daha yüksek bir oranda katıldığını belirtmesi; asgari ücret altında geliri olan bireylerin, asgari ücret ve üstünde geliri olan bireylere göre serbest zaman etkinliklerine daha fazla katıldığını düşündürmektedir.

Bireylerin gelir durumlarıyla, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşüncelerden dinlendirici buluyorum ($\chi^2_{(1)} = 7.566, *p < .05$); rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı buluyorum ($\chi^2_{(1)} = 8.929, *p < .05$); sağlığıma olumlu etki yapıyor ($\chi^2_{(1)} = 4.349, *p < .05$); mutlu edici ve zevk verici buluyorum ($\chi^2_{(1)} = 5.166, *p < .05$); eğlenceli ve heyecan verici buluyorum ($\chi^2_{(1)} = 9.665, *p < .05$); insanlarla paylaşım, dayanışma ve iş birliği kurmamı sağlıyor ($\chi^2_{(1)} = 6.696, *p < .05$); çevrem genişliyor ($\chi^2_{(1)} = 7.916, *p < .05$); sosyal statü sağlıyor ($\chi^2_{(1)} = 5.553, *p < .05$); iş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor ($\chi^2_{(1)} = 8.030, *p < .05$) görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Kişisel harcamalarım için gelir elde ediyorum ifadesinin serbest zaman etkinliklerinin yararlarından biri olduğunu düşünen bireylerin %90.9'unun asgari ücret altında gelirinin olduğu, %9.1'inin ise asgari ücret ve üstünde gelirinin olduğu; aile bütçesine katkıda bulunuyorum ifadesinin bu yararlar içerisinde olduğunu düşünen bireylerin %94.1'inin asgari ücret altında geliri olduğu, %5.9'unun ise asgari ücret ve üstünde gelirinin olduğu bulgusu Tablo 30'da görülmektedir.

Asgari ücret altında geliri olan bireylerin çoğunluğunun serbest zaman etkinliklerinin bireye ekonomik bir getiri sağladığını düşünmesi; bireylerin ekonomik gelirlerinin, geçimleri için yeterlik derecesinde olmamasıyla birlikte bu doğrultuda, serbest zamanlarında ekonomik bir getiri elde etme isteğinden kaynaklandığı söylenebilir.

4.6.Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerinde Aile Ekonomisine Katkı Sağlamalarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamındaki bireylerin serbest zamanlarında, aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla bir etkinlik uğraşısının derecesi; bu amaçla katıldığı/katılmak istediği bir kursla ilgili bulgular incelenecektir.

Bireylerin serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla bir uğraşlarının olup olmadığıyla ilgili bulgular Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. Katılımcıların Aile Ekonomilerine Katkı Sağlamak Amacıyla Serbest Zaman Etkinliklerinin Mevcudiyeti

Aile Ekonomisine Katkı Sağladığı Uğraşının Mevcudiyeti	s	%
Var	83	29.0
Yok	203	71.0
Toplam	286	100.0

Tablo 31 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki bireylerin çok az bir kısmının (%29.0) serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunduğunu, buna karşın bireylerin çoğunun (%71.0) bulunmadığı görülmektedir.

Katılımcıların çoğunluğunun, serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla bir faaliyette bulunamamasının nedeni olarak; bireylerin bilgi, beceri ve mesleki anlamda yetersiz kalması ve bu kazanımları edinebileceği kursların, tesislerin vb. yerlerin olmaması görülebilir.

Örneklemdaki bireylerin serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla yaptığı etkinlikler Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32. Bireylerin Serbest Zamanlarında Aile Ekonomilerine Katkı Sağlamak İçin Yaptığı Etkinlikler

Aile Ekonomisine Katkı Sağladığı Etkinlikler	Yapıyorum		Yapmak İsterim		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
Yiyecek, içecek yapma ve satma	14	4.9	272	95.1	286	100.0
Dikiş dikme	12	4.2	274	95.8	286	100.0
Örgü örme	19	6.6	267	93.4	286	100.0
Hayvancılık	12	4.2	274	95.8	286	100.0
Tarım işleri	26	9.1	260	90.9	286	100.0
Çeşitli onarım ve bakım işleri	21	7.3	265	92.7	286	100.0

Araştırma kapsamındaki bireylerin çoğunluğunun serbest zamanlarında, aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla Tablo 32’de belirtilen etkinlikleri yapmak istediği görülmektedir. Bu durum; bireylerin %71.0’nın serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkı sağlayamaması (Tablo 30); %33.9’unun çalışmıyor ve %88.1’inin gelirinin asgari ücretin altında olması ile açıklanabilir (Tablo 1).

Bireylerin aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla katıldığı/katılmak istediği kurslarla ilgili bulgular Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33. Bireylerin Aile Ekonomilerine Katkı Sağlamak İçin Katıldığı/Katılmak İsteddiği Kurslar

Kurslar	Katılıyorum		Katılmak isterim		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
Çeşitli takılar (kolyeler, bilezikler vb.) yapmayı öğreten kurslar	8	2.8	278	97.2	286	100.0
Çeşitli yöresel yemekler yapmayı öğreten kurslar	9	3.1	277	96.9	286	100.0
Hediyelik eşyalar yapmayı öğreten kurslar	10	3.5	276	96.5	286	100.0
Dikiş kursu	10	3.5	276	96.5	286	100.0
Farklı sanat dallarında (resim, minyatür, kakmacılık, ebru vb.) açılan halk eğitim kursları	6	2.1	280	97.9	286	100.0
Mesleki eğitim kursları	21	7.3	265	92.7	286	100.0
Yabancı dil kursları	7	2.4	279	97.6	286	100.0
Tarım ve hayvancılık ile ilgili kurslar	26	9.1	260	90.9	286	100.0

Tablo 33 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki bireylerin aile ekonomilerine katkı sağlamak amacıyla katıldıkları/katılmak istediği kurslara bakıldığında; bireylerin neredeyse tamamına yakın bir kısmının belirtilen kurslara katılmak istediği görülmektedir. Bireylerin çoğunluğunun gelirinin asgari ücret altında olduğu dikkate alınırsa (Tablo 1), bireylerin ekonomik getiri sağlayabilmek dolayısıyla kendisini yetiştirmek amacıyla bu kurslara gitmek istemesi doğal bir sonuç olarak düşünülebilir.

Bireylerin katıldığı/katılmak istediği kurslardan elde edeceği ürünleri nasıl değerlendireceğiyle ilgili düşünceleri Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34. Bireylerin Katıldığı/ Katılmak İsteddiği Kurslardan Elde Ettiği Ürünleri Nasıl Değerlendireceğine İlişkin Düşünceleri

Düşünceler	s	%
Kendim kullanırım	52	18.1
Hediye ederim	32	11.3
Aileme katkı sağlama amacıyla satmak isterim	202	70.6
Toplam	286	100.0

Tablo 33 incelendiğinde bireylerin %70.6’sının aileme katkı sağlamak amacıyla satmak isterim şeklinde düşündüğü, %18.1’inin kendisi kullanmak istediğini, %11.3’ünün ise hediye etmek istediği görülmektedir.

Buradan, bireylerin çoğunluğunun serbest zamanlarında, aile ekonomilerine katkı sağlayacak bir uğraşısının olmaması (Tablo 30), ekonomik olarak bir getiri elde edebilmek için kendini yetiştirmek amacıyla çeşitli öğretileri kazanma isteği (Tablo 32) ve kazanımlar sonucunda elde edeceği bilgi, beceri, ürün vb. şeyleri ekonomik getiri olarak kullanacağı sonucuna varılabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Sonuçlar

- Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, örnekleme oluşturan 286 bireyin; %61.2'sinin 40 yaş ve altında, %38.8'inin ise 40 yaş ve üstünde; %61.5'inin erkek, %38.5'inin ise kadın; %94.8'inin evli, %6.2'sinin ise bekar; %12.2'sinin okuryazar değil ve okuryazar, %33.9'unun ilkokul mezunu, %25.5'inin ortaokul mezunu, %28.3'ünün ise lise ve üstü mezunu olduğu; %17.1'inin serbest meslekle uğraştığı, %17.5'inin işçi, %26.9'unun memur, %4.5'inin emekli olduğu ve %33.9'unun da çalışmadığı; %88.1'inin asgari ücret altında, %11.9'unun ise asgari ücret ve üstünde gelirinin olduğu saptanmıştır.
- Lise ve üstü mezunlarının yarıdan fazlasının (%65.4) memur; ortaokul mezunlarının %27.4'ünün işçi, %24.7'sinin memur, %23.3'ünün serbest mesleğe sahip; ilkokul mezunlarının %23.7'sinin işçi ve %20.6'sının serbest mesleğe sahip; okuryazar değil ve okuryazarların %17.1'inin serbest mesleğe sahip olduğu buna karşılık okuryazar değil ve okuryazarların %77.1'inin, ilkokul mezunlarının %46.4'ünün, ortaokul mezunlarının %20.5'inin, lise ve üst mezunlarının %12.3'ünün çalışmadığı görülmüştür.
- Kadınların çoğunluğunun (%82.7) çalışmadığına karşılık erkeklerin büyük çoğunluğunun (%96.6) çalıştığı gözlenmiştir.
- Bireylerin bir günde yapmak zorunda oldukları faaliyetlere ayırdıkları zamana bakıldığında, ev işlerine zaman ayıranların %34.6'sı, bakım onarım işlerine zaman ayıranların %40.9'u, alış verişe zaman ayıranların %57.3'ü, bahçe işlerine zaman ayıranların %27.3'ü ve çocuk bakımına zaman

ayırانların %19.2'si bu faaliyetlere 1-3 saat ayırdıklarını belirttikleri saptanmıştır.

- Bireylerin %31.8'i bir günde sahip oldukları serbest zamanın 1-2 saat, %26.9'u 3-4 saat, %12.6'sı 5-6 saat, %5.6'sı 7-8 saat, %6.6'sı da 9 saat üzerinde olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların %53.1'i sahip olduğu serbest zamanın kendisine yeterli olmadığını, %46.9'u da yeterli olduğunu belirtmiştir.
- Bireylerin çoğunluğu, serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri tesislerin olmadığını ve bu tesislerin yapılmasını istediklerini belirtmiştir.
- 40 yaş ve üstündeki bireylerin serbest zamanlarında; koşu yapma, araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat, bahçe işleri, dernek-vakıf vb. toplantılara ve faaliyetlere katılma, kongre, kutlama vb. toplantılara katılma, izcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlere katılma etkinliğini, 40 yaş altındaki bireylerden daha fazla yaptığı görülmüştür. Bireylerin yaşlarına göre yaptığı bu serbest zaman etkinlikleri arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (*p<.05).
- Erkeklerin serbest zamanlarında; piknik yapmaya, araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirata, izcilik, kampçılık-avcılık faaliyetlerine, kapalı alanlardaki (kağıt oyunları, tavla, satranç, talih oyunları vb.) etkinliklere kadınlara göre daha fazla ilgi gösterirken kadınların da; dans kurslarına, el sanatlarına, açık alanda sanatsal etkinlikler düzenlemeye veya düzenlenen etkinlikleri izlemeye (konserler, sergiler vb.), erkeklerden daha fazla ilgi gösterdiği görülmüştür. Bireylerin cinsiyetine göre yaptığı bu serbest zaman etkinlikleri arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (*p<.05).

- Eğitim düzeyi okuryazar değil ve okuryazar olanların, ilkokul ve lise ve üstü mezunlarından daha fazla kitap okudukları, yürüyüş ve gezinti yaptıkları; okuryazar değil-okuryazar olanların, lise ve üstü mezunlarından daha fazla ev il ilgili bakım onarım yaptığı; ilkokul ve ortaokul mezunlarının, lise ve üstü mezunlarından daha fazla araba ile ilgili her türlü bakım ve tamiratla ilgilendiği; dans kurslarına okuryazar değil ve okuryazar olanların diğer okul mezunlarına göre daha az ilgi gösterirken, arkadaş toplantıların daha fazla ilgi gösterdiği; açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetlere okuryazar değil ve okuryazar olanların, ilkokul ve ortaokul mezunlarına daha az ilgi gösterdiği; piknik yapmaya ise okuryazar değil ve okuryazar olanların ortaokul, lise ve üstü mezunlarına göre daha fazla ilgi gösterdiği görülmüştür. Bireylerin eğitim durumuna göre yaptığı bu serbest zaman etkinlikleri arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (* $p<.05$).
- Asgari ücret ve üstünde geliri olan bireylerin, asgari ücret altında geliri olan bireylere göre daha fazla yürüyüş ve gezinti yaptığı görülmüştür. Bireylerin gelir durumuna göre yaptığı bu serbest zaman etkinliği arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (* $p<.05$).
- Serbest zaman etkinlikleri için; örneklemdaki bireylerin yarısından fazlasının (%65.4) aylık olarak 50 ytl'den az bir miktar ayırabildiği; bireylerin %73.4'ünün bir günde 1-3 saat kadar zaman ayırdığı saptanmıştır.
- Serbest zaman etkinliklerini, kişisel gelir elde etmek ve aile ekonomisine katkıda bulunmak için yaptığını belirten bireylere bakıldığında, 40 yaş altında olanların, 40 yaş ve üstünde olanlardan; erkeklerin, kadınlardan; asgari ücret altında geliri olanların, asgari ücret ve üstünde geliri olanlardan daha fazla olduğu görülmüştür. Bireylerin yaşıyla, cinsiyetiyle ve gelir durumuyla; kişisel gelir elde etme ve aile gelirine katkıda bulunma görüşleri arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>.05$).

- Serbest zaman etkinliklerini, topluma uyum sağlamak için yapıyorum diyen bireylerin %49.2'sinin 40 yaş altında; %50.8'inin ise 40 yaş ve üstünde olduğu görülmüştür. Bireylerin yaşlarıyla, topluma uyum sağlamak için yapıyorum görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır (* $p<.05$).
- Serbest zaman etkinliklerini, etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabildiği ve etkinlik yapabileceği araç-gerecin müsait olduğu için yaptığını belirten kadınların, erkeklerden daha fazla olduğu görülmüştür. Bireylerin cinsiyetiyle etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum ve etkinlik yapabileceğim tesis, araç-gereç müsait görüşü arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (* $p<.05$).
- Serbest zaman etkinliğini aile gelirine katkıda bulunmak için yaptığını belirten bireylerden, lise ve üstü mezunu olanların, ilkokul mezunlarına göre daha fazla olduğu; okuryazar değil ve okuryazarların, lise ve üstü mezunu olanlara göre daha fazla topluma uyum sağlamak için yaptığı; ortaokul mezunlarının, ilkokul mezunlarına göre en iyi yaptığı ve yeteneklerine uygun olduğunu daha fazla düşündüğü; okuryazar değil ve okuryazarların diğer okul mezunlarına göre etkinlik merkezlerine kolayca ulaşamadığı görülmüştür. Bireylerin eğitim durumuna göre serbest zaman etkinliklerini seçme nedenleri arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (* $p<.05$).
- Asgari ücret altında geliri olanlar, asgari ücret ve üstünde geliri olanlara göre etkinlik merkezine daha kolay ulaşabildiği için serbest zaman etkinliklerini yaptığını belirtmiştir. Bireylerin gelir durumuna göre serbest zaman etkinliğini seçmesinin bu nedeni arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (* $p<.05$).

- Bireylerin %44.4'ü bulunduğu çevrede istediği gibi bir tesis olmadığı için serbest zaman etkinliklerini yapamadığını belirtmiştir.
- Lise ve üstü mezunlarının, ilkokul mezunlarına göre serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığının daha fazla olmadığı; ortaokul mezunlarının ise lise ve üstü mezunlarına göre tesislerin yeterli olmamasından daha fazla yakındığı görülmüştür. Bireylerin eğitim durumuyla serbest zaman etkinliklerine katılamamasının bu nedenleri arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (* $p<.05$).
- Örneklemdeki bireylerin yaşlarına göre, Aile ekonomisine katkıda bulunabilmeyi, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlarından birisi olarak gören katılımcıların yarısından fazlasının 40 yaş üstünde, geri kalanların ise 40 ve üstü yaşta oldukları görülmüştür. Bireylerin yaşlarıyla bu görüş arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).
- Serbest zaman etkinliklerini eğlenceli ve heyecan verici bulduğunu belirten bireylerin %72.2'sinin 40 yaş altında, %27.8'inin ise 40 yaş ve üstünde olduğu görülmüştür. Bireylerin yaşlarıyla bu görüş arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (* $p<.05$).
- Kadınlar erkeklere göre serbest zaman etkinliklerini, daha çok mutlu edici ve zevk verici bulurken, aile bütçesine katkıda bulunmada yararlı bulduklarını belirtmiştir. Erkeklerin ise %82.4'ü iş hayatında daha başarılı olduğunu belirtmişlerdir ki erkeklerin %96.6'sının çalışıyor olması, onların bu düşünceye kadınlara göre daha fazla katılmasının nedeni olarak görülebilir. Bireylerin cinsiyetleriyle serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki düşünceleri arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (* $p<.05$).

- Eğitim durumu ilkokul mezunu olanların, lise ve üstü mezunlarına göre serbest zaman etkinliklerinin sağlığına olumlu etki yapıyor düşüncesine daha fazla katıldığı, Aile bütçesine katkıda bulunuyorum düşüncesine ise daha az katıldığı görülmüştür. İş stresinden kurtuluyorum düşüncesine ise okuryazar değil ve okuryazarlarla ilkokul mezunu bireylerin, lise ve üstü mezunlarına göre daha fazla katıldıkları gözlenmiştir. Bireylerin eğitim durumuna göre, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki bu düşünceleri arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (* $p<.05$).
- Asgari ücret altında geliri olan bireylerin, asgari ücret ve üstünde geliri olan bireylere göre serbest zaman etkinliklerini daha çok dinlendirici, rahatlatıcı can sıkıntısından uzaklaştırıcı buldukları, sağlığa olumlu etki yaptığını düşündükleri, mutlu edici ve zevk verici, eğlenceli ve heyecan verici buldukları, insanlarla paylaşım, dayanışma ve iş birliği kurmayı sağlayıcı, çevrelerinin genişlemesini sağlayıcı, sosyal statü, iş hayatında daha başarılı olmayı sağlayıcı buldukları gözlenmiştir. Bireylerin gelir durumuyla, serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı yararlar hakkındaki bu düşünceleri arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (* $p<.05$).
- Kişisel harcamalarım için gelir elde ediyorum ve aile bütçesine katkıda bulunuyorum görüşlerine katılan bireylerin büyük çoğunluğunun gelirinin asgari ücret altında olduğu görülmüştür (%90.9 - %94.1). Bireylerin gelir durumuyla bu düşünceler arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>.05$).
- Bireylerin %71.0'ının, serbest zamanlarında, aile ekonomisine katkı sağlamak için bir uğraşısının olmadığı görülmüştür.

- Bireylerin büyük çoğunluğunun serbest zamanlarında aile ekonomilerine katkıda bulunmak için bir etkinlik yapmadığı, bununla birlikte serbest zamanlarında yiyecek, içecek yapıp satarak, dikiş dikerek, örgü örerek, hayvancılıkla ve tarım işleriyle, çeşitli onarım ve bakım işleriyle uğraşarak aile ekonomisine katkıda bulunmak istedikleri saptanmıştır.
- Aile ekonomisine katkı sağlamak için bireylerin büyük çoğunluğunun, çeşitli kurslara gitmek istediği ve bu kurslardan elde ettikleri ürünleri bireylerin %70.6'sının aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla satmak istediği görülmüştür.

5.2.Öneriler

Araştırma bulguları çerçevesinde aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- İlköğretimin çeşitli kademelerindeki ilgili derslere “serbest zaman” ile ilgili üniteler ilave edilmelidir.
- Bireylerin serbest zamanlarında yararlanabileceği tesisler; (spor tesisleri, tiyatro, sinema ve okuma salonları, el becerisini geliştirme atölyeleri vb) belediyeler, ilgili bakanlıklar ve diğer sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmalıdır.
- Kurulacak olan tesislerde ilgi ve ihtiyaca göre bireylerin serbest zaman etkinliklerini değerlendirmeleri için çeşitli kurslar açılmalıdır ve bu kursların bireyin aile ekonomisine katkıda bulunabileceği; ekonomik gelir sağlayıcı nitelikte olmalıdır.
- Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları, üniversite akademisyenleri vb. ilgili kurumlar tarafından, bireyleri bilgilendirme ve eğitime amacıyla çeşitli kongre, sempozyum, toplantı gibi faaliyetler yürütülmelidir.
- Belediyeler, kaymakamlıklar, kooperatifler vb. kurumlar; bireylerin ekonomik gelir elde etmek amacıyla yaptığı ürünleri satabilmesi için satış merkezleri (pazar, panayır vb.) oluşturmali, bu merkezlerin çevre bölgelere tanıtımı için gerekli çalışmaları yapmalıdır.
- Bireylerin serbest zaman etkinliklerine yeterli miktarda parayı ayırabilmesi için, gelir düzeylerinin ailelerini rahat geçindirecek ölçüde olması gerekir, bunun için de devlet; gerekli ekonomik tedbirleri almalı, girişimcilerini desteklemeli, vatandaşlarına yeni iş imkanları sunmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABADAN, N. (1961). Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 135-117. Ajans Türk Matbaası. Ankara.
- ARLI, M. , NAZİK, H. ERSOY, F (2000). Ailede Ekonomik Kaynaklar. 1. Baskı. Ankara.
- ASLAN, N. (1994). Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Değerlendirme Eğilimi- Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Karşılaştırmalı Bir Araştırma. D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- BAL, E. (1999). Greko-Romen Ve Serbest Güreş Türk Milli Takımları Sporcularının Boş Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetlerinin Karşılaştırılması. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı. Ankara.
- BAMMEL, G. and BMMEL L.L.B. (1996). Leisure And Human Behavior. 3 press. Brown&Benchmark Pub.
- BAŞOĞLU, B. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Alışkanlıklarının İncelenmesi (Kırıkkale Üniversitesi Örneği). Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı. Ankara.
- BAYKAN, S. , ŞANLI, N. , TOKYÜREK, Ş. (2002). Ev Yönetimi. SERTER, N. (edt.). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Önlisans Programı. Eskişehir
- BAYRAKTAR, M. (1991). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ailelerin Ev Üretimi Faaliyetleri. Standart Dergisi. Sayı:349.
- BONNICE, J.G. and BANNISTER, R.M.A. (1986). Developing Consumer Attitudes. South-Western Publishing.
- CILGA, İ. (1997). Korunmaya Muhtaç Çocuk Ve Gençlerin Hakları. SHÇEK Gençlik Dergisi. Sayı 1 .Ankara
- ÇELEBİ, N. (1991). Genç Ve Kültürel Bütünleşme. Aile Araştırma Kurumu. Aile Yazıları 2. Ankara.

- ÇETİNKAYA, J. (1982). Bir Sosyal Hizmet Alanı Olarak Gençlik Ve Boş Zaman Sorunları. S.H.E. Yayınları Sayı 5. Ankara.
- ÇİLİNGİRTÜRK, A. Mete. (1997). Güvenilirlik ve Geçerlilik Üzerine Bir Uygulama. İstatistik ve Ekonometri Araştırma ve Uygulama Dergisi, (1).
- DEMİRAY, U. (1987). Açık Öğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Eğilimleri. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:252, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları No:121. Eskişehir.
- EKİCİ, S. (1997). Yükseköğretim Gençliğinin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları Ve Turizme Katılımları Üzerine Bir Araştırma.Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı.Ankara.
- ER, M. (1994). Ankara İli Çubuk İlçesindeki ailelerin ev ekonomisi çalışmaları ve bu çalışmaların aile bütçesine katkısı üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü
- GÖKMEN, H. , AÇIKALIN, A. , KOYUNCU, N. , SAYDAR, Z. (1985). Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri. MEGSB Milli Eğitim Basımevi. Ankara.
- GÜNGÖRMÜŞ, H.A. (2004). Milletvekillerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı.Ankara.
- HORNA, J.L.A. (1989). The Leisure Component Of The Parental Role. Journal Of Leisure Research.Vol.21 No:3
- HOWARD, D.R. and MADRİGAL, R. (1990). Who Makes The Decision:The Parents Or The Child The Perceived Influence Of Parents Ad Children On The Purchase Of Recreation Services. Journal Of Leisure Research.Vol.22 No:3

- HULL, R.B. (1990). Mood as a Product of Leisure: Causes and Consequences. Journal Of Leisure Research. Vol.22. No:2
- HURRELMANN, K. (1988). Social Structure and Personality Development. Cambridge University Pres. Cambridge.
- KADIOĞLU, K.Ö. (2005). Yoksulluk Düzeyindeki Ailelerin Kaynak Kullanımları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Aile Ekonomisi Ve Beslenme Eğitimi Ana Bilim Dalı.Ankara.
- KARAKÜÇÜK, S. (1999). Rekreasyon Serbest Zamanları Değerlendirme. 3.baskı.Ankara.
- KARASAR, N.(1996). Araştırmalarda Rapor Hazırlama (8.Baskı). Ankara:3A Araştırma, Eğitim, Danışmanlık Ltd. Şti.
- KAYA, S. (2003). Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimi Ve Etkinliklerin Sosyalleşmesi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı.Ankara
- KONGAR, E. (1979). Toplumsal-Değişme Kurumları Ve Türkiye Gerçeği. Bilgi Yayınevi Ankara.
- KÖKNEL, Ö. (1970). Toplumda Bugünün Gençliği. Bozak Matbaası. İstanbul.
- KÖKNEL, Ö. (1979). Cumhuriyet Gençleri Ve Sorunları. Cem Yayınevi.İstanbul.
- KRAUS, R. (1997). Recreation Programming. Allyn&Bacon Comp. Boston.
- MC.MILLEN, J.B.(1983). The Social Organization Of Lesiure Among Mexican-Americans, J.Of Leisure Research, Vol.15,No:2
- MILLS, T.M. (1984). The Sociology Of Small Groups. Prentice Hall Inc.New Jersey.
- NOCK, S.L. (1987). Sociology Of The Family. Prentice Hall Inc.N.J.
- OSKAY, Ü. (1990). Sosyolojik Düşünceler Tarihi., No:55, İzmir: E.Ü. Yayını
- ÖZMADEN, M. (1997). Yükseköğrenim Kredi Ve Yurtlar Kurumunda İkamet Eden Öğrencilerin Serbest Zaman Faaliyetlerini Değerlendirme Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi.Gazi Üniversitesi.Sağlık Bilimleri Enstitüsü.Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı.Ankara

- ÖZMETE, E. (2004). Özel Sektörde Kadın İş Gücünün Çalışma Yaşamı Kalitesi. Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu. Doktora Tezi. Yayın No:4 Bilimsel Araştırmalar Ve İncelemeler:4
- SOYSAL, H. (2005). Sosyo-Ekonomik Düzeyi Düşük Olan Ailelerde Yönetim Etkinliklerine İlişkin Davranışların Yaşam Dönemlerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Aile Ekonomisi Ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı.Ankara.
- TAN, M. (1981). Toplumbilime Giriş.A.Ü.E.B. Fak.Yayınları. No: 97. Ankara.
- TEZCAN, M. (1991). Gençlik Sosyolojisi Yazıları. Gündoğan Yayın. Ankara.
- TEZCAN, M. (1993). Serbest Zamanlar Sosyolojisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:174. Ankara
- TEZCAN, M. (1994). Serbest Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi. 4.Baskı. Ankara: Atilla Kitabevi
- WHITTAKER, D. and SHELBY, B. (1988). Types Of Norms For Recreation Impacts:Extending The Social Norms Concept. Journal Of Leisure Research.Vol.20 No:4.
- WILSON, J. (1980). Sociology Of Leisure. A Review Of Sociology. Vol.6.
- ÜLKÜ, S. (1978). Çocuklukta Arkadaş İlişkileri. Eğitim Ve Bilim Dergisi.Cilt:2 Ankara.
- ÜNVER, O.,vd. (1986). 12-24 Yaş Gençleri Sosyo-Ekonomik Sorunları M.E.G.S.B. Yayını, G.Ü.B.Y. Matbaası
- YALIN, H. İ. (2006). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. (Onaltıncı Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- YAZICIOĞLU, Y. ,ATLIOĞLU, Y. , ERDOĞAN, S. (1993). Aile Ekonomisi. KILIÇ, L. (edt). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. Ön Lisans Programı Yayın No:685. Eskişehir
- YETİŞ, Ü. (2000). Kamu Kuruluşlarında Çalışan Devlet Memurlarının Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirme Alışkanlıkları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı. Ankara

EK 1

Sayın katılımcı

Bu anket formu, bireylerin serbest zamanlarını ne tür faaliyetlerle değerlendirdiğini ve serbest zamanlarında yaptıkları faaliyetlerle aile ekonomilerine ne gibi katkılar sağladığını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anket formundan elde edilecek veriler, araştırmacının “Bireylerin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetlerinin Aile Ekonomisine Katkısı” konulu yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Bu nedenle araştırmanın bilimsel niteliği bakımından vereceğiniz cevapların gerçek olması önem taşımaktadır. İlginize teşekkür ederim.

M.Saltuk ERYAŞAR
İş Eğitimi Öğretmeni

GAZİ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EKONOMİSİ VE BESLENME ANA BİLİM DALI

Bireylerin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetlerinin Aile Ekonomisine Katkısı

A.KİŞİSEL BİLGİLER

- 1.Cinsiyetiniz ☐ Erkek ☐ Kadın
- 2.Yaşınız...
3. Medeni durumunuz
☐ Evli ☐ Bekar
- 4.Öğrenim durumunuz
☐ Okur-yazar ☐ Okur-yazar değil ☐ İlk Okul ☐ Orta Okul
☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans / Doktora
5. Çalışıyorsanız mesleğiniz?
☐ Serbest ☐ İşçi ☐ Çalışmıyorum
☐ Memur ☐ Emekli
6. Ailenizin toplam aylık ortalama gelir durumu (ücret, maaş vb.).....

B.BİREYLERİN SERBEST ZAMANLARIYLA İLGİLİ BİLGİLER

7. Y yapmak zorunda olduğunuz faaliyetlere, bir hafta içinde ne kadar zaman ayırıyorsunuz (Boşluk bırakılan yere süresini saat olarak yazınız) ?
☐ Ev işleri
☐ Bakım-onarım-tamirat işleri
☐ Alışveriş.....
☐ Bahçe işleri.....
☐ Çocuk bakımı.....
☐ Diğer (belirtiniz.....)
8. İş saatleriniz ve yapmak zorunda olduğunuz gerekli aktiviteler dışında (uyku, beslenme, temizlik, işe gidiş-geliş vb.) bir günde ortalama kaç saat serbest zamanınız kalmaktadır?
☐ Hiç kalmıyor ☐ 1-2 saat ☐ 3-4 saat
☐ 5-6 saat ☐ 7-8 saat ☐ 9 saat ve üzeri
- 9.Kendinize ayırabileceğiniz serbest zamanınız yeterli mi, daha fazlasına sahip olmak ister misiniz?
☐ Yeterli, istemem ☐ Yetersiz, isterim

C.BİREYLERİN SERBEST ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİYLE İLGİLİ BİLGİLER

10. Bulunduğunuz çevrede serbest zamanlarınızı değerlendirebileceğiniz tesisler var mı?
(“Var” veya “yok, olmasını isterim” alanlarını “X” işareti ile işaretleyiniz)

Tesisler	Var	Yok, olmasını isterim
Spor sahaları		
Kütüphane ve gazete, dergi okuma alanı		
Resim, heykel atölyesi		
Dans, halk oyunu alanı		
Tv ve Video salonları		
Sinema, tiyatro alanı		
El becerileri atölyesi		
Bilgisayar, internet salonları		
Diğer (belirtiniz).....		

11. Aşağıda, size serbest zaman etkinlikleriyle ilgili bir dizi etkinlikler verilmiştir. Bu etkinliklerden hangilerini yaptığınızı “X” işareti ile işaretleyiniz.

Bireylerin Serbest Zaman Etkinlikleri	Yapıyorum	Yapmıyorum
Fiziksel Aktiviteler		
Koşu yapma		
Yürüyüş, gezinti yapma		
Piknik yapma		
Ev ile ilgili bakım onarım yapma		
Araba ile ilgili her türlü bakım ve tamirat		
Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar (kayak, tırmanma, futbol, tenis, basketbol vb.)		
Bireysel Aktiviteler		
Müzik dinleme		
Müzik enstrümanı çalma (saz, gitar vd.)		
Koleksiyon yapma		
Bahçe işleriyle uğraşma		
Grup Aktiviteleri		
Dernek, vakıf vb. toplantılara ve faaliyetlere katılma		
Kongre, kutlama vb. toplantılara katılma		
Dans kurslarına katılma		
Arkadaş toplantılarına katılma (aile, arkadaş ziyaretleri, gün gezmesi vb.)		
İzcilik, kampçılık, avcılık faaliyetlerine katılma		
Doğa incelemesi yapma ve doğayı koruma etkinliklerine katılma		
Kapalı tesislerdeki sağlıklı yaşam etkinliklerine katılma (sauna, kaplıca, içmece, hamam vb.)		
Seyirci (izleme) Aktiviteleri		
Açık alanda sanatsal etkinlikler düzenleme veya düzenlenen etkinlikleri izleme (konserler, sergiler vb.)		
Televizyon ve video izleme, radyo dinleme		
Kapalı alanlardaki (kağıt oyunları, tavla, satranç, talih oyunları vb.) etkinliklere katılma veya izleme		
Kapalı alanlardaki sergi, defile vb. etkinliklere katılma veya izleme		

Kapalı alan tesislerindeki sportif etkinliklere katılma veya izleme (basketbol, buz pateni vb.)		
Yaratıcı Aktiviteler		
El sanatlarıyla uğraşma		
Resim yapma		
Zihinsel Aktiviteler		
Kitap okuma		

12. Katıldığınız serbest zaman etkinlikleri varsa bunun için bir ayda, gelirinizin ne kadarını ayırıyorsunuz?

- ☐ 50 ytl'den az ☐ 301-400 ytl
☐ 50-100 ytl ☐ 401-500 ytl
☐ 101-200 ytl ☐ 501 ytl'den fazla
☐ 201-300 ytl

13. Serbest zaman etkinliklerine bir günde ne kadar zaman ayırıyorsunuz?

- ☐ 1-3 saat ☐ 4-6 saat ☐ 7-10 saat ☐ 10 saatten fazla

14. En çok katıldığınız serbest zaman etkinliklerini hangi nedenlerle seçmektesiniz? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Kişisel gelir elde etmek için
☐ Aile gelirine katkıda bulunmak için
☐ Topluma uyum sağlamak için
☐ Sağlıklı bir yaşam için
☐ En iyi yaptığım ve yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm için
☐ Fazla para harcamamı gerektirmiyor
☐ Etkinlik merkezlerine kolayca ulaşabiliyorum
☐ Saatleri bana uygun
☐ Etkinlik yapabileceğim tesis, araç-gereç müsait
☐ Arkadaşlarımla birlikte olabiliyorum
☐ Etkinliklere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısı yok
☐ Diğer (belirtiniz)

15. Eğer serbest zaman etkinliklerine yeterince katılamıyorsanız bunun nedeni olarak neyi ya da neleri gösterebilirsiniz? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Serbest zamanları değerlendirmek gibi bir alışkanlığım yok
☐ Etkinliklerin saatleri benim zamanıma uymuyor
☐ Bulduğum çevrede istediğim tür etkinlikler yok
☐ Serbest zamanları değerlendirme isteklerimizle ilgilenen yok
☐ Etkinlikleri değerlendirecek yetkililer konuyla ilgili değil (Tesis amiri gibi)
☐ Araç-gereç, malzemeler yeterli değil
☐ Tesisler yeterli değil
☐ Diğer (Belirtiniz)

16. Sizce serbest zaman etkinliklerinin bireye sağladığı katkılar nelerdir? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Dinlendirici buluyorum
☐ Rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı buluyorum
☐ Sağlığıma olumlu etki yapıyor
☐ Mutlu edici ve zevk verici buluyorum
☐ Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum
☐ Kişisel harcamalarım için gelir elde ediyorum
☐ Geleceğim için tasarruf sağlıyorum
☐ Aile bütçesine katkıda bulunuyorum

- () İş stresinden kurtuluyorum
 () Faklı yaşantılar buluyorum
 () İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum
 () İnsanlarla paylaşım, dayanışma ve iş birliği kurmamı sağlıyor
 () Çevrem genişliyor
 () Sosyal statü sağlıyor
 () İş hayatında daha başarılı olmamı sağlıyor
 () Diğer (belirtiniz).....

D. SERBEST ZAMANLARDA AİLE EKONOMİSİNE SAĞLANAN/SAĞLANMAYAN EKONOMİK KATKI İLE İLGİLİ BİLGİLER

17. Serbest zamanlarınızda aile ekonominize katkı sağlamak amacıyla halen yapmakta olduğunuz faaliyetler var mı?

- () Evet () Hayır

18. 17. soruya cevabınız evetse ne tür işlerle ailenize katkı sağlamaktasınız?

- () Yiyecek, içecek yapma ve satma (ekmek, poğaça, simit, ayran, tatlı vb.)
 () Dikiş dikme
 () Örgü örme (kazak, çanta vb.)
 () Hayvancılık
 () Tarım işleri
 () Çeşitli onarım ve bakım işleri
 () Diğer (belirtiniz).....

19. Aile ekonominize katkı sağlamak amacıyla, kendinizi yetiştirmek üzere aşağıdaki kurslardan hangilerine katılıyorsunuz veya katılmak istersiniz?

Kurslar	Katılıyorum	Katılmak isterim
Çeşitli takılar (kolyeler, bilezikler vb.) yapmayı öğreten kurslar		
Çeşitli yöresel yemekler yapmayı öğreten kurslar		
Hediyelik eşyalar yapmayı öğreten kurslar		
Dikiş kursu		
Farklı sanat dallarında (resim, minyatür, kakmacılık, ebru vb.) açılan halk eğitim kursları		
Mesleki eğitim kursları		
Yabancı dil kursları		
Tarım ve hayvancılık ile ilgili kurslar		

20. Katıldığınız veya katılmak istediğiniz kurslardan öğrendiklerinizle elde ettiğiniz ürünleri ne yapmak istersiniz?

- () Kendim kullanırım
 () Hediye ederim
 () Aileme katkı sağlama amacıyla satmak isterim
 () Diğer (belirtiniz.....)